

Rus & Retorikk

En retorisk analyse av kampanjen *Straff skader*

Synne Hansmark Persen

**Masteroppgave i medieutvikling, medier og kommunikasjon
OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap**

OsloMet – storbyuniversitetet , Fakultet for samfunnsvitenskap
Oslo 2022

Sammendrag

Denne masteroppgaven undersøker kampanjen *Straff skaders* retoriske situasjon. For å få innsikt i den retoriske situasjonen har jeg benyttet to kvalitative forskningsmetoder. Først har jeg utført en retorisk analyse av tre kampanjehistorier fra *Straff skader*, ved å benytte meg av teorier innenfor retorikk og visuell retorikk. Jeg har så utført tre semistrukturerte dybdeintervju med Foreningen Tryggere Ruspolitikk, for å undersøke kampanjens formål, retoriske valg og ettervirkninger. Funnene fra den retoriske analysen og forskningsintervjuene har gitt verdifull innsikt i *Straff skaders* retoriske situasjon.

Det påtrengende problemet i *Straff skaders* retoriske situasjon er straff for rusmiddelbruk. FTR har fattet tydelig interesse for de faktiske forholdene, og skapt *Straff skader* som en retorisk respons. Funnene i den retoriske analysen forteller oss at kampanjen forsøker å overbevise det retoriske publikum ved å vise de negative konsekvenser av straff. Det retoriske publikum er foreldregenerasjonen. Funnene fra intervjuene viser at foreldregenerasjonen ofte er størst motstander av rusreformen. Derfor er det påtrengende problemet i det retoriske publikummet, og det er publikums egne holdninger som må forsøkes endres. De retoriske vilkårene Foreningen Tryggere Ruspolitikk benytter seg av er i stor grad patosappell, særlig rettet mot foreldregenerasjonen. *Straff skader* benytter en «tenk på barna»-retorikk som blir rettet mot det retoriske publikummet. Men vi finner også bruk av logos- og etosappell, særlig i den utvidende verbalteksten.

Foreningen Tryggere Ruspolitikk har tatt hensyn til kairos og aptum. De har egnet å gripe det rette øyeblikket, og forsøkt å tilpasse retorikken til situasjonen ut ifra hva som er hensiktsmessig og sømmelig. Likevel ser vi i gjennomgangen av det eksterne pentagrammet, at mottager, saken og uttrykksmåten ikke har et fullstendig passende forhold. *Straff skader* makter derfor ikke å overbevise det retoriske publikum om løsningen på det påtrengende problemet, å gjennomføre en rusreform. Likevel er *Straff skader* en velutviklet kampanje som er gjennomtenkt, og som tar hensyn til den retoriske situasjonen den befinner seg i.

Målet for denne oppgaven har vært å belyse en del av den retoriske kommunikasjon vi finner i rusdebatten i Norge i dag, og å legge et grunnlag for å diskutere hvilken retorikk som sømmer seg for denne tematikken.

Summary

This master thesis is investigating the rhetorical situation of the campaign *Straff skader*. To acquire the insight for the rhetorical situation I have been using two different qualitative research methods. Firstly, I performed a rhetorical analysis of three different campaign stories from *Straff skader*, by using relevant theories from the field of rhetoric and visual rhetoric. I then performed three semi structured interviews with people from the Foreningen Tryggere Ruspolitikk (FTR), in order to examine the purpose, rhetorical choices, and the aftermath of this campaign. The findings from the rhetorical analysis as well as the interviews have given some valuable insight to the rhetorical situation of *Straff skader*.

The intrusive problem of *Straff skader* is the punishment for drug use. FTR have clearly caught their interest for these conditions and have created the campaign as a rhetorical response. The findings of the rhetorical analysis show us that the campaign is trying to convince the rhetorical audience by showing some negative consequences of punishment. The rhetorical audience is in this case “the parent generation”. The findings from the interview reveals that this generation presents the biggest resistance to a drug policy reform. That is why the intrusive problem is *within* the rhetorical audience, and it is the attitude of the public that needs changing. The rhetorical terms which Foreningen Tryggere Ruspolitikk is using is mostly appealing to pathos, especially targeted towards “the parent generation”. *Straff skader* uses a «think of the children»-rhetoric, targeted towards the rhetorical audience. However, we can also find appeal to both logos and etos, particularly in the expanded verbal text.

Foreningen Tryggere Ruspolitikk have considered both kairos and aptum. They managed to seize the right moment and have tried to adjust the rhetoric to the situation according to what is most appropriate. However, in the review of the external pentagram the receiver, the issue and the mode of expression does not correlate perfectly. *Straff skader* is therefore not entirely successful in convincing the rhetorical audience on the solution of the intrusive problem, which is a drug use policy reform. Still, the campaign is well made, with a considerate approach to the rhetorical situation it finds itself in.

The goal of this thesis has been to enlighten a part of the rhetorical communication in the drug use debate in Norway, and to establish which type of rhetoric most suited for this subject.

Forord

Arbeidet med denne masteroppgaven har vært intet mindre enn en reise. Det har vært krevende, men utrolig lærerikt. Både skummelt og spennende. Heldigvis har en rekke mennesker gjort alt litt lettere og fortjener en takk.

Jeg vil gjerne takke min mor, Kari Hansmark, for all støtte og tålmodighet.

Takk til Espen og Sondre for alle quiz-pauser, og for alt dere har lært meg.

Takk til gode venner som har gjort hverdagen gøy.

Til slutt vil jeg rette en stor takk til min veileder, Jørgen Alnæs. Takk for god faglig støtte, inspirasjon og en god mengde tålmodighet.

Synne Hansmark Persen

Oslo, høst 2022.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	8
1.1 <i>Problemstilling og oppgavens formål</i>	9
1.2 <i>Det politiske bakteppet og begrepsavklaring</i>	11
1.3 <i>Foreningen Tryggere Ruspolitikk</i>	12
1.4 <i>Tidligere forskning</i>	14
2. Teori	15
2.1 <i>Retorikk</i>	15
2.2 <i>Den retoriske situasjonen</i>	16
2.2.1 <i>Påtrengende problem</i>	17
2.2.2 <i>Retorisk publikum</i>	18
2.2.3 <i>Retoriske vilkår</i>	19
<i>De retoriske appellformene</i>	19
<i>Kairos og aptum</i>	21
2.3 <i>Visuell retorikk</i>	24
2.4 <i>Visuelle framstillinger</i>	26
2.5 <i>Kampanjer</i>	30
3. Metode	31
3.1 <i>Empirisk utvalg og avgrensning</i>	31
3.1.1 <i>Kvalitativ forskningsmetode</i>	33
3.2 <i>Retorisk analyse</i>	33
3.3 <i>Semistrukturert dybdeintervju</i>	34
3.4 <i>Forskningsprosjektets kvalitet og framstilling</i>	36
3.4.1 <i>Validitet, reliabilitet og generaliserbarhet</i>	37
4. Retorisk analyse av <i>Straff skader</i>	39
4.1 <i>Straff skader</i>	39
4.2 <i>Straffskader.no</i>	41
4.2.1 <i>«Emilie (17)»</i>	42
4.2.2 <i>«Jon (17)»</i>	48
4.2.3 <i>«Emil (21)»</i>	53
4.3 <i>Oppsummering av den retoriske analysen av <i>Straff skader</i></i>	57
5. Intervju med Foreningen Tryggere Ruspolitikk	59
5.1 <i>Formål og planlegging</i>	60
5.2 <i>Retoriske valg og grep</i>	62
5.3 <i>Distribuering og ettervirkninger</i>	65
5.4 <i>Oppsummering</i>	66
6. Diskusjon av <i>Straff skaders</i> retoriske situasjon	68
6.1 <i>Påtrengende problem</i>	68

<i>6.2 Retorisk publikum</i>	70
<i>6.3 Retoriske vilkår</i>	72
6.3.1 De retoriske appellformene	73
6.3.2 Kairos og aptum	77
6.3.3 Det eksterne pentagrammet	78
7. Refleksjon og videre forskning	81
8. Konklusjon	83
9. Litteraturliste	86
<i>Vedlegg 1 – Intervjuguide Foreningen Tryggere Ruspolitikk</i>	90

1. Innledning

På en pressekonferanse i 1971 erklærte den daværende Amerikanske presidenten, Richard Nixon, rusmisbruk som «public enemy number one» (Richard Nixon Foundation, 2016). Dette skulle bli starten på den velkjente krigen mot narkotika. En debatt med store ord og mye følelser.

I Norge var det 324 mennesker som døde av narkotikautløste dødsfall i 2020. «Høyeste antall overdoser på 20 år» forteller Folkehelseinstituttet i sin rapport (2021). Norge er et av landene i Europa med høyest antall registrerte overdosedødsfall per innbygger, og overdose vurderes som «et alvorlig folkehelseproblem globalt og nasjonalt» (Helsedirektoratet, 2020). Mange mennesker er berørt av denne statistikken, noe som har gjort rusdebatten svært aktuell. Lenge har debatten vært preget av store ord og sterke retoriske virkemidler. Følelsene er mange, og blir ofte brukt som argumentasjon. I senere tid kan vi peke på et ordskifte i den norske debatten. Flere snakker for en rusreform hvor en skal møtes med hjelp og behandling, og ikke straff (Bahus, 2022). Det skaper også en økt polarisering. Det økende engasjementet i den norske rusdebatten, fører til at flere organisasjoner og foreninger samles for å påvirke den. Hvilket språk er det vi bruker i disse debattene og meningsinnholdene? Hva er formålstjent og hva skal provosere? Hvordan påvirker omgivelsene hva som er passende retorikk? Dette er spørsmål jeg finner svært interessant å undersøke, og særlig hvordan kampanjer blir brukt som et verktøy for de retoriske ytringene.

Foreningen Tryggere Ruspolitikk lanserte i årsskiftet 2020/2021 kampanjen *Straff skader*. Kampanjen forteller åtte historier som er basert på virkelige hendelser, og som skal vise konsekvensene av dagens ruspolitikk (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). I denne oppgaven skal jeg undersøke *Straff skaders* retoriske situasjon. Målet med denne masteroppgaven er å belyse en del av den retoriske kommunikasjonen vi finner i rusdebatten i Norge i dag. Dette er en viktig og relevant diskusjon, særlig da debatten er preget av så sterke følelser. Jeg går derfor inn i arbeidet med masteroppgaven med stort engasjement og respekt.

1.1 Problemstilling og oppgavens formål

I denne masteroppgaven skal jeg drøfte *Straff skader* retoriske situasjon. Jeg vil undersøke hvordan kampanjen er utformet retorisk, ved å utføre en retorisk analyse av et utvalg fra *Straff skader*. Jeg vil så utføre dybdeintervju med Foreningen Tryggere Ruspolitikk, for deretter å diskutere hvor hensiktsmessige de retoriske utformingene er.

Foreningen Tryggere Ruspolitikk (FTR), lanserte i desember 2020 kampanjen *Straff skader*. Kampanjen ble først publisert på nettsiden straffskader.no, deretter ble den delt på foreningens egne sosiale mediekkanaler, i tillegg til fysiske plakater på gateplan og på busser i syv byer i Norge: Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Bodø og Tromsø (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2021a, avsn.1). Kampanjen er multimodal, og består av verbaltekst og visuelle elementer. Kampanjen fungerer på flere plattformer, og vil også i noen grad variere i utformingen. Den retoriske analysen vil ta utgangspunkt i kampanjen slik den ser ut på nettsiden. Her har jeg gjort et utvalg av tre kampanjehistorier. Intervjuene og diskusjonen av *Straff skaders* retoriske situasjon, vil ta utgangspunkt i kampanjen som en helhet. Oppgavens problemstilling lyder som følger:

Hvordan er kampanjen *Straff skader* utformet retorisk, og hvor hensiktsmessige er valgene?

I tillegg har jeg utformet tre forskningsspørsmål som vil være nyttig for å besvare problemstillingen på best mulig vis. Forskningsspørsmålene er som følger:

1. *Hvordan er tre av kampanjehistoriene visuelt og verbalt utformet i et retorisk perspektiv?*
2. *Hva er Foreningen Tryggere Ruspolitikks formål med kampanjen?*
3. *Hvor hensiktsmessige er de retoriske valgene for formålet med *Straff skader*?*

For å svare på oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål vil jeg ta i bruk to ulike forskningsmetoder. Jeg vil benytte meg av kvalitative forskningsmetoder som er hensiktsmessige for å svare på problemstillingen. Først vil jeg utføre en retorisk analyse av tre kampanjehistorier fra *Straff skader*. Gjennom den retoriske analysen vil jeg belyse de retoriske grepene FTR har tatt i den visuelle og tekstuelle utformingen av de tre kampanjehistoriene. Dette vil også gi et innblikk i utformingen av kampanjen som en helhet.

Deretter vil jeg gjennom semistrukturerte dybdeintervju undersøke Foreningen Tryggere Ruspolitikk's formål med kampanjen, samt retoriske valg og ettervirkninger. Intervjuene er utført med daglig leder av Foreningen Tryggere Ruspolitikk Ina Roll Spinnangr, og sentralstyremedlemmene Jørn Kløvfjell Mjelva og Isak Gundrosen. Diskusjonskapitlet er basert på Lloyd F. Bitzers teori om *Den retoriske situasjonen* (1968). Ved å bruke den retoriske situasjonen som utgangspunkt vil funnene av den retoriske analysen og dybdeintervjuene legge grunnlaget for å diskutere om de retoriske valgene kan regnes som hensiktsmessige.

Oppgavens oppbygning

Jeg vil først presentere et utvalg relevant teori innenfor retorikk og visuell retorikk for å besvare oppgavens problemstilling. Jeg vil deretter kartlegge den retoriske situasjonen, før jeg nærmere belyser de tre konstantene: det påtrengende problemet, det retoriske publikummet og de retoriske vilkår (Bitzer, 1968, s.3), hvor de retoriske vilkår vil særlig vektlegges. Deretter vil jeg fremlegge og diskutere teorier innenfor visuell retorikk. I en kvalitativ retorisk analyse vil teori og metode ofte være tett knyttet og overlape. Store deler av teorigrunnlaget vil anvendes i den senere retoriske analysen. Derfor vil deler av teorigrunnlaget også være oppgavens forskningsmetodikk. I metodekapitlet vil jeg redegjøre for oppgavens metodikk og presentere det empiriske utvalg. Det er også helt nødvendig å diskutere oppgavens framstilling og kvalitet.

I den retoriske analysen vil jeg starte med å kartlegge *Straff skader* som en helhetlig kampanje, før jeg vil anvende retoriske teorier i analysen av de tre kampanjehistoriene. Jeg vil så presentere de tre dybdeintervjuene med Foreningen Tryggere Ruspolitikk, hvor jeg har strukturert funnene i tre kategorier: Formål og planlegging, retoriske valg, og distribuering og ettervirkninger. Så vil jeg diskutere *Straff skaders* retoriske situasjon, ved å benytte meg av funnene fra de to kvalitative metodene. Til slutt vil jeg svare på oppgavens problemstilling i konklusjonen.

Målet for denne masteroppgaven er å belyse en del av den retoriske kommunikasjonen som vi finner i rusdebatten i Norge i dag, og hvordan omgivelsene påvirker den retoriske ytringen. Jeg ønsker også med denne masteroppgaven å legge grunnlaget for en diskusjon om hvilken type retorikk som sømmer seg for slik tematikk, hvor grensen går for emosjonell

argumentasjon når en skal påvirke noen politisk, og om *Straff skader* har vært med på å endre hvordan vi snakker om rusbrukere og ruspolitikken i dag?

1.2 Det politiske bakteppet og begrepsavklaring

I dette delkapitlet vil jeg kort redegjøre for den politiske og kulturelle situasjonen rundt *Straff skader*. For å svare på problemstillingen er det helt nødvendig å kjenne til omgivelsene. Jeg vil også komme med en begrepsavklaring som vil være nyttig i lesingen av denne oppgaven. En drøfting av hvordan omgivelsene påvirker *Straff skader*, kommer senere i diskusjonskapitlet.

«You had right. I had wrong» fortalte Bent Høie i sin tale til FNs narkotikakommisjonsmøte i 2020 (Slettholm, 2021). Den tidligere helseministeren siktet til de mange rusdebattene hvor han har argumentert for å videreføre straff som en sanksjon mot rusbruk. Men, i 2016 skjedde det et skifte. Bent Høie snudde og støttet nå oppom en rusreform i Norge (Bahus, 2022). Vi kan se på dette som et vendepunkt i debatten, og en døråpner for en annen type debatt om ruspolitikken. Også i intervjuene med Foreningen Tryggere Ruspolitikk peker informantene på hvordan Høies skift i saken var en viktig faktor for den fremtidige debatten (Mjelva, J., Forskningsintervju, 18.03.2022).

I 2018 satt regjeringen Solberg ned et rusreformutvalg, som følge av Jeløyaplattformen, som skulle utrede hvilke type tilbud og sanksjoner som skal gis mennesker som blir tatt for rusmiddelbruk (Bahus, 2022). Rusreformutvalget bestod av ti medlemmer med ulik, men relevant bakgrunn innenfor området. Målet var at utvalget skulle presentere et forslag til en fungerende modell for å oppnå formålet med en rusreform. Den 19. desember 2019 presenterte utvalget sin rapport for regjeringen (NOU 2019:26). Den sentrale anbefalingen var å avkriminalisere bruk, besittelse og erverv av rusmidler opp til en viss terskelverdi. I stede for å straff, skulle mennesker som ble tatt med rusmidler under disse terskelverdiene få tilbud om å møte foran en kommunal nemd med helsefaglig kompetanse (NOU 2019:26).

I februar 2021 presenterte daværende helseminister og omsorgsminister Bent Høie, og kunnskaps- og integreringsminister Guri Melby, Solberg-regjeringens forslag til rusreform på en pressekonferanse (Aasen & Lepperød, 2021). Proposisjonen til Stortinget foreslo at «reaksjoner mot personer som tas for bruk og besittelse av narkotika til egen bruk skal endres fra straff til hjelp, behandling og oppfølging.» (Prop. 92 L (2020–2021), s.5). Hovedtrekkene

fra rusreformutvalgets anbefalinger var også til stede i regjeringens forslag til rusreform. Pressekonferansen var kort tid etter *Straff skader* ble lansert. Under presskonferansen var fotografiene som brukes i *Straff skader*, og som er tatt av fotograf Pernille Sandberg, utstilt i bakgrunnen.

Stortinget skulle i juni 2021 stemme over rusreformen. Før den tid skulle Arbeiderpartiet ta stilling til forslaget på sitt landsmøte i april. I landsmøtetalen satte partileder Jonas Gahr Støre tonen for debatten:

Arbeiderpartiet utsettes fra et kraftig kjøp fra andre partier, og fra interesseorganisasjoner som har sterke meninger om hva vi bør mene om dette spørsmålet. Det er helt greit, men jeg har lyst til å si til dere at den tematikken som handler om å virkelig være svarthvitt, og ha sterke ord mot de som er uenige, det er ikke den måten vi skal diskutere denne saken på. For den handler i bunn og grunn om veldig alvorlige, traumatiske, dramatiske tilstander i menneskers liv rusreform (Ramberg, Rognsvåg & Rønning, 2021).

Arbeiderpartiets landsmøte vendte tommelen ned til regjeringens forslag til rusreform (Ramberg, Rognsvåg & Rønning, 2021). Det gjorde at et flertall bestående av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Fremskrittspartiet stemte ned forslaget i Stortinget, i juni 2021 (Bahus, 2022).

Når jeg i denne oppgaven bruker begrepet rusreform, sikter jeg til Solberg-regjeringens rusreform fra 2021. Denne rusreformen går ut på at mennesker som blir tatt for bruk og besittelse av ulovlige rusmidler ikke skal møtes med straff, men heller hjelp og behandling. Det skal fortsetter være illegalt med bruk og besittelse av rusmidler, men ikke straffbart (Bahus, 2022). Det blir derfor en *avkriminalisering*, som også er et mye brukt begrep i rusdebatten. Da oppheves straffebud hvor straff ikke ansees som hensiktsmessig (Aukrust, 2020). Det er her svært viktig å skille mellom avkriminalisering og legalisering. Legalisering er å gjøre noe lovlig, ofte om noe som tidligere har vært ulovlig (Falkanger, 2021).

1.3 Foreningen Tryggere Ruspolitikk

I denne oppgaven vil jeg analysere og diskutere kampanjen *Straff skader* utviklet av Foreningen Tryggere Ruspolitikk. Jeg vil i dette kapitlet kort redegjøre for hvem Foreningen Tryggere Ruspolitikk er, og litt om tidligere arbeid. I foreningens strategi 2021-2023 beskriver FTR seg slik:

Foreningen Tryggere Ruspolitikk er en partipolitisk og religiøst uavhengig ideell og frivillig

organisasjon som jobber for en kunnskapsbasert ruspolitikk der skadeforebygging og menneskerettigheter står i sentrum. Foreningen har siden oppstart i 2016 hatt rundt 600 betalende medlemmer per år og har siden 2017 fått midler fra Helsedirektoratet (2021b, s.3).

Videre listes opp fire grunnleggende prinsipper i arbeidet: «1. Ruspolitikken skal være kunnskapsbasert, 2. Ruspolitikken skal ivareta menneskerettighetene og menneskeverdet, 3. Ruspolitikken skal være skadeforebyggende, 4. Ruspolitikken skal være inkluderende.» (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2021b, s.3). Foreningen Tryggere Ruspolitikk hadde våren 2022 rundt 2300 medlemmer og ni fylkeslag som representerer de fleste deler av landet (Spinnangr, I., R., Forskningsintervju, 16.03.2022). Foreningen har også en tilhørende ungdomsorganisasjon, Tryggere Ungdom. Da forskningsintervjuene med Foreningen Tryggere Ruspolitikk tok sted, var Ina Roll Spinnangr daglig leder og styreleder. Hun har nå gått av som styreleder, men fortsetter som daglig leder. I dag er Hallvar Hyldbakk styreleder av foreningen (Spinnangr, Forskningsintervju, 16.03.2022). I intervju med Spinnangr forteller hun at motivasjonen til å starte Foreningen Tryggere Ruspolitikk, var at det skulle være en motvekt til flere av foreningene og organisasjonene i avholdsbevegelsen, slik som Norsk Narkotikapolitiforening (Forskningsintervju, 16.03.2022).

I oktober 2019 laserte Foreningen Tryggere Ruspolitikk nettsiden Rusopplysningen.no, som hvor en finner informasjon om ulike rusmidler. «Rusopplysningen har som mål å levere nøktern og nyttig informasjon uten å moralisere. Ved å opplyse om virkning, risiko og forholdsregler ved bruk av ulike rusmidler, håper vi å forebygge skade.» (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2019). I tillegg til nettsiden utviklet FTR en kampanje med fem kampanjehistorier som ble delt på sosiale medier og fysiske kampanjeplakater. Verbalteksten på en av kampanjeplakatene forteller: «Anette døde ikke da hun prøvde LSD. Hun hadde fått stoffet testet og visste hva hun tok.» (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2019). Kampanjen fikk positive tilbakemelding, men også mye kritikk. Daværende stortingsrepresentant Åshild Bruun-Gundersen mente plakatene ga et «signal til ungdommer om at det er greit å bruke narkotika så lenge du doserer riktig og gjør det sammen med andre.» (Lilleås, 2019).

Kampanjen *Straff skader*, som er analyse materialet for denne oppgaven, ble lansert på nettsiden straffskader.no i desember 2020, og som fysiske plakater i byene i starten av 2021 (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2021a, avsn.1).

1.4 Tidligere forskning

Å se til tidligere forskning er helt sentralt i et forskningsprosjekt. I en gjennomgang av tidligere forskning på rus og retorikk i Norge, finnes det lite forskning. I en Bacheloroppgave i kampanjeplanlegging fra 2019, ser problemstillingen på hvordan kampanjen *Bry deg* av Norsk Narkotikapolitiforening kan endre ungdommens atferd og oppfatning av rus (Bakken, Haukenes & Ytreland, 2019). Formålet med oppgaven er at studentene skal forme sin egen kampanje i samarbeid med Norsk Narkotikapolitiforening. Det er derfor ikke en observerende studie.

Det har vært gjort mange retoriske analyser av kampanjer tidligere. Helene Lund Johansen har tidligere utført en retorisk analyse av antirøykekampanjer, og stiller spørsmål til hvordan de forsøker å overbevise (2011, s.7). Analyse materialet er to antirøykekampanjer: *Hver eneste sigarett skader deg* og *Røyken tar pusten fra deg* (Lund-Johansen, 2011, s.7). Lund-Johansen gjennomgår først den retoriske situasjonen for begge kampanjene, så utfører hun en formell analyse av visuelle virkemidler og en argumentasjonsanalyse (2011, s.9) Til slutt diskuterer hun ytringene som en helhet. Lund-Johansen konkluderer i sin masteroppgave at de to antirøykekampanjene forsøker å overbevise gjennom følelsesappell, og at faktaargumentasjon kommer i bakgrunnen. I tillegg bygger ytringene på et «normgrunnlag» (Lund-Johansen, 2011, s.89). Det gjør at flere mulige mottagere her faller ut. Antirøykekampanjene presenterer røykere på en negativ måte, og dem som kjenner seg igjen i karakteristikken som blir framstilt vil kunne ha vansker med å bli overbevist. Denne typen kommunikasjon tyder på at staten ikke viser den respekt som en bør ifølge egen kommunikasjonspolitik (Lund-Johansen, 2011, s.89).

I en annen masteroppgave undersøker Kamilla Josefine Rudberg retoriske virkemidler i to humanitære kampanjer rettet mot ungdom i Norge. Rudberg utfører en retorisk analyse av kampanjene *Marlon's Journey* og *Trollmelding*, og undersøker hvordan disse forsøker å overbevise en ung målgruppe (Rudberg, 2019, s.2). Analysene viser hvordan *Marlon's Journey* benytter seg av retoriske virkemidler som inviterer til identifikasjon. *Trollmeldingen* benytter seg av retoriske virkemidler som i større grad avhenger av refleksjon fra publikum (Rudberg, 2019, s.76). Rudberg peker her på en forskjell mellom identifikasjon og refleksjon i de to kampanjene. Rudbergs er i større grad opptatt av etiske spørsmål rundt humanitære kampanjer.

2. Teori

I denne oppgaven skal jeg undersøke og diskutere de visuelle og verbaltekstlige retoriske grepene som foreligger i kampanjen *Straff skader*, og diskutere den retoriske situasjonen. For å gjøre dette vil jeg anvende et utvalg teorier innenfor retorikk og visuell retorikk. I dette kapitlet vil jeg presentere og begrunne utvalget av teorier som er relevant for å besvare oppgavens problemstilling. Jeg ønsker med denne oppgaven å belyse en del av språket vi bruker i rusdebatten i dag, og undersøke hvordan omgivelsene påvirker hvordan *Straff skader* er utviklet, og hvordan publikum mottar kampanjen. Bitzers teori om den retoriske situasjonen (1968) var derfor ideell for å undersøke dette feltet. Teoriene jeg nå skal presentere og drøfte vil være grunnlaget for den senere retoriske analysen og diskusjonen av *Straff skader* retoriske situasjon. Det vil derfor også være grunnlaget for deler av oppgavens forskningsmetodikk. I en retorisk analyse vil teori og metode ofte henge tett sammen, slik som i denne oppgaven. Dette vil jeg utdype og drøfte nærmere i metodekapitlet.

Jeg vil i dette kapitlet starte med å kort redegjøre for hva retorikk er. Deretter vil jeg kartlegge den retoriske situasjonen, før jeg går nærmere inn på de tre konstantene: det påtrengende problemet, det retoriske publikum og de retoriske vilkår. De retoriske vilkår vil særlig vektlegges, og vil utgjøre store deler av grunnlaget for den senere analysen. Jeg vil så redegjøre for teorier innenfor visuell retorikk. De visuelle teoriene vil også anvendes i den senere analysen av *Straff skader*.

2.1 Retorikk

Retorikk handler hovedsakelig om hvordan vi kan påvirke eller overbevise hverandre gjennom språk. «De retoriske teorier og antakelser, som til sammen utgjør den retoriske kunsten, overveier og undersøker nemlig hvordan mennesker overbeviser hverandre.» (Kjeldsen, 2019, s.15). Retorikk er et felt som strekker seg tilbake til antikkens Hellas. Aristoteles forklarer retorikk som evnen til i enhver sak se hvilke muligheter vi har til å overtale (Kjeldsen, 2019, s.32). Utgangspunktet for retorikken som en fagdisiplin var at de talerne som ble regnet som gode, fant virkemidler for å påvirke publikum, men at hvorvidt virkemidlene var vellykket, var avhengig av situasjonen. Retorikk i dag er i større grad studiene av vilkårene for virkningsfull argumentasjon (Bratberg, 2017, s. 129).

Dagens retorikk tar utgangspunkt i Aristoteles teorier. Samtidig har den økende digitaliseringen i samfunnet gjort at situasjonene retorikken befinner seg i er svært forskjellig fra antikken. Fordi samfunnet vårt i dag er multimedial, foregår retorikk på mange forskjellige måter, og på forskjellige medier. Retorikk kan forekomme i bilder, musikk, tale og skrift, og ofte som en kombinasjon av disse (Kjeldsen, 2019, s.56). En annen faktor som skiller dagens retorikk fra antikken, er muligheten til fragmentering og konsentrering av uttrykket. Det multimediale samfunnet gjør konkurransen om publikums oppmerksomhet ekstrem.

I en tid hvor politikere, og alle andre som ønsker å bli hørt i mediene, først og fremst for lov til å presentere ideene sine gjennom korte nyhetsslipp, er det retorisk viktig å kunne uttrykke sine tanker og argumenter i korte, slående setninger eller – enda bedre – gjennom slående bilder. (Kjeldsen, 2019, s.66).

Disse korte, slående setningene, om gjort riktig, fungerer som «kroker i hukommelsen», og som oppsummeringer av talerens argumenter (Kjeldsen, 2019, s.66). *Straff skader* faller på mange måter innenfor en slik kategori av konsentrering av et uttrykk, hvor Foreningen Tryggere Ruspolitikk forsøker å gjøre *Straff skader* til en kjent frase. Retorikk er også en teori om kommunikasjon, og ser på hvordan taleren må ta hensyn til publikum og den retoriske situasjonen, når en velger argumenter, stil, språklige virkemidler og fremføring. «Perspektiver og begreper fra retorikken har vist seg produktive i analyse av moderne medietekster allment og i reklame spesielt.» (Østbye, et.al, 2013, s.81-82)

2.2 Den retoriske situasjonen

Lloyd F. Bitzer skrev i 1968 en artikkel om «The rhetorical situation», som skulle bli et vendepunkt for den moderne retoriske lære. Bitzer ønsket med sitt arbeid å sette rammene for den retoriske situasjonen, for å etablere det som en viktig og sentral del av retorisk teori (Bitzer, 1968, s.3). Bitzer mener at visse situasjoner behøver endring på grunn av mangler eller problemer. Om disse manglene eller problemene kan løses, eller delvis løses ved hjelp av tale eller skrift, kaller vi det for en retorisk situasjon (Kjeldsen, 2019, s.80). Vi må også derfor alltid forstå den retoriske ytringen i sammenheng med situasjonen den befinner seg i. For å beskrive den retoriske situasjonen presenterer Bitzer denne definisjonen:

Rhetorical situation may be defined as a complex of persons, events, objects, and relations presenting an actual or potential exigence which can be completely or partially removed if discourse, introduced into

the situation, can so constrain human decision or action as to bring about the significant modification of the exigence. (1968, s.6).

Johannessen et al, deler den retoriske situasjonen i to deler: den smale retoriske situasjon og den brede retoriske situasjon (2018, s.188). Den smale retoriske situasjon handler om den konkrete situasjonen en befinner seg i når den retoriske ytringen skjer. Her stiller vi spørsmål til hvem, hvor og når retorikken fant sted (Johannessen et al, 2018, s.189). Den brede retoriske situasjon stiller spørsmål til ytringens årsak, og hvilken historisk og kulturell situasjon en befinner seg i. «Forsøk på å overbevise skjer aldri i et vakuum: Vi befinner oss alltid i en bestemt kulturell og historisk sammenheng.» (Johannessen et al., 2018, s.188). Jeg har i tidligere kapittel kort redegjort for den politiske bakgrunnen da *Straff skader* ble lansert. Det forteller oss litt om hvilke kulturell, politisk, og historisk sammenheng vi befinner oss i. Dette er nødvendig å kunne diskutere *Straff skaders* retoriske situasjon.

Lloyd F. Bitzer mener det foreligger tre konstanter for en retorisk situasjon: det påtrengende problemet, situasjonens publikum og det retoriske vilkår (1968, s.3). Jeg vil nå framstille og diskutere de tre konstantene.

2.2.1 Påtrengende problem

Det påtrengende problemet må ifølge Bitzer være til stede for at det i det hele tatt skal være en retorisk situasjon. Det påtrengende problemet er noe som må endres, og som ikke er fullkommen slik som det er. Bitzer beskriver et påtrengende problem på denne måten: «en ufullkommenhet som presser seg på. Det er en feil, en hindring, noe som venter på å bli gjort, noe som ikke er som det burde være.» (Kjeldsen, 2019, s.81). Det understrekes at et påtrengende problem ikke nødvendigvis er negativt ladet. Det handler om hvilke forventninger som foreligger i ulike situasjoner. Det som er viktig er at problemene, på en eller annen måte, er mulig å løse gjennom retorikk. Det er derfor viktig å skille mellom påtrengende problemer som er retoriske, og som er tekniske eller praktiske. Om problemet er retorisk skaper det kommunikasjon som kan aktivere mottaker og muligens føre til endring (Kjeldsen, 2019, s.82).

Et påtrengende problem består av faktiske forhold, og en relasjon til interesse. De faktiske forholdene er nøytrale fakta (Kjeldsen, 2019, s.82). For å utgjøre et påtrengende problem må noen ha interesse for de faktiske forholdene, for å invitere til retorisk respons (Kjeldsen, 2019,

s.82). I dette tilfellet har Foreningen Tryggere Ruspolitikken en slik interesse for de faktiske forholdene, og skaper en retorisk respons til det påtrengende problemet.

2.2.2 Retorisk publikum

Ettersom det retorisk påtrengende problemet er ute etter endring ved hjelp av kommunikasjon, er den retoriske ytringen avhengig av å treffe et publikum. Den andre konstanten i Bitzers retorisk situasjon er derfor det retoriske publikummet (1968, s.8). Et retorisk publikum defineres som en gruppe mennesker som er i stand til å bli påvirket av retorikk og som er formidler av endring, som Bitzer skriver her: “[...]The rhetorical audience must be capable of serving as mediator of the change which the discourse functions to produce.” (Bitzer, 1968, s.8).

Retorikk er kommunikasjon rettet mot noen, og den vil søke respons fra dem som tiltales. Derfor krever retoriske situasjoner ikke bare et publikum, men et publikum med evne til å påvirkes av den retoriske ytringen, og som kan bidra til endring (Kjeldsen, 2019, s.83). Derfor må også retorikeren velge publikummet med utgangspunkt i hvem som kan skape endring ved det påtrengende problemet. Kjeldsen understreker at det påtrengende problemet i noen tilfeller kan være i det retoriske publikummet, og at det er publikums holdninger som må endres (2019, s.84). Et slikt tilfelle vil på mange måter være gjeldende for *Straff skader*, hvor et av målene til Foreningen Tryggere Ruspolitikk med denne kampanjen er å skape endringer i publikums holdninger og meninger rundt rusreformen.

Foreningen Tryggere Ruspolitikk må derfor først oppfatte det påtrengende problemet, og deretter overbevise publikum om sitt syn på situasjonen. Oppstår det enighet, vil det retoriske publikum tenke eller handle slik at det løser eller modifierer det påtrengende problemet (Kjeldsen, 2019, s.84). Denne enigheten mellom taler og publikum kan skje på fire måter (Kjeldsen, 2019, s.84-85):

- Taler og publikum kan være enig om både det faktiske forholdet og den tilhørende interessen.
- Taler og publikum kan være enig om det faktiske forholdet, men uenig med hensyn til interessen i forholdet.
- Taler og publikum kan dele den samme interessen, men være uenige i de faktiske forholdene.
- Taler og publikum være uenig både om de faktiske forholdene og interessen

2.2.3 Retoriske vilkår

Den siste konstanten i Den retoriske situasjonen er de retoriske vilkår, også kalt tvingende omstendigheter (Bitzer, 1968, s.8). De retoriske vilkårene er rekken med muligheter og begrensninger som finnes i en situasjon som avsender må forholde seg til. Kjeldsen forklarer vilkårene som et sett med «rammer» som avsender må arbeide innenfor, men også kan benytte seg av (2019, s.86). Avsender utnytter ofte disse vilkårene i egen favør, og kan konstruere nye vilkår for å gane egen posisjon. Vi deler retoriske vilkår i to hovedkategorier: De fagtekniske, og de ikke-fagtekniske vilkår (Kjeldsen, 2019, s.87). De fagtekniske vilkårene er retoriske vilkår som taler selv bringer inn i situasjonen, og kan utnytte til sin fordel. De ikke-fagtekniske vilkårene er vilkår som ikke kan løses ved hjelp av retorikk, men som taler må innrette seg etter, og forholde seg til. Eksempler på dette er personer, hendelser, regler, lover, følelser, osv. (Kjeldsen, 2019, s.87).

Vi skille også mellom retoriske vilkår som er fysiske, og vilkår som er kulturelle eller psykiske. De fysiske retoriske vilkårene er for eksempel de begrensninger og muligheter som forskjellige medier gir den retoriske situasjonen (Kjeldsen, 2019, s.87). De kulturelle eller psykiske retoriske vilkår er ikke alltid like enkel å oppdage, men som Kjeldsen påpeker ofte viktigere enn de fysiske. Slike vilkår oppstår når taler møter motstand eller begrensninger som ikke er fysiske, som for eksempel en motstand i mottagers holdninger til talen eller taleren (Kjeldsen, 2019, s.87). I denne oppgaven vil jeg fokusere på de fagtekniske vilkårene, og jeg vil nå gjøre rede for dem.

Fagtekniske vilkår

De fagtekniske vilkårene er altså forhold som avsender kan kontrollere, og velge å inkludere i den retoriske ytringen. Disse vilkårene går på personlig karakter, rasjonelle bevismidler, og emosjonell appell. Med andre ord etos, patos og logos (Kjeldsen, 2019, s.87). Avsender må derfor velge de retoriske vilkår som er hensiktsmessig å bruke. Jeg skal nå presentere noen av de fagtekniske vilkårene som vil være relevant for analysen av *Straff skader*.

De retoriske appellformene

I en retorisk analyse vil det være vanlig å se på de analytiske verktøyene etos, patos og logos. Dette er begreper som måler den retoriske ytringens appell, og på hvilke måter talen appellerer til publikum (Johannessen et al., 2018, s.193). Etos, patos og logos er fagtekniske vilkår taler kan velge å ta i bruk.

Aristoteles mener først at overbevisning kan skje gjennom talerens karakter (Kjeldsen, 2019, s.33). Når vi diskuterer avsenders etos, diskuterer vi hvor pålitelig avsender er. «Etos er appellen til talerens troverdighet.» (Johannessen et al., 2018, s.193). Etos handler om publikums tillit til taleren, og hvorvidt de mener talerens ytring er til å stole på. Her presiseres det at det handler om inntrykket publikum får av tilliten til taleren, og ikke nødvendigvis talerens faktiske egenskaper (Johannessen et al., 2018, s.193). Etos er avgjørende for at taler skal klare å overbevise noen. Vi klarer ikke å skille mellom hva som sies, og hvem som sier det. Derfor har avsenders karakter mye å si for om budskapet når fram. Samtidig er det avsenders karakter gjennom talen som er sentral, og ikke eventuelle forhåndsinnstillinger (Kjeldsen, 2019, s.118). Etos er i tillegg et dynamisk fenomen, og i stadig forandring. Hver gang avsender kommuniserer noe kan etosen endre seg (Kjeldsen, 2019, s.126).

Kjeldsen skriver at «Ethos er viktig for å få folk til å lytte, og helt avgjørende for å overbevise dem. Vi vurderer nemlig ikke bare det som sies, men også *hvem* som sier det» (2019, s.118). Etos handler i hovedtrekk om publikums troverdighet og tillit til avsender. Innenfor retorikken defineres etos normalt slik: «den oppfatningen en mottager har av en avsender på et bestemt tidspunkt.» (Kjeldsen, 2019, s.119). I dette tilfellet er altså avsender en forening, som består av flere mennesker. Vi må derfor se på publikums troverdighet og tillit til Foreningen Tryggere Ruspolitikk, og ikke en enkeltperson. Men publikums oppfatning kan endre seg etter tidspunktet retorikken blir presentert på. Fordi kampanjen er delt på flere ulike plattformer, kan det altså være stor variasjon i om publikum anser FTR til å ha sterk eller svak etos, etter hvilken plattform og til hvilket tidspunkt kommunikasjonen skjer på. For at kampanjen skal ha sterk etos er det sentralt at budskapet og måten budskapet kommuniseres på har god sammenheng, enkelt sagt at fremføringen passer ytringen. Om korrelasjonen mellom fremføringen og ytringen ikke er god, kan det være med på å skade foreningens etos.

Den andre måten overbevisning skjer på er gjennom tilhørerne, «når talen setter dem i en viss sinnsstemning.» (Kjeldsen, 2019, s.33). Dette kalles for patos. Patos appellerer til publikums følelser. Det handler om hvordan retorikeren forsøker å bevege publikum, for å oppnå påvirkning. Om avsender makter å bevege eller engasjere publikum, kan retorikken fremstå sterkere. Samtidig kan følelsene også være destruktivt for taleren, om det ikke er passende i situasjonen. (Johannessen et al., 2018, s.197-198). Den retoriske situasjonen har altså mye å si for hvordan patosen kan og bør spille inn, og hvilke følelser som appelleres til. Patos

omhandler det som appellerer til det emosjonelle, eller det emosjonelle publikum føler for retorikken. «I retorikken anerkjennes følelser som en relevant og akseptabel måte å appellere til mennesker på. Emosjoner betraktes som en nødvendig vei til erkjennelse og handling.» (Kjeldsen, 2019, s.310). Samtidig må det emosjonelle være argumenterende eller persuasivt, for at det skal regnes som retorisk (Kjeldsen, 2019, s.312). Denne retorisk emosjonelle overbevisningen kan skje på flere måter. «Vi kan befinne oss i situasjoner hvor vi først beveges emosjonelt og deretter lar følelsene forme våre vurderinger, som igjen påvirker våre holdninger og handlinger.» (Kjeldsen, 2019, s.311.) På denne måten vil følelser være med på å skape og endre holdninger. Men, vi kan også bli påvirket andre veien, hvor følelsene kommer etter holdningene er satt.

Den tredje måten overbevisning kan skje på, ifølge Aristoteles er gjennom «selve det som sies (*logos*), når vi på basis av de overbevisende momenter i hvert enkelt tilfelle demonstrere sannhet eller det som synes sådan.» (Kjeldsen, 2019, s.33). Logos appellerer til publikums fornuft. Vi ser særlig på to ting for å måle en talers logos: «Hva er de sentrale påstandene, og hvilke grunner er ment å legitimere dem?» (Johannessen et al., 2018, s.200). Appellformene etos og patos handler i stor grad om hvordan noe framføres, og hvilket inntrykk publikum sitter igjen med. Logos er derimot ikke like styrt av framføring, men i større grad om hva som er innholdet i ytringen (Johannessen et al., 2018, s.200).

Selv om etos og logos ofte skilles fra hverandre i forskning, henger de tett sammen. Kjeldsen mener taleren går inn i en rolle, og at det er dette vi måler og ikke personen i seg selv (Kjeldsen, 2019, s.33). Derfor må vi skille mellom inntrykket vi får av personen, og innholdet personen uttrykker. Det er nettopp dette innholdet som kalles for logos, de faktiske argumentene eller påstandene taleren kommer med.

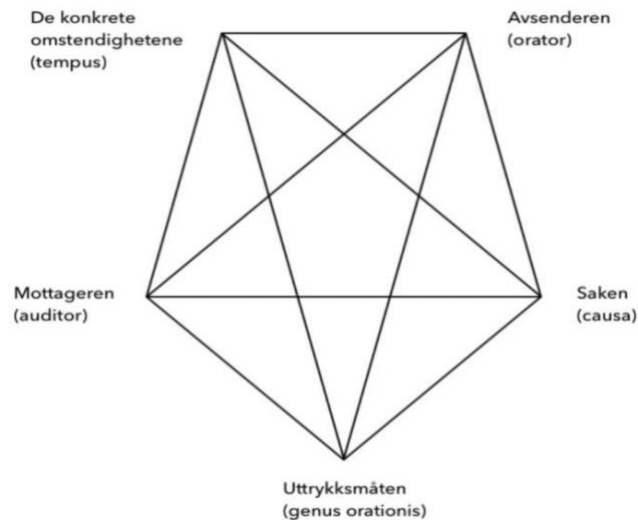
Kairos og aptum

To begreper som er viktig når en diskuterer retorisk påvirkning, og for å måle hvorvidt en lykkes med det, er kairos og aptum. Kairos og aptum er også fagtekniske retoriske vilkår. Kairos handler om å si rett ord til rett tid, men vi bruker det også som et begrep for de retoriske mulighetene som finnes i bestemte situasjoner (Kjeldsen, 2019, s.69). Sokrates mente også at en talers situasjonsforståelse er essensiell for den gode retoriker:

Sokrates peker her på et vesentlig forhold for god retorikk. For det første: fornemmelsen for det rette øyeblikket, som vi altså kaller for *kairos*. For det andre: fornemmelse for det taktfulle og for det passende forholdet mellom de forskjellige elementene i talesituasjonen og i selve talen, det kaller vi med et latinsk uttrykk for *aptum* (gr. to *prepon*). (Kjeldsen, 2019, s.70).

Kairos og *aptum* henger tett sammen, og for å oppnå gode retoriske situasjoner må det være en god kombinasjon av begge. *Aptum* direkte oversatt betyr «det som sømmer seg» eller «det som passer seg» (Kjeldsen, 2019, s.71). I retorikken skiller vi mellom to kategorier, eller modeller, av *aptum*. De to modellene forklarer forskjellige deler av retorikken som bør ha passende forhold. Det første er ekstern, eller ytre *aptum*, hvor det bør foreligge et passende forhold mellom taleren og innholdet i talen på en side, og temaet, publikum og situasjon på den andre siden (Kjeldsen, 2019, s.71). Den andre kategorien er intern eller indre *aptum*, som vurderer om innholdet i talen har et passende forhold. Om de forskjellige delene av talene samspiller godt, oppnår talen god indre *aptum* (Kjeldsen, 2019, s.71). Jeg vil benytte meg av modellen for ekstern *aptum*, også kalt det eksterne pentagrammet, for å vurdere om det foreligger et passende forhold mellom Straff skader, og publikum og situasjonen.

Ekstern *aptum*, som forklart over, betyr at retorikken må være sømmelig, men den må også være formålstjenlig (Kjeldsen, 2019, s.71). Cicero beskriver det han kaller for «den eldste kjente kommunikasjonsmodellen», som inneholder fem konstanter i en retorisk talesituasjon: taleren (orator), saken (causa), talestilen eller språket (genus orationis), tilhørerne (auditor) og de konkrete omstendighetene (Kjeldsen, 2019, s.71). Fordi denne modellen ikke inkluderer retorikk som ikke skjer muntlig, har Kjeldsen kalt de fem konstantene i det eksterne pentagrammet for: «1. avsender, 2. saken, 3. uttrykksmåten (inkl. mediet), 4.mottageren og 5. de konkrete omstendighetene.» (2019, s.72).

Figur 2.2.3.1 (Kjeldsen, 2019, s.73)

Det eksterne pentagrammet skal vise forholdet de fem komponentene har til hverandre. Alle de fem komponentene må være passende for at den retoriske ytringen regnes som sømmelig og formålstjenlig. Om de fem komponentene har passende forhold, legger vi som oftest ikke merke til dem (Kjeldsen, 2019, s.73).

Kritikk mot Bitzer

I denne masteroppgaven utfører jeg en retorisk analyse som baserer seg på Bitzers teorier om den retoriske situasjonen. Teorien fungerer svært godt for å undersøke og diskutere omgivelsene rundt *Straff skader*. Bitzers retoriske situasjon ser ikke bare på retorikken som brukes, men understreker hvor viktig omstendighetene rundt situasjonen er for hvordan retorikken blir mottatt. Likevel har Lloyd Bitzers teori om den retoriske situasjonen fått en del kritikk. Noe av kritikken mot Bitzers teori om den retoriske situasjonen, handler om at visse situasjoner ifølge Bitzer ikke kan regnes som retoriske fordi det ikke løser et påtrengende problem (Kjeldsen, 2019, s.92). På den måten utelukkes mange situasjoner som bør regnes som retoriske. Kritikken kaller også Bitzers teorier for deterministisk, fordi han hevder at situasjonens retoriske vilkår og det påtrengende problemet fastslår hva taleren kan si. Selv om de retoriske vilkårene og det påtrengende problemet lager rammer for talerens ytringer, har taleren “[...] selvstendig handlingsevne og dermed etisk ansvar.” (Kjeldsen, 2019, s.92). Richard E. Vatz er en av dem som har kritisert teorien til Bitzer og skrev *Myten om den retoriske situasjonen* (1973). Han mener at retorikken ikke er situasjonsbestemt, men heller at situasjonen er retorisk (Vatz, 1973, s.154). Vatz mener at vi erfarer situasjoner gjennom egne

og andres formidling av dem, og at de er uendelige og uavgrenset. Hvor Bitzer beskriver den retoriske situasjonen som “[En objektiv og virkelig eksisterende hendelse med egen indre mening.” (Kjeldsen, 2019, s.93).

2.3 Visuell retorikk

Straff skader består i stor grad av visuelle elementer, og det er derfor nødvendig å introdusere teorier for analyse av visuelle tekster. Kampanjen *Straff skader* er en multimodal tekst. Den kombinerer altså flere uttrykksmåter, som verbaltekst og bilde. Anne Løvland presenterer en enkel definisjon av multimodalitet slik: «Multimodale tekster kombinerer enheter som skaper mening på forskjellig måte (Løvland 2010, s.20).

I denne masteroppgaven vil jeg utføre en retorisk analyse av både verbaltekst- og bildebruk i *Straff skader*. I retorikken har det tidligere vært uenigheter om hva som bør inkluderes i den retoriske vitenskapen. Men flere mener det er helt nødvendig å også inkludere visuelle elementer i dagens mediesamfunn. Jens E. Kjeldsen skriver i sin doktoravhandling: «Retorikken er ikke bundet til bestemte uttryksformer som tale eller skrift. Det retoriske kan være visuelt, og det visuelle retorisk.» (Kjeldsen, 2002, s.64). Visuell retorikk blir brukt som en samlet beskrivelse av studien av visuelle bilder innenfor retorikkens fag.

Marcel Danesi beskriver visuell retorikk som et undersøkelsesfelt som tar sikte på å analysere alle slags visuelle bilder og tekster som retoriske strukturer (Danesi, 2017, s.1). Danesi bygger med sine teorier videre på Roland Barthes` grunnleggende teorier om visuell retorikk. Målet med visuell retorikk er å belyse de konnotative betydningene av visuelle bilder. Et bilde kan lese på to nivåer: denotativt og konnotativt (Danesi, 2017, s.1). Å se på et bilde denotativt vil si å se på det «bokstavelig talt», å beskrive det vi faktisk ser. Dette nivået formidler «informasjonsmessige eller referensiell betydning.» (Danesi, 2017, s.1). I den senere analysen vil jeg starte ved å redegjøre for den denotative betydningen av bildene. Likevel er det mest interessant å gå videre på det konnotative nivået av bildeanalyse. Hvis vi deretter analyserer et bilde nærmere, kan det utløse en konnotativ sans. Da gir vi bildet en større betydning enn det vi kun kan observere, ved å for eksempel se på hvilken betydning bildet har, eller hva det symboliserer. I min retoriske analyse vil det konnotative nivået av bildet være det viktigste å diskutere. Nettopp fordi bildene må ses i sammenheng med andre faktorer. Det vil også være helt sentralt å se bildet i sammenheng med den retoriske situasjonen.

Marcel Danesi beskriver målet med visuell retorikk slik:

The key insight of VR [Visual Rhetoric] is that connotation is anchored in rhetorical structure, that is, in cognitive-associative processes such as metaphor and allusion, which are imprinted not only in verbal expressions, but also in visual images (Danesi, 2017, s.1).

Det er altså kognitiv-assosiative prosesser som gjør at vi leser bilder på den måten vi gjør. Derfor er visuelle elementer også retoriske, og kan brukes til å overbevise eller påvirke mennesker. Danesi mener visuell retorikk er den kritiske analysen av visuelle tekster, bilder, film, reklamer, plakater og lignende, og bruker teknikker fra både semiotikken og retorisk analysen (Danesi, 2017, s.1). Visuell retorikk analyserer også strukturen av et bilde, som i andre bildeanalyser, men alltid fra et retorisk perspektiv på hvem bildet overtaler, hvordan, og med hvilke grep. Mye av visuell retorikk handler om hvordan vi kan forstå og tolke visuelle tekster, som for eksempel et bilde. Philip Yenawine har skrevet om hvilke ferdigheter som må til for å ha evnen til å finne mening i et bilde, i *Thoughts on Visual Literacy*:

It involves a set of skills ranging from simple identification--naming what one sees--to complex interpretation on contextual, metaphoric and philosophical levels. Many aspects of cognition are called upon, such as personal association, questioning, speculating, analyzing, fact-finding, and categorizing. (1997, s. 1).

Yenawine påpeker at objektivitet er premisset for mye av den visuelle retorikken. Samtidig vil leseren av den visuelle teksten basere mye av sin tolkning på egne personlige erfaringer, og dermed skape egne kognitive funksjoner. Derfor blir subjektiviteten til leseren også en sentral del av en retorisk visuell analyse (Yenawine, 1997, s.1). Samtidig er det andre retorikere som mener det kognitive ikke er like viktig som det kreative og emosjonelle når det kommer til å analysere det visuelle. Danesi mener det er fordi vi ser på visuelt materiale først med følelser, før vi ser på faktaene bak (2017, s.2). Dette underbygger faktumet at vi ikke kan sette en fasit for tolkning av det visuelle, på grunn av de holdningene vi tar med oss inn i analysen. Derfor kan vi ikke gi et bilde én bestemt meningen, fordi det kan endre seg etter hvem som leser det, eller når det leses, og ellers i hvilken kontekst det eksisterer. I metodekapitlet vil jeg diskutere nærmere hvordan disse forhåndsbestemte holdningene kan påvirker utfallet av mitt eget forskningsprosjekt.

2.4 Visuelle framstillinger

Jeg vil nå trekke fram ulike semiotiske ressurser som undersøker de visuelle framstillingen som vil være nyttig i den senere retoriske analysen av *Straff skader*. I visuell retorikk analyserer vi også strukturen av et bilde, som i andre bildeanalyser, men alltid fra et retorisk perspektiv på hvem bildet overtaler, hvordan, og med hvilke grep. Bak ulike typer visuelle framstillinger, ligger en rekke bevisste valg for hvordan det er ønskelig at publikum mottar innholdet. Et fotografi kan framstille personer eller objekter på en måte som tjener formålet med teksten.

På samme måte som ordval og setningskonstruksjoner vil verke på den meninga som blir skapt i verbaltekst, vil semiotiske ressursar som bakgrunn, fargebruk, kroppsposisjon og liknande verke inn på kva inntrykk sjåaren får av den eller det som blir framstilt visuelt, for eksempel i eit foto (Skovholt & Veum, 2014, s.63).

To sentralt aspekt i den visuelle framstilling er kontekstualisering eller dekontekstualisering, og visuell koding (Skovholt & Veum, 2014, s.63).

Kontekstualisering og dekontekstualisering handler i stor grad om konteksten eller bakgrunnen i for eksempel et fotografi. Skovholt og Veum forklarer at om en person er framstilt i et naturlig miljø vil det knytte personen til tid og rom, noe som vil framheve det konkrete og spesielle med personen. Det er dette Kress og van Leeuwen omtaler som kontekstualisering (Skovholt & Veum, 2014, s.64). En kontekstualisert framstilling kan gi publikum en følelse av at fotografiet er en dokumentasjon av den faktiske situasjonen og konteksten. På den andre siden kan personer være avbildet foran en nøytral eller uartikulert bakgrunn, da vil man ikke i like stor grad kunne knytte personen til tid eller sted. Da sier en at den som er avbildet framstilles som dekontekstualisert. Skovholt og Veum forklarer at en effekt av dette er at den eller de som er avbildet kan framstilles mer generalisert og hevet over tid og sted (2014, s.64). Personen som er avbildet kan derfor fungere som en slags representant. Vi kan se en slik dekontekstualisert framstilling i fotografiene i *Straff skader*. Menneskene som er avbildet i kampanjen står foran nøytrale og uartikulerte bakgrunner. Det kan heve dem over tid og rom, og gjøre dem som mer generelle representanter.

Fotografier blir ofte sett på som sanne eller troverdige framstillinger av virkeligheten. Likevel har vi allerede vært innpå hvordan mange valg ofte ligger bak denne framstillingen, som for

eksempel valg av språklige og visuelle ressurser. Vi kan forsøke å måle graden av sannhet og troverdighet i framstillingene, gjennom det vi kaller for visuell koding. Ifølge Skovholt og Veum er de viktigste kodingstypene naturalistisk, sensorisk og vitenskapelig/teknologisk visuell koding (2014, s.69). Jeg vil nå kort redegjøre for naturalistisk og sensorisk visuell koding, ettersom disse vil være sentrale for å analysere *Straff skader*.

Hvis framstillingen i et fotografi er relativt lik den vi ser med eget øye, kan vi si at fotografiet har høy naturalistisk kodingsverdi (Skovholt & Veum, 2014, s.69). Fotografiets detaljer, bakgrunn, dybde og fargebruk er semiotiske ressurser som påvirker hvordan publikum mottar innholdet, og måler elementenes nivå av naturalistisk koding. Mange av fotografiene i *Straff skader* har en høy naturalistisk kodingsverdi, hvor unntaket går på fargebruk. Van Leeuwen mener fargefoto i dag ofte symboliserer uttrykk av sannhet, og svart-hvitt-foto symboliserer drømmer, fantasier eller fortiden (Skovholt & Veum, 2014, s.71). Skovholt og Veum understreker at dette ikke er regler, men heller noen “etablerte sosiale konvensjoner.” (2014, s.71). Sensorisk koding er framstillinger som forsøker å appellere til sansene våre. Framstillingen skiller seg ikke fra naturalistisk kodet framstilling, men sensorisk koding er en semiotisk ressurs som gjennom farger, detaljer, lys osv. forsøker å skape positive eller negative følelser hos publikum (Skovholt & Veum, 2014, s.74). Derfor kan vi si at *Straff skader* både har høy naturalistisk kodingsverdi, og sensorisk kodingsverdi.

Utsnitt, blikk og synsvinkel er også viktige semiotiske ressurser som kan skape relasjoner eller gi publikum et bestemt inntrykk. Den visuelle framstillingen kan forsøke å forme publikums rolle, ved for eksempel å skape inntrykk av nærhet eller distanse mellom personen som er avbildet, og den som ser (Skovholt & Veum, 2014, s.104). Vi kan diskutere disse semiotiske ressursene gjennom tre analysekategorier: Bildehandling, distanse eller nærhet og perspektiv (Skovholt & Veum, 2014, s.104).

Ved bildehandling kan vi se på framstillingens forsøk på å skape en kontakt mellom det som er avbildet og seerne. Blikkretning til personen som er fotografert kan være et slikt forsøk på å skape kontakt, og for å overføre ulike «roller» til seerne. Direkte blikkontakt i et fotografi kan symbolisere at den avbildede *krever* noe av publikum (Skovholt & Veum, 2014, s.105). Om den avbildede ikke har blikkontakt med seerne, vil publikum få en mer observerende rolle. Kress og Van Leeuwen skriver også om hvordan en slik direkte blikkontakt fra avbildede, kan

skape en følelse av å bli direkte adressert (Kress & Leeuwen, 2020, s.116). Kommunikasjonen føles direkte fra personen på bildet til seeren.

En annen analysekategori er bildets utsnitt, og i hvilken grad publikum får inntrykk av nærhet eller distanse til personen som er avbildet. Vi kan diskutere i hvor stor grad framstillingen uttrykker et mellompersonlig meningspotensial (Skovholt & Veum, 2014, s.106). Vi skiller mellom tre grunnleggende nivåer i analyse av utsnitt. Det første er et nært eller ultranært utsnitt, som kan symbolisere et intimt og personlig forhold mellom den avbildede og seerne. Det andre nivået er et halvtotalt utsnitt, som skaper et sosialt forhold. Det siste grunnleggende nivået er et heltotalt utsnitt, som skaper et upersonlig forhold (Skovholt & Veum, 2014, s.104).

Tredje analysekategori av fotografier er synsvinkel. Også gjennom å se på bildets synsvinkel kan holdninger eller meninger komme til uttrykk. Synsvinkel forteller noe om ønsket framstilling av makt i et fotografi (Skovholt & Veum, 2014, s.108). Synsvinkler som fugleperspektiv, øye mot øye, og froskeperspektiv symbolisere alle forskjellige nivåer mellom seer og det som framstilles, hvor meningspotensialet i fugleperspektiv legger makten hos publikum, legger froskeperspektiv makt hos den eller det som er avbildet (Skovholt & Veum, 2014, s.110). Den horisontale synsvinkelen har også meningspotensial, og kan ha innvirkning på i hvor stor grad publikum føler seg inkludert eller ekskludert. Er personen avbildet i sideperspektiv kan dette skape en avstand mellom avbildede og publikum, hvor seerne ikke får ta helt del i den verden som er avbildet, men samtidig ikke er ekskludert (Skovholt & Veum, 2014, s.112).

Straff skader varierer i nivåer av bildehandling, utsnitt og synsvinkel. Den senere analysen vil ta for seg tre kampanjehistorier som representerer ulike verdier av de forskjellige analysekategoriene jeg nå har redegjort for.

Komposisjon

Vi har nå gjennomgått flere analysekategorier av visuelle framstillinger og visuelle ressurser. Videre skal vi nå se på betydningen av komposisjon, og hvordan de visuelle framstillingene og ressursene fungerer sammen. Deretter skal vi avslutningsvis drøfte forholdet mellom verbaltekst og bilde. Komposisjon handler om hvordan de ulike tekstelementene er organisert og bygd opp i et bilde, og hvordan publikum oppfatter meningsinnholdet (Skovholt & Veum,

2014, s.125). Noen sentrale visuelle koblingsmekanismer er framheving, sammenheng og avgrensning, og informasjonsverdi.

På en multimodal side kan vi vurdere om noen av elementene er framhevet, og på den måten fanger publikums blikk i større grad. Plassering, størrelse, skarphet, perspektiv og farge er noen av elementene Skovholt og Veum trekker fram, og som skaper et slags hierarki av viktighet (2014, s.125). Vi kan også undersøke om tekstelementene fungerer som selvstendige enheter eller om de tilhører en større helhet. Slik som *Straff Skader* fungerer på flere ulike plattformer, med varierende grad av verbaltekst og bilde på de ulike plattformene, kan de regnes som selvstendige enheter.

Gunther Kress og Theo van Leeuwen mener det foreligger særlig tre hovedfaktorer for å analysere et bildes komposisjon. De tre systemene henger sammen, og har likehetstrekk ved hverandre (Kress & Leeuwen, 2021, s.181). Det første elementet ved å finne komposisjonen av et bilde ifølge Kress og Leeuwen er «informativ value» (2021, s.181). Dette elementet gjelder hvor personer, gjenstander eller ting er plassert i bildet, og i forhold til hverandre. Er en gjenstand eller person f.eks. plassert langt til høyre eller venstre, eller høyt eller lavt i bildet, kan det ha en betydning for hvordan det kan tolkes. (Kress & Leeuwen, 2021, s.181). Den andre faktoren er «saliency», som undersøker hvordan elementene i bildet fremtreder og samspiller (Kress & Leeuwen, 2021, s.181). Hvor ting er plassert i forhold til hverandre, størrelser, farger, former og lignende. Til slutt kan en se på «framing», altså hva som blir inkludert, og hva som blir ekskludert i bildet (Kress & Leeuwen, 2021, s.181).

I *Straff skader* legges det stor vekt på samspillet mellom tekst og bilde i meningspotensialet. Derfor er det også viktig å undersøke dette forholdet. Van Leeuwen benytter seg av begrepene *utviding* eller *utdypning* for å beskrive forholdet mellom verbaltekst og bilde (Skovholt & Veum, 2014, s.132). Er samspillet mellom verbaltekst og bildet *utvidende*, vil det si at de to elementene presenterer ulik informasjon. Er samspillet utdypende, presenterer verbaltekst og bildet omtrent samme informasjon. Teoriene åpner også for tolkning av de to kategoriene. Danesi trekker fram visuelle tekster som det mest naturlige forskningsobjektet for Visuell retorisk analyse. Visuelle tekster tolkes ikke av de individuelle elementene som deretter blir lagt sammen, men heller på en helhetlig måte. Likevel kan de individuelle elementene trekkes fram, og underbygge helheten (Danesi, 2017, s.8).

2.5 Kampanjer

En kampanje er en «planmessig agitasjon i politikk, markedsføring eller lignende.» (Gundersen, 2018). Det finnes forskjellige typer kampanjer: politiske kampanjer, reklamekampanjer, holdningskampanjer, og lignende. Her kan avsender også ha en innvirkning på hvilken type kampanje det er. *Straff skader* er utviklet av Foreningen Tryggere Ruspolitikk, som er en partipolitisk og religiøst uavhengig ideell og frivillig organisasjon (2021b, s.3). Foreningen har utviklet kampanjen med formål om å vise de negative konsekvensene av dagens ruspolitikk. Gjennom kampanjen ønsker de å overtale mennesker til å endre mening om straff som sanksjon for rusmiddelbruk. Vi kan derfor utpeke *Straff skader* som en holdningskampanje. Det finnes ikke mye tidligere forskning på holdningskampanjer, hvordan de fungerer, eller hvor hensiktsmessig de er for å endre folks holdninger. Det finnes mye forskning på generelle kampanjer. Charles K. Atkin og Ronald E. Rice skriver om «public communication campaigns» og definerer det som:

Purposive attempts to inform or influence behaviors in large audiences within a specified time period using an organized set of communication activities and featuring an array of mediated messages in multiple channels generally to produce noncommercial benefits to individuals and society (2012, s.2).

Atkin og Rice påpeker med dette at kampanjer ofte er målrettet kommunikasjon som skal informere eller påvirke.

Av det som er skrevet om holdningskampanjer, spiller de på retoriske virkemidler for å påvirke publikum, samtidig som de tar i bruk flere ulike kanaler og plattformen for å nå målgruppen (Wolff-Hansen et al, 2017). Det er likevel få muligheter til å måle den faktiske effekten av dem. Hvordan holdningsendringer faktisk skjer er vanskelig å slå fast. Arne Simonsen skriver om hvorfor han mener holdningskampanjer ikke fungerer. Simonsen mener vi bør slutte å diskutere holdningskampanjer, og heller se på handlingskampanjer (Simonsen, 2005). Han mener handling kommer før folks holdninger, og at kampanjer derfor bør appellere til handlingsendring. Kampanjen bør også gi kunnskap som gjør at personen endrer handlinger, og deretter skaper andre holdninger.

3. Metode

I dette kapitlet vil jeg redegjøre og drøfte forskningsdesignet for min masteroppgave. Forskningsdesign handler om en samlet plan for innsamling av empiri, hvordan du deretter behandler empirien, og til slutt resultatet (Østbye, et.al, 2013, s.263). For å besvare forskningsprosjektets problemstilling vil jeg ta i bruk to kvalitative forskningsmetoder. Først skal jeg utføre en retorisk analyse av tre kampanjehistorier fra *Straff skader*. Målet er å avdekke retoriske grep i den tekstuelle og visuelle utformingen av kampanjen. Deretter vil jeg presentere kvalitative dybdeintervju med Foreningen Tryggere Ruspolitikk, for å svare på formålet med kampanjen. Jeg ser det hensiktsmessig for mitt forskningsprosjekt å bruke disse to kvalitative forskningsmetodene for å svare best mulig på problemstillingen. Men, det er viktig å presisere at de to metodene vil gi forskjellig innsikt i prosessene, og derfor svare på forskjellige deler av problemstillingen. Det vil ikke være to metoder som underbygger samme problem, samtidig er de svært sammenhengende, og vil sammen gi en bredere forståelse for kampanjen *Straff skader*. Resultatene av disse forskningsmetodene vil deretter gi innspill i hvordan *Straff skader* forholder seg til den retoriske situasjonen.

3.1. Empirisk utvalg og avgrensning

Et av målene med denne oppgaven er å belyse en del av retorikken som brukes i rusdebatten i Norge i dag. I tillegg ønsker jeg å se på hvordan kampanjer blir brukt som et verktøy for å påvirke eller endre meninger. Kampanjen *Straff skader* pekte seg derfor tidlig ut som materiell for en analyse.

Kampanjen ble publisert i slutten av 2020 og starten av 2021 (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2021a, avsn.1), og er derfor relativt ny og svært relevant i dagens debatt. Jeg mener også at kampanjen har mange unike elementer ved seg. En alternativ metode var å gjøre en komparativ analyse av *Straff skader*, og Norsk Narkotikapolitiforening sin *Bry deg-* kampanje (u.d.). Begrunnelsen for at jeg ikke valgte å gjøre en slik komparativ analyse var at jeg først og fremst så at det var mer enn nok å si om én av kampanjene, nemlig *Straff skader*. I tillegg ønsket jeg å legge vekt på hvordan *Straff skader* forsøker å overbevise. Derfor ble en retorisk analyse det naturlige valget, som gir meg mulighet til å diskutere de mest interessante aspektene ved kampanjen.

Straff skader består av åtte kampanjehistorier, og det ble derfor nødvendig å gjøre et utvalg av disse for den retoriske analysen. Jeg valgte derfor et utvalg av tre kampanjehistorier, som jeg mener er representativ for kampanjen. Det empiriske utvalget for den retoriske analysen er de tre kampanjehistoriene til «Emilie (17)», «Jon (17)» og «Emil (21)» (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). Likevel diskuterer jeg også kampanjen som en helhet da jeg i diskusjonen vil drøfte *Straff skaders* retoriske situasjon. Øivind Bratberg mener en må stille to konkrete avgrensningsspørsmål når en skal utføre en retorisk analyse:

(1). Hvorvidt materialet for retorisk analyse bør begrenses til muntlige fremstillinger eller også kan innbefatte tekst, bilder og andre typer data, og (2) hvorvidt den bare omfatter formålsrettet påvirkning eller bør analyserer budskap som ikke i utgangspunktet er ment å endre publikums holdninger. (Bratberg, 2017, s.129).

Gjennom tidene har det vært motstridende meninger om hvorvidt retorikkvitenskapen er forbeholdt verbalspråk, altså muntlige og skriftlige fremstillinger, eller om det også skal dekke generell symbolsk kommunikasjon, som for eksempel visuelle eller musiske fremstillinger (Kjeldsen, 2019, s.17). Lenge har retorikk som lære av verbalspråket vært tungtveiende. Men, på 1970-tallet ble forståelsen av retorikk som lære utvidet til også å inkludere en mer generell studie av kommunikasjon og symbolbruk. Den økende teknologiske utviklingen skapte mange nye kanaler og teknikker for kommunikasjon, og førte til at man så det nødvendig å utvide fagområdet (Kjeldsen, 2019, s.18).

Et annet omstridt område innenfor retorikkfaget er om retorikken skal oppfattes som et bevisst og hensiktsbestemt forsøk på overtalelse fra avsender, eller om retorikk skal oppfattes som påvirkning generelt. Det er vanlig å se på de to oppfatningene som snever persuasio og bred persuasio, hvor persuasio betyr å overtale (Kjeldsen, 2019, s.18). Snever persuasio dekker retorikk hvor kommunikasjon skal overtale der det eksisterer en uenighet. Kommunikasjonen er intensjonell persuasiv, altså at påvirkningen skjer bevisst. En slik avgrensning av retorikk er ofte vanlig. Samtidig finner vi en annen oppfatning, nemlig bred persuasio. Bred persuasio inkludere også ytringer som påvirker mennesker, uten nødvendigvis å være intensjonelle eller persuasive (Kjeldsen, 2019, s.20).

For å svare på Øivind Bratbergs to avgrensningsspørsmål før en retorisk analyse, er materialet mitt for den retoriske analysen ikke begrenset til muntlige og skriftlige fremstillinger. *Straff skader* er en multimodal kampanje som består av verbaltekstlige, men også visuelle elementer. Kampanjen har også som hensikt å påvirke og overbevise ved en uenighet, som jeg

vil komme tilbake til i intervju med Foreningen Tryggere Ruspolitikk. Vi kan derfor si at kampanjen går innenfor oppfatningen av snever persuasiv. Likevel vil jeg i diskusjonskapitlet drøfte *Straff skaders* retoriske situasjon, som vil ta hensyn til omstendighetene rundt retorikken.

3.1.1 Kvalitativ forskningsmetode

I denne masteroppgaven søker jeg forståelse i større grad enn forklaring, noe som blir sett på som en grunnleggende forskjell mellom kvalitative og kvantitative forskningsmetoder (Tjora, 2017, s.24). Bruk av kvalitativ forskningsmetode bærer ofte større preg av forskersubjektivitet enn noen kvantitative metoder gjør (Tjora, 2017, s.31). Når en benytter seg av kvalitative metoder, er det flere problemer en kan støte på i forskningen. «Forskerens forforståelse, blant annet formet av personlig bakgrunn, erfaring og politisk syn, vil kunne påvirke hvordan man former prosjekter med hensyn til tema, metode, valg av teori og analyse.» (Tjora, 2017, s.25). Derfor er det helt sentralt å også gjennomgå forskningsprosjektets kvalitet og framstilling i dette kapitlet. I en kvalitativ analyse, analyseres data som best beskrives med ord, og ikke tall (Johannessen et al., 2018, s.21). Jeg vil benytte meg av to ulike kvalitative forskningsmetoder, retorisk analyse og dybdeintervju, som begge vil gi en bredere innsikt i *Straff skaders* retoriske situasjon.

3.2 Retorisk analyse

Det finnes en rekke ulike tekstanalytiske teknikker en kan bruke for å utføre en kvalitativ analyse. «Tekstanalyse er en generell betegnelse på kvalitative tilnæringsmåter til alle typer medietekster.» (Østbye, et.al, 2013, s.62). Det kan være en utfordrende prosess å velge riktig metode for tekstanalyse. Samtidig kan det også være ganske grunnleggende, om en finner ut hva ved en tekst en ønsker å undersøke, slik som Østbye et al. forklarer:

Tekstanalytiske tradisjoner tilbyr forskjellige redskapskasser med begreper som er utformet for å svare på ulike typer spørsmål. I tekstanalyse er det nærhet mellom teori og prosedyre for analyse av konkrete tekster. I en konkret analyse velger vi den tilnærmingen som er best egnet til å belyse det eller de aspektene ved den teksten vi vil undersøke. I dette ligger det at vi analyserer tekster fordi vi ønsker å finne ut noe om den aktuelle teksten eller teksttypen. Hvilke perspektiver og begreper vi mobiliserer i

analysen, er normalt tett forbundet med hvilke spørsmål eller problemstilling vi bringer med oss til teksten (Østbye, et.al, 2013, s.62).

Aspektene ved *Straff skader* jeg ønsker å drøfte, er hvordan kampanjen forsøker å påvirke og overbevise ved hjelp av visuelle og verbaltekstlige elementer. Derfor er retorisk analyse en godt egnet metode for å belyse disse aspektene. Retorisk analyse er i stor grad opptatt av språkets *verktøykasse* og hvordan bestemte ord og talemåter benyttes mer eller mindre effektivt i forsøk på å overbevise et publikum (Bratberg, 2017, s.26). I den senere retoriske analysen vil jeg derfor undersøke konkrete virkemidler i de tre utvalgte kampanjehistoriene i *Straff skader*. Deretter vil jeg se på kampanjen som en helhet, og ta utgangspunkt i Bitzers teori om den retoriske situasjonen (1968). Jeg har valgt å se på *Straff skaders* retoriske situasjon fordi jeg mener det er viktig å analysere retorikk i sammenheng med omstendighetene. Den moderne retorikk er opptatt av å «[...] gripe konteksten taleren inngår i både i form av moderne medier og politiske institusjoner.» (Bratberg, 2017, s.128).

I tekstanalyser er det som nevnt nærhet mellom teori og prosedyre for analysen (Østbye, et.al, 2013, s.62). I denne oppgaven vil teoriene jeg har redegjort for i tidligere kapittel, være utgangspunktet og grunnlaget for den retoriske analysen.

3.3 Semistrukturert dybdeintervju

For å svare på om *Straff skaders* retoriske utforminger er hensiktsmessige, må jeg først belyse hva Foreningen Tryggere Ruspolitikk har som formål med kampanjen. Jeg har derfor valgt å utføre semistrukturerte dybdeintervju med Foreningen Tryggere Ruspolitikk, for å få innsikt i dette. Jeg har sett det hensiktsmessig å arrangere individuelle semistrukturerte dybdeintervju, med totalt tre informanter. Informantene er daglig leder og tidligere styreleder i Foreningen Tryggere Ruspolitikk Ina Roll Spinnangr, styremedlem Jørn Kløvfjell Mjelva, og styremedlem Isak Gundrosen.

En viktig del av å ta i bruk intervju som metode er forberedelsene som blir lagt ned før en utfører intervjuet. Det finnes ulike typer kvalitative intervju, og som krever ulik form for forberedelse. Ved semistrukturerte intervjuer er spørsmål og tema definert på forhånd, og ofte er en intervjuguide også utviklet. Semistrukturert intervju åpner også for oppfølgingsspørsmål, eller andre uforberedte spørsmål. (Østbye et al., 2013, s.105).

Forberedelser ved et semistrukturert intervju er en svært viktig del for å innhente god data til forskningen. Det er også viktig å forberede informanten(e) før en utfører intervjuet, og en viktig del av dette er å opplyse om *informert samtykke*. «Informert samtykke innebærer at informanten får vite hva prosjektet går ut på, sier seg villig til å delta og har mulighet til å trekke seg når som helst underveis.» (Østbye et al., 2013, s.106). At informanten er klar over disse vilkårene, og vet hva intervjuet skal brukes til, er en svært viktig del av å utføre intervju på en etisk og korrekt måte.

Før intervjuene med Foreningen Tryggere Ruspolitikk tok sted, fikk informantene tilsendt informasjon om forskningsprosjektet, og et samtykkeskjema på e-post. Samtykkeskjemaene ble signert, hvor det presiseres for informanten at en når som helst kan trekke seg fra forskningsprosjektet uten begrunnelse. Intervjuene tok i underkant av en time, og jeg brukte mobilappen Nettskjema-diktafon til lydopptak. Før jeg tok kontakt med foreningen ble også masterprosjektet er sendt inn, og godkjent av Norsk Senter for dataforskning (NSD). Å ha opptak av intervjuet gjør ikke bare prosessen lettere for intervjuer og etterarbeidet. Opptaket kan også være med på å sikre god etterprøvnbarhet, dersom intervjuer skulle komme i den situasjonen hvor informanten nekter for å ha sagt noe som er direkte sitert (Østbye et al., 2013, s.108). Jeg valgte å utføre den retoriske analysen av de tre kampanjehistoriene før intervjuene. I ettertid ser jeg at dette var et svært godt valg. Det gjorde at jeg hadde god innsikt og kompetanse før intervjuene, og jeg hadde god oversikt over spørsmålene jeg ønsket å stille. En intervjuguide ble derfor laget etter jeg hadde gjort mesteparten av den retoriske analysen.

Ved utførelse av selve intervjuet må målet med intervjuer være å skape et trygt miljø for informant og seg selv. Å få intervjuet over i en samtaleform er ofte gunstig for begge parter. Det kan være med på å skape trygge rammer, og føre til gode svar fra informanten (Østbye et al., 2013, s.107). I de tre intervjuene var jeg særlig opptatt av å høre informantenes egne refleksjoner om kampanjen. Intervjuguiden var nyttig, men det var også helt sentralt å aktivt lytte og stille oppfølgings spørsmål. Østbye et al, trekker fram fire funksjoner med oppfølgings spørsmål i intervjusammenheng (2013). Det kan fungere som en kontroll for intervjuer om at svarene er forstått riktig. For det andre kan det fungere som en kontroll over at intervjuer tolker informanten og det som blir sagt riktig. Oppfølgings spørsmål kan også ha som funksjon å gi bekreftelse overfor informanten om at intervjuer er interessert i svarene, og

har forstått dem. Til slutt kan oppfølgingsspørsmål utfordre informanten, og dermed tydeligere framme informantens egne refleksjoner (Østbye et al., 2013, s.107).

To av intervjuene ble avholdt fysisk. Intervjuet med Jørn Kløvfjell Mjelva ble avholdt på Foreningen Tryggere Ruspolitikk sine egne kontorer. Intervjuet med Isak Gundrosen ble avholdt på kontoret til designbyrået Alkymist. Intervjuet med Ina Roll Spinnangr ble avholdt på Zoom. I e-posten informantene fikk, ga jeg dem alternativ for å avholde intervjuet på deres kontor, finne et møterom, eller benytte Zoom. På grunn av situasjonen med Covid-19 så jeg det riktig å gi dette som et alternativ for informantene, slik at de skulle føle seg mest komfortabel, og for å skape et trygt miljø.

Nettopp fordi jeg ønsket å få informantenes egne refleksjoner rundt arbeidet og formålet med kampanjen mener jeg det var riktig å gjennomføre individuelle dybdeintervjuer. Selv om det til tider var repetisjon, noe jeg også mener er verdifullt for oppgaven, fikk jeg også unike personlige refleksjoner om hvordan arbeidet hadde foregått, og hva formålet med valgene som ble tatt var. Informantene fikk ikke tilsendt intervjuguiden på forhånd. Foreningen Tryggere Ruspolitikk er en ideell organisasjon som ofte må argumentere og debattere for sine meninger. Hensikten med intervjuene var å få informantenes egne refleksjoner rundt *Straff skader*, ikke politiske svar. Til slutt fikk informantene informasjon om prosjektets framtid, og hvor de kunne ta kontakt for senere spørsmål eller kommentarer.

3.4 Forskningsprosjektets kvalitet og framstilling

For enhver god masteroppgave er det viktig å se på forskningens kvalitet og framstilling. Elementer som kan påvirke forskningsresultatet bør belyses og drøftes. Derfor vil jeg i dette delkapitlet diskutere forskningsprosjektets metodiske kvalitet. Validitet, reliabilitet og generaliserbarhet er de tre aspektene som oftest blir diskutert når en vurderer dette (Østbye et al., 2013, s.124). For et forskningsprosjekt som baseres på kvalitative metoder, er dette særlig viktig. Forskning skal gi innsikt i virkeligheten, som eksisterer uavhengig av forskeren. Derfor er disse begrepene viktig verktøy for å måle dette (Østbye et al, 2013, s.25). Jeg vil også diskutere min egen rolle som forsker i masteroppgaven, og hvordan det kan ha påvirkning på forskningsresultatet.

3.4.1 Validitet, reliabilitet og generaliserbarhet.

Når jeg her snakker om validitet, bruker mange også begrepet *gyldighet*. Validitet stille spørsmål til om det er en logisk sammenheng mellom forskningens funn og utforming, og spørsmålene man søker svar på (Tjora, 2017, s.231). Vi må derfor diskutere om oppgaven har en god sammenheng mellom forskningsspørsmål og valg av forskningsmateriale og metode. «Vi kan styrke gyldigheten ved å tydeliggjøre hvordan vi praktiserer forskningen ut fra spørsmålene vi stiller, og hvordan disse spørsmålene formes med utgangspunkt i temaer vi vil utforske og etablert kunnskap om disse i relevant forskning.» (Tjora, 2017, s.234). I denne oppgaven skal jeg undersøke hvordan *Straff skader* er utformet retorisk, og deretter drøfte hvor hensiktsmessige valgene er. Dataen jeg samler inn gjennom den retoriske analysen av *Straff skader* og intervjuene, har høy relevans for oppgavens problemstilling, og det jeg søker etter. Gjennom oppgaven er det viktig å vise åpenhet for valg av metode og teori, og fremgangsmåten i den retoriske analysen og intervjuene for å etablere høy validitet. Dette er noe jeg gjennom oppgaven er bevisst på, for å styrke gyldigheten.

Det er også viktig å diskutere forskningens reliabilitet, og på samme tid forskerens posisjon. Reliabilitet går ut på hvordan dataen behandles, og hvorvidt den kan regnes som nøyaktig og pålitelig (Østbye et.al, 2013, s.124). Innenfor kvalitativ forskningsmetode er man forstått med at forsker ikke har mulighet til å oppnå fullstendig nøytralitet. For å styrke prosjektets pålitelighet er det viktig å redegjøre for egen posisjon og engasjement, og hvordan det kan prege forskningsarbeidet (Tjora, 2017, s.235). Særlig i en retorisk analyse vil jeg som forsker ta med egne erfaring og kunnskap inn i arbeidet. Derfor er det viktig å reflektere over hvordan dette kan prege forskningens utfall. Jeg har gjennom oppgaven lagt vekt på å være åpen om de ulike prosessene. Temaet for denne oppgaven noe som i stor grad engasjerer meg. Det er derfor viktig å opprettholde en balanse mellom å bruke sitt engasjement som en ressurs, men ikke veie dem for tungt, og ha med seg for mange «forutinntattheter» (Tjora, 2017, s 236). Jeg har likevel forsøkt å opprettholde en objektivitet i oppgaven, og tatt flere tiltak for å oppnå høy reliabilitet.

Jeg har brukt diktafon-appen for å ta opp intervjuene, framfor notater, noe som styrker den metodiske reliabiliteten (Østbye et.al, 2013, s.124). Det gjør det også mulig å bruke direkte sitat, slik informantene selv har sagt det. Jeg har også valgt å utføre den retoriske analysen av de tre kampanjehistoriene før intervjuene med Foreningen Tryggere Ruspolitikk, noe som gjorde at analysen ikke ble påvirket av informantene. I diskusjon av *Straff skaders* retoriske

situasjon, belyser jeg også hvilke refleksjoner som kommer fra min egen retoriske analyse, og hvilke som kommer fra informantene. Gjennom oppgaven har jeg også forsøkt å redegjøre for hva som er egne analyser og tolkninger. I arbeidet med denne oppgaven har jeg flere ganger gått tilbake til den retoriske analyse, for å sikre at jeg ikke har forutinntatttheter. Hvordan informantene er valgt ut kan også påvirke oppgavens reliabilitet. Jeg tok kontakt med daglig leder av Foreningen Tryggere Ruspolitikk med forespørsel om intervju. Her ønsket jeg innspill til hvem som hadde en relevant rolle i utviklingen av *Straff skader*, og dermed hvem som var relevant for intervjuene. Jeg fikk foreslått de tre informantene. Det forelå ellers ingen personlig kjennskap eller tette forbindelser til informantene.

Stor grad av validitet og reliabilitet danner grunnlaget for generaliserbarhet. Generaliserbarhet omfatter hvorvidt analysens funn kan generaliseres (Østbye et.al, 2013, s.124). Fordi kvalitative forskningsmetoder er preget av forskers egne erfaring, kan man ikke si med sikkerhet at funnene er generaliserbare. Man er forstått med at forsker ikke har mulighet til å oppnå fullstendig nøytralitet (Tjora, 2017, s 235). En retorisk analyse er fortolkende, og hvor jeg som forsker tar med meg personlige erfaringer inn i arbeidet med oppgaven. Det er derfor ikke sikkert at en annen forsker ville kommet fram til eksakt samme svar. Derfor er det viktig å være åpen om de ulike prosessene i oppgaven.

4. Retorisk analyse av *Straff skader*

I dette kapitlet vil jeg utføre en retorisk analyse av tre kampanjehistorier fra *Straff skader*. Funnene i denne analysen vil gi verdifull innsikt i hvilke retoriske vilkår *Straff skader* benytter seg av, eller innretter seg etter. I Gjennomgangen av Bitzers teori om den retoriske situasjonen (1968) i teorikapitlet, ser vi at det finnes tre konstanter som må ligge til grunn: det påtrengende problemet, retoriske publikum og retoriske vilkår. For å se på de tre konstantene ved *Straff skader* er det nødvendig å gjøre en nærmere analyse av kampanjen. Dette for å belyse hvordan kampanjen skal løse det påtrengende problemet, hvilket retorisk publikum kommunikasjonen er rettet mot, og hvilke retoriske vilkår kampanjen utnytter eller innretter seg etter. Empirien for den retoriske analysen er tre kampanjehistorier slik de ser ut på nettsiden straffskader.no. Samtidig vil det være nyttig å også få en oversikt over kampanjen som en helhet. Jeg vil derfor starte med å redegjør for *Straff skader* som en helhet, og kartlegge de andre plattformene kampanjen utspiller seg på. Deretter vil jeg konsentrere meg inn på de tre kampanjehistoriene, og analysere dem i et retorisk perspektiv.

4.1 *Straff skader*

Kampanjen består av åtte kampanjehistorier, som gjennom bilde og verbaltekst forteller hver sin historie «[...] basert på virkelige hendelser som viser konsekvensene av dagens ruspolitikk.» (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). På nettsiden, straffskader.no, finner vi alle de åtte kampanjehistoriene. Hver kampanjehistorie består av et bilde, en kort innledende verbaltekst og en lenger mer informerende verbaltekst. Tre av disse kampanjehistoriene, fra nettsiden, er materialet for den retoriske analysen. Kampanjen er utviklet av Foreningen Tryggere Ruspolitikk og Tryggere Ungdom, med støtte fra Ferd, RIO, Marborg, NORMAL Norge, Psynapse, LEAP Scandinavia, Chemfriendly Norge, Pion, RUSken Recovery og Shoot Gallery (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2021a, avsn.1). Bildene som brukes i *Straff skader* er tatt av fotograf Pernille Sandberg, og designbyrået Alkymist står bak designet av hele kampanjen (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020).

Nettsiden straffskader.no er én av plattformene kampanjen er delt på. Kampanjen ble også delt på Foreningen Tryggere Ruspolitikk sine egne sosiale mediekkanaler på Facebook og Instagram. I starten av 2021 ble *Straff skader* presenter som fysiske kampanjeplakater i bybildet og på kollektiv transport i syv byer i Norge: Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Bodø og Tromsø. I Oslo foregikk kampanjen fra 18.januar til 7.februar 2021. I

de øvrige byene gikk kampanjen mellom 25.januar til 7.februar 2021 (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2021a, avsn.1). Her består kampanjen av et bilde og en kort verbaltekst. Den lenger verbalteksten er altså forbeholdt nettsiden. I forbindelse med kampanjen ble fotografiene som brukes i *Straff skader* også utstilt på kunstgalleriet Shoot Gallery i Oslo. I tillegg ble det avholdt en utstilling av fotografiene i Grieghallen i Bergen fra 31.august til 4.september 2021 (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). Foreningen Tryggere Ruspolitikk arrangerte en åpningsseremoni i Grieghallen 31.august 2021, hvor daværende statsminister, Erna Solberg, åpnet utstillingen (Kløve-Graue, 2021). På åpningsseremoni var også flere av menneskene bak historiene som fortelles i *Straff skader* til stede (Kløve-Graue, 2021). I tillegg produserte Foreningen Tryggere Ruspolitikk en kort kampanjefilm som ble delt på egen YouTube-kanal, på sosiale medier, samt distribuert på kinoer rundt om i Norge (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2021c). Kampanjefilmen har et kunstnerisk preg, men skiller seg stort fra det visuelle uttrykket i fotografiene som brukes i kampanjehistoriene.

Straff skader foregår altså på flere plattformer. Men utformingen av kampanjen varierer etter hvilken plattform den er delt på. Figur 4.1.1 viser hvordan en kampanjehistorie ser ut på det sosiale mediet Instagram. Figur 4.1.2 viser en kampanjehistorie som fysisk kampanjemplakat i bybildet.

Skjerm bilde 4.1.1 (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020)

Skjerm bilde 4.1.2 (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020)

Slik kampanjen er presentert på disse plattformene er det visuelle i stor grad fokuset. Begge versjoner har verbalteksten «Emilie (19) døde av ecstasy på festival. Hun svelget alle pillene sine i panikk da hun så politiet.», samt tekst som forteller at historiene er basert på ekte hendelser og hvor en kan finne mer informasjon, nemlig på nettsiden straffskader.no. Den fysiske kampanjeplakaten har i tillegg «Hjelpe. Ikke straffe», som kan funke som en fragmentering av budskapet til Foreningen Tryggere Ruspolitikk. Selv om den retoriske analyse jeg skal utføre er av kampanjehistoriene slik de ser ut på nettsiden, er det nyttig å få et overblikk over hvordan kampanjen ser ut på de andre plattformene.

4.2 Straffskader.no

Jeg vil nå konsentrere meg om kampanjen slik den ser ut på nettsiden straffskader.no. *Straff skader* forteller åtte ulike historier som skal være med på å vise konsekvensene av straff av rusmiddelbrukere. Historiene er ifølge Foreningen Tryggere Ruspolitikk basert på virkelige hendelser (2020). Historiene er anonymisert, og menneskene har fått andre navn. På nettsiden blir vi først møtt av overskriften, som også er det gjentakende frase i kampanjen: «Hjelpe. Ikke straffe». Slike fragmenteringer av budskapet er viktig i dagens medieverden (Kjeldsen, 2019, s.66). Her evner Foreningen Tryggere Ruspolitikk å uttrykke seg kort og slående, og frasen kan fungere som *kroker i hukommelsen* til publikum. Vi kan også si det samme om tittelen på kampanjen: *Straff skader*. Videre skriver Foreningen Tryggere Ruspolitikk på nettsiden: «Hvilke konsekvenser har straff og frykten for å bli straffet for personer som bruker rusmidler?» (2020). Lenger ned på nettsiden skriver FTR videre: «Straff er samfunnets sterkeste virkemiddel for å vise avsky overfor en handling. Det er et tilsiktet onde som er ment belastende og stigmatiserende og rammer de mest sårbare blant oss hardest.» (2020). Deretter presenteres de åtte historiene. Alle de åtte kampanjehistoriene er relativt likt visuelt utformet, noe som gir en gjennomgående god flyt, og som gjør bildene og kampanjen lett gjenkjennelig for publikum.

For å kunne utføre en detaljert analyse av *Straff skaders* retoriske utforming, er det nødvendig å begrense analysematerialet. Det empiriske utvalget for denne analysen er de tre kampanjehistoriene til «Emilie (17)», «Jon (17)» og «Emil (21)». Det er viktig å være klar over hvordan dette utvalget kan påvirke analysens utfall og resultat. Begrunnelsen for dette utvalget er at de tre kampanjehistoriene representerer forskjellige deler av rusproblematikken. I tillegg representerer de forskjellige kjønn og alder, men også graden av alvorlighet. Derfor

mener jeg de tre kampanjehistoriene vil være et godt representativ for kampanjen *Straff skader*.

4.2.1 «Emilie (17)»

Den første kampanjehistorien jeg skal analysere er historien til «Emilie (17)». Hun er en av de yngste som blir presentert og er også en av to jenter i kampanjen. Figur 4.2.1.1 Viser hvordan kampanjehistorien ser ut på nettsiden straffskader.no.

Emilie (17) døde av ecstasy på festival.

Hun svelget alle pillene sine i panikk da hun så politiet.

⊕ Les mer

Skjerm bilde 4.2.1.1 (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020)

Verbalteksten forteller: “Emilie (17) døde av ecstasy på festival. Hun svelget alle pillene sine i panikk da hun så politiet.” (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). Det visuelle får mye fokus i *Straff skader*. Jeg vil derfor starte med den visuelle retoriske analyse av kampanjehistorien til «Emilie».

Marcel Danesi bygger videre på Roland Barthes modell for bildeanalyse, ved å se på fotografiets denotative og konnotative betydning (Danesi, 2017, s.1). Ved å beskrive fotografiets denotative betydning, beskriver vi det øyet faktisk ser på en bokstavelig måte. Det vi ser på kampanjehistorien til «Emilie (17)» er et sort-hvitt bilde med et ultranært bildeutsnitt av et øye som ser direkte mot linsen.

Fotografiet har en relativt sann framstilling av virkeligheten og det vi kan se med øyet, og vi kan derfor si at fotografiet har høy naturalistisk kodingsverdi (Skovholt & Veum, 2014, s.69). Likevel kan vi se to unntak til dette i fotografiet, nemlig at det er i sort-hvitt, og størrelsen på pupillen. Van Leeuwen mener sort-hvitt fotografi symboliserer noe drømmende, fantaserende eller fra fortiden, hvor fargefoto symboliserer større uttrykk av sannhet (Skovholt & Veum, 2014, s.69). Derfor har fotografiet også en verdi av sensorisk koding, som gjennom farger, lys og lignende forsøker å skape positive og negative følelser hos seerne (Skovholt & Veum, 2014, s.74). Pupillen er også svært utvidet, noe som øker verdien av sensorisk koding. Bruk av visse typer narkotiske stoffer kan føre til at pupillene utvides. Særlig bruken av sentralstimulerende stoffer, slik som ecstasy, kan gi brukere forstørret pupille (Rusinfo, u.å. a) Bildeutsnittet er ultranært og vi ser derfor ingen bakgrunn, og kan derfor ikke knytte personen til tid eller sted. Personen på fotografiet framstilles derfor som dekontekstualisert (Skovholt & Veum, 2014, s.64). Foruten øyet som stirrer rett mot publikum ser vi ellers lite av ansiktet, og det er derfor vanskelig å tyde kjønn eller alder til personen som er avbildet. Personen har mørke ringer under øynene og tunge øyelokk. Dette gir «Emilie» et trøtt utseende.

Selv om det er sentralt å peke på den denotative betydningen av et bilde, er målet med visuell retorikk er å studere den konnotative betydningen (Danesi, 2017, s.1). Den konnotative betydningen av et bilde forklarer mer hva betydningen av de denotative elementene er, og hva de betyr og symboliserer. Vi kan derfor se på bildet av «Emilie» og se hva betydningen er, og hvilke assosiasjoner det gir, eller hva det symboliserer.

Med tungt øyelokk og mørke ringer under øynene ser «Emilie» sliten ut. Dette kan appellere til patos, og skape medfølelse hos publikum. Den direkte blikkontakten kan også nærmest føles som et rop om hjelp. Direkte blikkontakt kan symbolisere at «Emilie» *krever* noe av publikum, og forsøker å skape en kontakt mellom avbildede og seer. Kress og Van Leeuwen mener dette er forsøk på å skape en følelse av å bli direkte adressert (Kress & Leeuwen, 2021, s.116). På den måten får vi som seer tildelt en slags *rolle*, hvor vi må utføre en handling. Fotografiet forsøker, ved å spille på følelsene, å overbevise det retoriske publikum om å enten skape en endring, eller endre et sett med holdninger. Som publikum kan vi få følelsen av at vi må hjelpe «Emilie». En annen tolkning er at den direkte blikkontakten kan virke for *kreven*de for publikum. Hvor publikum ikke ønsker å møte blikket og derfor unngår det. To elementer som også i stor del preger bildet er skygge og kontraster. Fotografiet har et mørke over seg, og skyggene er med på å skape en følelse av at temaet er seriøst. Det er mye vi kan tolke ut av

fotografiet i kampanjehistorien til «Emilie». Men ved å se på kampanjen i den retoriske situasjonen, må vi tolke fotografiet i samspill med verbalteksten. Jeg vil derfor nå utføre den retoriske analysen av verbalteksten i kampanjehistorien til «Emilie».

Hvis vi så tar for oss verbalteksten i kampanjehistorien til «Emilie (17)» forteller den følgende: «Emilie (17) døde av ecstasy på festival. Hun svelget alle pillene sine i panikk da hun så politiet.» (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). Hvis vi nå analyserer verbalteksten nærmere, kan vi utpeke flere valg Foreningen Tryggere Ruspolitikk har tatt i utformingen. Valgene er tatt for å overbevise det retoriske publikum om det påtrengende problemet, de kan derfor regnes som retoriske fordi de forsøker å overbevise gjennom kommunikasjon.

Den først setningen «Emilie (17) døde av ecstasy på festival», har større skriftstørrelse og er derfor framhevet og fanger publikums blick i større grad. Vi ser at alderen er plassert helt sentralt i verbalteksten, noe som forteller publikum at det er et viktig element. *Straff skader* forteller historier som er basert på ekte hendelser (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020), men det er tydelig at kampanjen forteller historiene til svært unge mennesker. Valget er interessant for hvilket retorisk publikum *Straff skader* forsøker å nå. Dette er et gjentagende gjennom hele kampanjen, hvor menneskene i kampanjehistoriene er mellom 17 og 23 år (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). Vi kan stille spørsmål til om effekten ville vært like stor om alderen ikke var inkludert, eller menneskene var eldre.

To av kampanjehistoriene i *Straff skader* forteller om et dødsfall, hvor «Emilie» er en av disse (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). Dette, sammen med den unge alderen til «Emilie», appellerer sterkt til patos hos publikum. Det er vondt å lese om en 17 år gammel jente som har dødd av overdose, og er emosjonelt treffende for de fleste. Den følelsesmessige effekten blir forsterket ved at historiene også er basert på ekte hendelser. Å bruke patos på denne måten kan være med på å skape et større engasjement blant seeren, fordi de knytter følelser til «Emilie», og kan kjenne på sympati for henne. Samtidig kan en slik kommunikasjon virke brutal og hensynsløs, og skape en motreaksjon hos publikum, hvor de ikke ønsker å ta stilling til problemet.

Det tyder på at Foreningen Tryggere Ruspolitikk velger sine ord bevisst for å skape en følelsesmessig reaksjon fra publikum. Et eksempel på dette ser vi i bruken av ordet «panikk».

Fjerner vi ordet «panikk» og skrive «Hun svelget alle pillene sine da hun så politiet.», forklarer setningen fortsatt situasjonen. Det får likevel ikke samme tyngde som det å høre at «Emilie (17)» hadde panikk før hun døde av overdose. Påvirkningskraften blir større og forsterker patosappellen, fordi det er ubehagelig lesning.

Materialet for den retoriske analysen er altså slik kampanjen ser ut på nettsiden straffskader.no. Fotografiet og verbalteksten jeg nå har analysert, er samme innhold som vi også finner i kampanjehistorien til «Emilie» på sosiale medier og de fysiske kampanjeplakatene. Vi kan derfor legge til grunn at det er dette innholdet majoriteten av det retoriske publikum mottar. I diskusjonskapitlet vil jeg utdype hvordan dette påvirker den retoriske situasjonen til *Straff skader*. Jeg vil nå utføre den videre analysen av kampanjehistorien til «Emilie» ved å se på den utvidede verbalteksten på nettsiden. Ved å trykke på «les mer» knappen ser kampanjen slik som figur 4.2.1.2 viser:

Emilie (17) døde av ecstasy på festival.

Hun svelget alle pillene sine i panikk da hun så politiet.

Frykt for å bli oppdaget gjør at rusmiddelbrukere utsetter seg for overdosefare, for eksempel ved å innta et stoff raskere eller ruse seg på bortgjemte steder. Noen tar også overdoser for å unngå å bli tatt, og *Alex Ross-King (19)*, *Gemma Thoms (17)* og *Emily Lyon (17)* er tre eksempler på ungdom som har dødd slik. Alle skal ifølge vitner ha svelget flere ecstasy-tabletter på én gang for at politiets narkotikahunder ikke skulle finne dem. *En australsk studie* finner at bruk av narkotikahund neppe forhindrer rusmiddelbruk, men kan føre til slike overdoser. Etter rusreformen vil rusmiddelbrukere ikke gå like langt for å unngå oppdagelse, da konsekvensene vil være mindre alvorlige.

Skjerm bilde 4.2.1.2 (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020)

Verbalteksten lyder som følgende:

Frykt for å bli oppdaget gjør at rusmiddelbrukere utsetter seg for overdosefare, for eksempel ved å innta et stoff raskere eller ruse seg på bortgjemte steder. Noen tar også overdoser for å unngå å bli tatt, og *Alex Ross-King (19)*, *Gemma Thoms (17)* og *Emily Lyon (17)* er tre eksempler på ungdom som har dødd slik. Alle skal ifølge vitner ha svelget flere ecstasy-tabletter på én gang for at politiets narkotikahunder ikke skulle finne dem. *En australsk studie* finner at bruk av narkotikahund neppe

forhindrer rusmiddelbruk, men kan føre til slike overdoser. Etter rusreformen vil rusmiddelbrukere ikke gå like langt for å unngå oppdagelse, da konsekvensene vil være mindre alvorlige (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020).

Verbalteksten i denne delen av kampanjehistorien er ikke i like stor grad preget av patosappell som vi har sett til nå. Her appellerer Foreningen Tryggere Ruspolitikk i større grad til logos, altså publikums fornuft (Kjeldsen, 2019, s.33). Denne verbalteksten er mer informerende og argumenterende. Samtidig er den ikke helt uten patosappell.

Foreningen Tryggere Ruspolitikk viser til tre ekte hendelser hvor unge mennesker har dødd av overdose (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). Alex Ross-King døde 19 år gammel på en musikkfestival i Wales. Ross-King tok en overdose på MDMA, angivelig for å unngå å bli oppdaget av politiet (McGowan, 2019). Gemma Thoms døde av overdose 17 år gammel. Thoms var på en musikkfestival i Perth, da hun tok tre ecstasyer piller, angivelig for å unngå politihunder (Hickey, 2012). Emily Lyon, døde også på en musikkfestival i London. Hun tok en overdose på MDMA og døde 17 år gammel. Angivelig tok også Lyon overdose i frykt for å bli oppdaget av politihunder (Coldwell, 2017). Alle de tre døde angivelig for å ha tatt større doser, i frykt for straff. Foreningen Tryggere Ruspolitikk benytter seg av tilfeller fra virkeligheten for å vise at «Emilie» sin kampanjehistorie forteller om reelle problemer. At *Straff skader* forteller historier basert på virkelige hendelser (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020), er med på å personifisere kampanjen, noe som kan gi større emosjonell avkastning for publikum. Ved å bruke eksempler fra virkeligheten og beskrive hvordan disse menneskene døde, forsøker gjerne Foreningen Tryggere Ruspolitikk å knytte dypere emosjonell kontakt mellom budskap og publikum. Vi kan derfor si at også i denne verbalteksten benytter FTR seg av patosappell.

På samme tid brukes det retoriske verktøyet logos, ved at den appellerer til fornuft og argumentasjon ved å presentere konkrete eksempler fra virkeligheten, som og kan gjøre «Emilie» sin kampanjehistorie mer virkelighetsnær og troverdig. *Straff skader* «[...] viser konsekvensene av dagens ruspolitikk.» (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). De tre eksemplene i verbalteksten viser også noen dramatiske konsekvenser. Likevel er ingen av eksemplene fra Norge og en kan diskutere om effekten hadde vært forsterket om de hadde vært det.

FTR presenterer også en undersøkelse utført i Australia om hvordan hunder brukes i narkotikasøk. Undersøkelsen konkluderer slik: “This study supports previous findings that these drug dog operations do not tend to deter people from consuming illicit substances, but instead encourage a range of adaptations that increase the likelihood of health harms including overdose” (Malins, 2019, s.63). Foreningen Tryggere Ruspolitikk bruker forskning i sin argumentasjon og styrker dermed logosappellen i verbalteksten.

Gjennom verbalteksten kan vi se hvordan Foreningen Tryggere Ruspolitikk er bevisst sitt språkbruk. Et eksempel på dette er hvordan *Straff skader* ikke retter skylden mot noen andre i kampanjehistoriene, men skriver at «[...] rusmiddelbrukere utsetter seg for overdosefare, for eksempel ved å innta et stoff raskere eller ruse seg på bortgjemte steder.» (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). Da det påtrengende problem er *i* det retoriske publikum, kan det være enkelt å rette skylden mot noen. Ved å skrive at rusmiddelbrukerern utsetter seg selv for overdosefarer, og ikke «blir» utsatt for dem, er det ikke en ansvarsfraskrivelse. Et annet eksempel som viser hvordan Foreningen Tryggere Ruspolitikk er bevisst sitt språkbruk er bruken av begrepet «rusmiddelbruker» (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). Det viser en gjennomgående effekt av aktsomhet i måten denne tematikken blir snakket om. I intervju med Foreningen Tryggere Ruspolitikk vil jeg komme tilbake til foreningens egne refleksjoner og begrunnelser for språkbruken.

Avslutningsvis i verbalteksten forklarer Foreningen Tryggere Ruspolitikk hvordan en rusreform ville endret situasjonen i kampanjehistorien til «Emilie». Her argumenteres det for hvordan en rusreform, hvor konsekvensene for bruk av rusmidler ville vært mindre alvorlig, vil føre til at færre må skjule seg (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). At en rusreform kan føre til færre dødsfall knyttet til rus er gode muligheter for, men ikke noe som kan garanteres. Foreningen Tryggere Ruspolitikk presentere derfor til tider et forenklete svar, når det i realiteten er et ekstremt komplekst problem. De forsøker å overbevise det retoriske publikum om hva det påtrengende problemer er: straff, og at løsningen på dette er en rusreform.

4.2.2 «Jon (17)»

Den andre kampanjehistorien jeg skal analysere er historien til «Jon (17)». Sammen med kampanjehistorien til «Emilie (17)», er «Jon (17)» også en av de yngste som blir presentert i *Straff skader*. Figur 4.2.2.1 Viser hvordan kampanjehistorien ser ut på nettsiden straffskader.no.

Jon (17) brukte cannabis før han måtte avlegge urinprøver.

Nå bruker han farligere stoffer som ikke vises på prøvene.

⊕ Les mer

Skjerm bilde 4.2.2.1 (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020)

Verbalteksten forteller: «Jon (17) brukte cannabis før han måtte avlegge urinprøver. Nå bruker han farligere stoffer som ikke vises på prøvene.» (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). Jeg starter med den visuelle retoriske analysen.

Vi tar for oss fotografiets denotative betydning (Danesi, 2017, s.2), altså det vi ser ved første øyekast uten å legge tolkninger. Kampanjehistorien til «Jon (17)» bruker et sort-hvitt fotografi av en person som så vidt har ansiktet over vannoverflaten (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). Personen som er avbildet ser ut som en ung mann, kanskje ikke så ung som 17 år, men vi kan tro på at det er «Jon» på bildet, eller i alle fall noen som skal representere «Jon».

Publikum ser han i profil med ansiktet vendt opp. Rundt ham er det bevegelser i vannet, og det har lagt seg en vanddråpe i munnviken, og i øyekroken. Øyet, som er synlig for publikum, er så vidt åpent og ser opp.

Fotografiet har høy naturalistisk kodingsverdi fordi det ligner en sann framstilling av virkeligheten (Skovholt & Veum, 2014, s.69). Men også her finner vi verdier av sensorisk koding. Vi har allerede vært inne på hvordan farger, eller mangel på farger kan skape visse følelser hos publikum, og på den måten øke den sensoriske kodingsverdien (Skovholt & Veum, 2014, s.74). Vi ser ikke noen tydelig bakgrunn som kan koble personen til tid eller rom, framstillingen av «Jon» er dekontekstualisert (Skovholt & Veum, 2014, s.64).,

Ved å beskrive fotografiet slik vi ser det legger vi grunnlaget for å se på den konnotative betydningen av fotografiet, hvor vi tolker det vi ser. Som vi har sett i kampanjehistorien til «Emilie» kan blikkretning ha betydning for hvilken *rolle* publikum får (Kress & Leeuwen, 2021, s.116). «Jon» vender blikket opp og ikke direkte mot publikum. Publikum blir derfor ikke adressert direkte. Publikum ser «Jon» i profil, noe som også er med på å gjøre publikum til mer en passiv observatør. En horisontal synsvinkel kan påvirke i hvilken grad publikum føler seg inkludert eller ekskludert i verden som er avbildet (Skovholt & Veum, 2014, s.112). Det kan skape en distanse mellom publikum og avbildede, samtidig som publikum ikke er helt ekskludert. En tolkning av dette er at publikum blir mer og mer ekskludert fra «Jon» og hans verden.

Vannet kan tolkes som et fortellende element eller symbolsk i fotografiet. Bildet er gåtefullt, og det er ikke gitt hvordan det skal tolkes. Fotografiet forteller hvordan «Jon» så vidt klarer å holde hodet over vannet, og at han snart vil gå under. Tolker vi fotografiet på denne måten, forsøker Foreningen Tryggere Ruspolitikk å appellere til patos, slik at publikum skal ønske å hjelpe «Jon» med å komme seg opp. «Jon» kan se ut som at han holder på å drukne, men ser likevel rolig ut. En får en følelse av at «Jon» har gitt opp, og publikum får tildelt en *rolle* som en som har mulighet til å hjelpe. Fotografiet gir også en kvelende følelse. Beskjæringen av bildet kan og være en påvirkende faktor, som forsterker effekten av den kvelende følelsen som bildet gir. Det skal ikke mye til før ansiktet til «Jon» går under vann. Det er heller ikke særlig med plass før «Jon» forsvinner ut av rammen. «Jon» går altså tom for både plass og luft. Ser vi på disse elementene i sammenheng med teksten, kan det være med på å forsterke følelsen av håpløshet i situasjonen. Samtidig kan det skape en ubehagelig reaksjon hos publikum.

Jeg vil nå analysere verbalteksten i kampanjehistorien til «Jon (17)». Den forteller: «Jon (17) brukte cannabis før han måtte avlegge urinprøver. Nå bruker han farligere stoffer som ikke vises på prøvene.» (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020).

På en multimodal side kan vi vurdere om visse elementer er framhevet. Dette gir oss en pekepinn på hva som er viktigst, ved å se på elementer som plassering, størrelse, perspektiv og lignende (Skovholt & Veum, 2014, s.125). Den første setningen har større skriftstørrelse, og er derfor fremhevet. Publikum kan få inntrykket av at «Jon» har sluttet med bruk av cannabis. Den neste setningen forteller oss at det ikke er tilfellet, men at «Jon» heller har gått over på farligere stoffer (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020).

Et bevisst valg i utformingen av verbalteksten er tydeliggjøringen av alderen til «Jon», som vi også så i kampanjehistorien til «Emilie» og som er gjentakende i alle de åtte kampanjehistoriene i *Straff skader* (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). Den første setningen gir vel så mye mening om vi fjerner alderen fra teksten. En tolkning vi har vært inne på er at ved å velge så unge mennesker i kampanjehistoriene viser Foreningen Trygger Ruspolitikk et annet bilde av rusmiddelbrukere enn det mange kanskje forventer. Valget legger også opp til en interessant diskusjon av det retoriske publikum, som jeg vil se på i diskusjonskapitlet.

Verbalteksten og det visuelle som er gjennomgått til nå, er også innholdet som presenteres på plattformene på sosiale medier og de fysiske kampanjeplakatene. Den utvidede verbalteksten som vi finner på nettsiden straffskader.no, er det derfor ikke nødvendigvis alle som mottar. Vi kan derfor diskutere hvorvidt det er allment kjent, eller kommer godt nok fram i kampanjeplakaten til «Jon» hva en ruskontrakt er, og hva det vil innebære. «Ruskontrakt er et alternativ til straff for ungdom som blir tatt for bruk eller besittelse av mindre mengder narkotika.» (rusinfo, u.å. b). Hensikten med ruskontrakt er å slutte med rusmidler, gjennom å avlegge faste urinprøver. Foreningen Tryggere ruspolitikk skriver først om ruskontrakt i den lengre verbalteksten på nettsiden (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020).

Jeg vil nå utføre den videre analysen av verbalteksten i kampanjehistorien til «Jon», som er forbeholdt nettsiden straffskader.no. Trykker vi på «Les mer»-knappen ser kampanjehistorien til «Jon» slik ut:

Jon (17) brukte cannabis før han måtte avlegge urinprøver.

Nå bruker han farligere stoffer som ikke vises på prøvene.

I dag tilbys unge ruskontrakt når de tas for narkotikabruk for første gang. Dette betyr at de må avlegge rusfrie urinprøver jevnlig for å slippe straff. De som ikke vil slutte, kan da bytte til stoffer som er vanskeligere å påvise enn cannabis. Disse er til gjengjeld ofte farligere. **Minst én ung nordmann** har dødd av **syntetisk cannabis** som ble kjøpt for å omgå en ruskontrakt, og ifølge Kriminalomsorgen er både dette og **GHB** blitt brukt til å omgå deres urinprøver. Nylig ble også det kraftige opioidet fentanyl oppdaget hos unge med ruskontrakt. Etter rusreformen kan ruskontrakter fortsatt inngås med foreldre eller barnevern, men dagens ruskontrakter med politiet, under trussel om straff, vil erstattes av obligatoriske rådgivningssamtaler – som ikke fremmer bruk av farligere stoffer.

Skjerm bilde 4.2.2.2 (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020)

Verbalteksten forteller:

I dag tilbys unge ruskontrakt når de tas for narkotikabruk for første gang. Dette betyr at de må avlegge rusfrie urinprøver jevnlig for å slippe straff. De som ikke vil slutte, kan da bytte til stoffer som er vanskeligere å påvise enn cannabis. Disse er til gjengjeld ofte farligere. Minst én ung nordmann har dødd av syntetisk cannabis som ble kjøpt for å omgå en ruskontrakt, og ifølge Kriminalomsorgen er både dette og GHB blitt brukt til å omgå deres urinprøver. Nylig ble også det kraftige opioidet fentanyl oppdaget hos unge med ruskontrakt. Etter rusreformen kan ruskontrakter fortsatt inngås med foreldre eller barnevern, men dagens ruskontrakter med politiet, under trussel om straff, vil erstattes av obligatoriske rådgivningssamtaler – som ikke fremmer bruk av farligere stoffer (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020).

Denne delen av verbalteksten bærer større preg av logosappell, enn patosappellen vi har sett til nå. Som vi har sett i kampanjehistorien til «Emilie», vises det også her til eksempler fra virkeligheten for å forsterke logos- og etosappellen i kampanjehistorien til «Jon». I verbalteksten presenteres tre nettartikler. Den første artikkelen er fra VG og forteller om Egil Andre Kvelstad Myhre som døde etter syntetisk hasj, og som var et av de første kjente tilfellene i Norge (Støbakk, 2015). Den andre artikkelen er fra NRK, og beskriver hvordan bruken av syntetisk hasj gir problemer i norske fengsler (Fjørtoft & Hammerstad, 2011). Ifølge artikkelen har bruken av syntetisk hasj økt, særlig i fengsel, fordi det ikke gir utslag på

urintesting. Den siste artikkelen er også fra NRK. Den beskriver en økning av bruken av GHB i norske fengsler, også for å unngå å gi utslag på urintester (Svendsen & Rydland, 2009).

Det øker logosappellen i kampanjehistorien til «Jon», ved å igjen vise eksempler fra virkeligheten for å legitimere at der er reelle problemer som presenteres i *Straff skader*. Likevel må det stilles spørsmål til utvalget av eksempler. Verbalteksten forteller altså hvordan unge i dag, som for første gang blir tatt for narkotikabruk, får tilbud om ruskontrakt hvor en jevnlig rusfri urinprøve må avlegges for å slippe straff (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). Likevel bruker Foreningen Tryggere Ruspolitikk eksempler som viser til ganske ulike situasjoner, og ved å legge sammen ulik informasjon fra de tre artiklene, lager et eget narrativ slik at det passer med kampanjehistorien til «Jon». Vi kan derfor se tendenser til at Foreningen Tryggere Ruspolitikk har plukket ut enkelte fakta fra eksemplene. Også i denne kampanjehistorien presenterer Foreningen Tryggere Ruspolitikk avslutningsvis hvordan en rusreform ville gjort situasjonen i kampanjehistorien til «Jon» annerledes.

4.2.3 «Emil (21)»

Tredje og siste kampanjeplakat jeg skal analysere i denne oppgaven er kampanjehistorien til «Emil (21)». Figur 4.2.3.1 Viser hvordan kampanjehistorien ser ut på nettsiden straffskader.no

Ingen ringte 113 da Emil (21) tok en overdose.

Vennene var rusa og fryktet politiet ville komme.

⊕ Les mer

Skjerm bilde 4.2.3.1 (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020)

Verbalteksten forteller: «Ingen ringte 113 da Emil (21) tok en overdose. Vennene var rusa og fryktet politiet ville komme.» (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). Kampanjehistorien til «Emil (21)» står visuelt i stil med de andre kampanjehistoriene i *Straff skader*. Jeg starter med den visuelle retorisk analysen av kampanjehistorien til «Emil (21)».

Også her ser jeg først på fotografiets denotative betydning (Danesi, 2017, s.1). Sammenlignet med de to fotografiene jeg har analysert, er dette ikke like lett å tyde. Vi ser derfor på fotografiets visuelle koding, og ser et høyere nivå av sensorisk koding, enn naturalistisk koding. Den sensoriske kodingsverdien benytter seg altså av elementer som farge, lys eller andre detaljer, for å appellere til sansene våre (Skovholt & Veum, 2014, s.74). Dette for å skape reaksjoner hos publikum, som for å fremme positive eller negative følelser.

Fotografiet består av store kontraster, og samspill mellom lyse og mørke elementer. Forsøker vi å tyde fotografiet, ser vi konturene av hodet til en person som ligger under vann. Over ansiktet til personen kommer det ut noe som kan se ut som luftbobler. Fotografiet har et smalt

fokuspunkt hvor luftboblene ved overflaten er i skarphet. Resterende elementer ligger utenfor fokusområdet og er derfor vanskeligere å tyde. Vi ser derfor ingenting av ansiktet til personen under vann, og kan heller ikke tyde kjønn eller alder. Men også her har publikum liten grunn til å tro at den avbildede ikke er «Emil».

Fotografiets konnotative (Danesi, 2017, s.1) betydning kan i større grad være interessant å se på i kampanjehistorien til «Emil». Fordi fotografiet har en høyere sensorisk kodingsverdi enn de andre visuelle elementene i *Straff skader*, kan vi se hvordan Foreningen Tryggere Ruspolitikk prøver å appellere til det retoriske publikum ved hjelp av farge, detaljer og lys (Skovholt & Veum, 2014, s.74). Her er det ikke bare mangel på blikkontakt men en ser nesten ikke personen lenger, noe som skaper en distanse mellom publikum og avbildede. Fordi personen ligger under vann, ser vi «Emil» i et fugleperspektiv. Skal vi tolke dette perspektivet i visuell teori, sitter publikum med makten (Skovholt & Veum, 2014, s.110). Her ser vi igjen eksempel på patosappell i kampanjehistoriene, hvor Foreningen Tryggere Ruspolitikk ønsker å skape medfølelse eller et ønske om å hjelpe menneskene i kampanjehistoriene.

Også i denne kampanjehistorien kan vi tolke vannet som et fortellende element. Særlig interessant er det å analysere kampanjehistorien til «Emil» i lys av analysen av «Jon». Hvor «Jon» er på dypt vann og så vidt klarer å holde hodet over vannet, har «Emil» gått helt under vannflaten. Denne tolkningen får enda større effekt hvis vi også leser verbalteksten. «Jon» har begynt å bruke farligere stoffer, og må passe seg for ikke å bli dratt under vann. «Emil» er forbi dette punktet. Han har tatt en overdose, og går under (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). I det hele kan fotografiet gi publikum en ubehagelig følelse. «Emil» ligger under vann, kanskje kjemper han om å komme opp, men klarer det ikke. Han får ikke hjelp, og han kan virke alene i situasjonen fordi publikum ikke ser han lenger.

Deretter kan vi analysere verbalteksten i kampanjehistorien til «Emil (21)». Den lyder som følger: «Ingen ringte 113 da Emil (21) tok en overdose. Vennen var rusa og fryktet politiet ville komme.» (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). Også her er det tydelig at Foreningen Tryggere Ruspolitikk ønsker å bevisstgjøre publikum på alderen til «Emil». Igjen må vi stille spørsmål til hva dette forteller oss. En tolkning er at foreningen bruker unge mennesker i *Straff skader* som en måte å treffe et bestemt retorisk publikum på. En annen forklaring er at patosappell blir forsterket ved å fortelle om så unge mennesker.

Første setning fanger også oppmerksomheten til publikum. Det er en sjokkerende påstand, at ingen ønsket å hjelpe «Emil» ved å ringe 113. Vi lærer så hvorfor ingen ringer, nemlig i frykt for å bli straffet for bruk av narkotika (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). Vi kan derfor si at *Straff skader* forsøker å skape en viss sjokkfaktor, for igjen å appellere til publikums følelser.

Videre skal jeg analysere den resterende verbalteksten i kampanjehistorien til «Emil (21)». Figur 4.2.3.2 Viser hvordan dette ser ut på straffskader.no.

Ingen ringte 113 da Emil (21) tok en overdose.

Vennene var rusa og fryktet politiet ville komme.

Ifølge politiet unnlater en del rusmiddelbrukere å ringe 113 ved overdoser fordi de frykter straff. Ambulansepersonell har taushetsplikt, men politiet kan i noen tilfeller bistå ved utrykning. Selv om det ikke er vanlig, vil personer på stedet da kunne bli anmeldt. I en svensk undersøkelse svarte 40 % at de ville vegre seg for å ringe, og i en norsk undersøkelse hadde 38 % av dem som hadde vært i en slik situasjon, opplevd at det ikke ble ringt. Frykt for politiet var den viktigste årsaken. Etter rusreformen vil rusmiddelbrukere ikke trenge å frykte politiet, da de ikke lenger vil risikere straff for bruk eller besittelse. **OBS!** Ambulanse bør *alltid* kontaktes ved overdoser eller andre medisinske nødsituasjoner.

Skjerm bilde 4.2.3.2 (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020)

Verbalteksten forteller:

Ifølge politiet unnlater en del rusmiddelbrukere å ringe 113 ved overdoser fordi de frykter straff. Ambulansepersonell har taushetsplikt, men politiet kan i noen tilfeller bistå ved utrykning. Selv om det ikke er vanlig, vil personer på stedet da kunne bli anmeldt. I en svensk undersøkelse svarte 40 % at de ville vegre seg for å ringe, og i en norsk undersøkelse hadde 38 % av dem som hadde vært i en slik situasjon, opplevd at det ikke ble ringt. Frykt for politiet var den viktigste årsaken. Etter rusreformen vil rusmiddelbrukere ikke trenge å frykte politiet, da de ikke lenger vil risikere straff for bruk eller besittelse. **OBS!** Ambulanse bør *alltid* kontaktes ved overdoser eller andre medisinske nødsituasjoner (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020).

Også i denne kampanjehistorien blir begrep som «rusmiddelbruker» tatt i bruk. Vi har vært inne på hvordan dette appellerer til patos, men kan det også appellere til etos? Foreningen Tryggere Ruspolitikk viser her at de er bevisst eget språkbruk i *Straff skader*, som kan gi dem

økt troverdighet og omdømme. Fordi etos handler om inntrykket publikum får av avsender, og ikke nødvendigvis avsenders faktiske egenskaper (Johannessen et al., 2018, s.193), kan Foreningen Tryggere Ruspolitikk oppnå dette ved å vise aktsomhet i verbaltekstens utforming. En unngår også flere assosiasjoner og fordommer som eventuelt ligger i ord som *misbruker* og *rusmisbruker*. Ordene er også vanskelig å definere, for hva regnes egentlig som en *rusmisbruker*? Her blir definisjonen utfordret, da enhver som bruker illegale rusmidler ikke automatisk blir definert som *rusmisbruker*.

Verbalteksten viser til én avisartikkel og én forskningsartikkel. Avisartikkelen er fra 2014 publisert i *Porsgrunns Dagblad*, og forteller om et samarbeid mellom politiet og Porsgrunn kommune for å få ned antall overdoser (Fragell, 2014). Bakgrunnen er at noen unnlater å melde om overdoser til nødsentralen av frykt for straff. Forskningsartikkelen viser til en undersøkelse gjort i Sverige og ser på velviljen for å kontakte nødtjenester i tilfeller av rusbruk. Undersøkelsen viser at 32% av dem som svarte ville kontaktet nødtjenester, kun som siste løsning, i frykt for straff eller stigmatisering (Kjellgren & Soussan, 2019, s.532). Å inkludere eksempler og forskning på feltet styrker kampanjens appell til etos og logos. Foreningen Tryggere Ruspolitikk skaper større troverdighet blant publikum, når argumentasjonen bunnar i fakta og forskning.

Verbalteksten presenterer også en annen norsk undersøkelse. Foreningen Tryggere Ruspolitikk har selv utført en undersøkelse om hjelpesøkende atferd. Undersøkelsen ble gjennomført i januar 2020, og ble delt i ulike kanaler slik som «Freakforum», ulike sosiale mediekkanaler og via rusopplysningen.no (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, u.d.). Undersøkelsen fikk totalt 4093 svar, hvor over 3000 av dem ble besvart via Rusopplysningen.no, altså Foreningen Tryggere Ruspolitikk's egen nettside. Dette problemet påpeker foreningen selv og forklarer følgende: «For å unngå å seleksjonseffekter og potensielle bias, oppga vi ikke at undersøkelsen handlet om effekten av straff. Isteden ble den beskrevet mer nøytralt som en «atferdsundersøkelse» (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, u.d.). Undersøkelsen konkluderte slik:

Slik det nevnt innledningsvis, har denne undersøkelsen flere begrensninger som innebærer at man bør tolke funnene med en viss forsiktighet. Imidlertid gir disse funnene støtte til påstanden om at straff og frykt for straff har en negativ effekt på hjelpesøkende atferd, slik Rusreformutvalget peker på i sin utredning. Dette er også i tråd med annen forskning fra Sverige. Det kan videre virke som om denne

effekten er størst i de yngste aldersgruppene, og at tidligere negative erfaringer med politiet gjør rusmiddelbrukere mindre tilbøyelige til å oppsøke hjelp. (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, u.d.).

Undersøkelsen støtter opp om logosappellen i kampanjehistorien til «Emil», men den styrker også den generelle logosappellen til *Straff skader* som en kampanje. Undersøkelsens begrensninger, som FTR selv trekker fram, må tas i betraktning. Likevel handler det om publikums oppfatning av logosappell, og dette oppstår når taler demonstrerer sannheter, eller det som virker sant (Kjeldsen, 2019, s.33).

Kampanjehistorien til «Emil» avslutter også med en begrunnelse for hvordan en rusreform vil forbedre situasjonen. I tillegg til en siste setning som vi kun finner i to av kampanjehistoriene i *Straff skader*: «OBS! Ambulanse bør alltid kontaktes ved psykoser eller andre medisinske nødsituasjoner.» (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). Her styrker Foreningen Tryggere Ruspolitikk sin etos.

4.3 Oppsummering av den retoriske analysen av *Straff skader*

Jeg har nå utført en retorisk analyse av tre kampanjehistorier fra *Straff skader*. Mitt analysemateriale er et utvalg av tre kampanjehistorier slik de ser ut på nettsiden straffskader.no. Gjennom analysen har jeg forsøkt å belyse retoriske valg og utforminger, både for de visuelle elementene og verbaltekstene. Analysen vil også belyse hvordan *Straff skader* forsøker å løse det påtrengende problemet, hvilket retorisk publikum kommunikasjonene er rettet mot og hvilke retoriske vilkår kampanjen utnytter eller må innrette seg etter. I diskusjonskapitlet vil jeg drøfte hvordan *Straff skader* forholder seg til de tre konstantene i den retoriske situasjonen.

Gjennom analysen ser vi hvordan det visuelle appellerer til patos, og med verdier av både naturalistisk og sensorisk koding, forsøker å fremme følelsesreaksjoner i publikum. Alle fotografiene i kampanjen er i sort-hvitt, og preges i stor grad av kontraster og skygger for å skape en stemning. Fotografiene i denne analysen har alle ulike utsnitt, synsvinkel og blikkretning, og det varierer derfor i hvilken grad publikum får ta del i fotografiets verden. Hvor kampanjehistorien til «Emilie» er mer direkte adresserende, får publikum en mer observerende rolle i kampanjehistorien til «Emil». Fotografiene i analysen har en dekontekstualisert framstilling, dette ser vi også i de resterende kampanjehistoriene i *Straff skader*. I en dekontekstualisert framstilling blir personen som er avbildet mer generalisert og

hevet over tid og sted (Skovholt & Veum, 2014, s.64). Den dekontekstualiserte framstillingen, i tillegg til fotografiernes utsnitt hvor vi aldri ser hele ansiktet til personen som er avbildet, gjør at personen i stor grad blir en representasjon. Det viser også at Foreningen Tryggere Ruspolitikk har tatt hensyn til de ekte menneskene bak historiene.

Verbaltekstene vi først møter i de tre kampanjehistoriene er korte og konsise, men forteller publikum mye. Vi kan belyse flere valg som er tatt i utviklingen av kampanjen, som er med å påvirke den retoriske kommunikasjonen. Foreningen Tryggere Ruspolitikk har valgt å plassere alder sentralt i kampanjehistoriene. Valget kan ha flere virkninger. Det kan appellere til publikums følelser ved å fortelle historier om så unge mennesker i vonde situasjoner. Det kan også appellere til logos, ved å vise at dagens lovverk påvirker forskjellige grupper menneske, også unge tilsynelatende «normale» mennesker. De bruker også ord som «panikk» og «frykt» som også appellerer til patos. Vi kan og si at Foreningen Tryggere Ruspolitikk spiller på en sjokkeffekt. Særlig ser vi eksempel på dette i kampanjehistorien til «Emil», hvor første setning «Ingen ringte 113 da Emil (21) tok en overdose.» er særlig sjokkerende. Neste setning: «Vennene var rusa og fryktet politiet ville komme.», er i mindre grad sjokkerende, men heller vond.

Den lengre verbalteksten appeller i større grad til logos og etos, ved å presentere eksempler fra virkelige hendelser, forskning på feltet og informasjon om rusreformen. I verbalteksten styrkes troverdigheten til *Straff skader*, da det er tydelig at situasjonene som blir presentert i kampanjen, er reelle problemer i dag. Samtidig må vi se på eksemplene som brukes og at Foreningen Tryggere Ruspolitikk til tider skaper et eget narrativ ved å trekke fram elementene de selv ønsker. FTR trekker selv fram begrensningene for egen undersøkelse om hjelpesøkende atferd. Likevel styrker det logos- og etosappellen at de har utført en egen undersøkelse, fordi de mener det er mangel på feltet (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, u.d.). Foreningen Tryggere Ruspolitikk er også her bevisst sin rolle og språkbruk, og bruker ord som «rusmiddelbruker», og ikke «rusmisbruker» (2020). Forholdet mellom verbalteksten og bilde i *Straff skader* er utvidende, hvor de to elementene presenterer ulik informasjon og kan fungerer individuelt. Samtidig blir innholdet forsterket ved at elementene spiller på hverandre, og gir hverandre dypere meninger.

5. Intervju med Foreningen Tryggere Ruspolitikk

I dette kapitlet vil jeg presentere informasjonene jeg har innhentet gjennom de kvalitative dybdeintervjuene med leder av Foreningen Tryggere Ruspolitikk, og to styremedlemmer. Jeg har nå utført en retorisk analyse av tre kampanjehistorier fra *Straff skader*. I analysen har jeg belyst retoriske valg Foreningen Tryggere Ruspolitikk har tatt i utviklingen av kampanjen. For å drøfte om disse retoriske valgene er hensiktsmessige, må vi først undersøke hva formålet med *Straff skader* er. Oppgavens andre forskningsspørsmål er derfor: Hva er Foreningen Tryggere Ruspolitikk formål med kampanjen?

For å hensiktsmessig svare på forskningsspørsmålet har jeg utført forskningsintervjuer med tre nøkkelpersoner i utviklingen av *Straff skader*. Metodikken jeg har brukt er semistrukturert dybdeintervju, som jeg har redegjort for i metodekapitlet. Intervjuene vil gi en dypere innsikt i formålet med *Straff skader*, og hvilke retoriske valg foreningen har tatt under utviklingen. Funnene fra dette kapitlet, sammen med funnene fra den retoriske analysen, vil gi en bedre forståelse for å diskutere *Straff skaders* retoriske situasjon.

Jeg har utført intervju med følgende informanter:

- Ina Roll Spinnangr, styreleder og daglig leder av Foreningen Tryggere Ruspolitikk.
- Jørn Kløvfjell Mjelva, styremedlem i Foreningen Tryggere Ruspolitikk, samt rådgiver.
- Isak Gundrosen, styremedlem i Foreningen Tryggere Ruspolitikk, samt grafisk designer. Gundrosen er også grunnlegger av designbyrået «Alkemist», som står bak designet av *Straff skader*.

De tre intervjuene ble gjennomført individuelt. Alle intervjuene tok utgangspunkt i samme intervjuguide. Intervjuguiden ligger vedlagt i oppgaven. I intervju med Gundrosen hadde oppfølgingsspørsmålene større fokus på de visuelle elementene i *Straff skader*. Intervjuet med Ina Roll Spinnangr tok sted 16.mars 2022, og ble avholdt via ZOOM. De to andre intervjuene ble avholdt fysisk og tok sted 18.mars 2022 med Jørn Kløvfjell Mjelva, og Isak Gundrosen 24.mars 2022. Som redegjort i metodekapitlet hadde fikk alle informantene på forhånd tilsendt informasjon om masteroppgaven, og formålet med intervjuene. Alle informantene har signert samtykkeskjema, og oppgaven er godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD).

Informanten fikk ikke tilsendt intervjuguiden på forhånd. Bakgrunnen for dette er at Foreningen Tryggere Ruspolitikk er en ideell organisasjon, som trolig vil være vant med å diskutere og argumentere for sin sak. Målet med intervjuene har vært å innhente informantens refleksjoner rundt *Straff skader*, og at informanten ikke skal føle seg bundet til en intervjuguide.

For å legge fram informasjonen innhentet under intervjuene på en god og effektiv måte, vil jeg presentere innholdet gjennom tre kategorier. De tre temaene vil gi dypere innsikt, og svare på forskningsspørsmålet. Punktene jeg vil ta utgangspunkt i ved dette kapitlet er:

- Formål og planlegging
- Retoriske valg og grep
- Distribuering og ettervirkning

5.1 Formål og planlegging

Hvis vi tar for oss det første punktet: formål og planlegging av *Straff skader*, vil jeg hovedsakelig svare på hvorfor Foreningen Tryggere Ruspolitikk utviklet *Straff skader*, hva hensikten med kampanjen er, og hvorfor foreningen mener kampanjen er nødvendig.

På spørsmål om hva formålet med *Straff skader* har vært, svarer Ina Roll Spinnangr at *Straff skader* hadde flere formål, men at en stor del av det var å informere om rusreformen: «Fordi vi så det var veldig mye regelrett *Fake news*, altså feilinformasjon om hva rusreformen ville bety og innebære» (Forskningsintervju, 16.03.22). Samtidig som kampanjen skulle informere, legger Spinnangr til at *Straff skader* også hadde som mål å skape støtte for rusreformen. Informanten forklarer også hvordan *Straff skader* på mange måter ble til som et svar på kampanjen *Foreldreoppøpet*, som Norsk narkotikapolitiforening, og flere andre aktører i avholdsbevegelsen står bak. Da jeg ber henne utdype på dette, forklarer informanten at «Et utbredt virkemiddel i ruspolitikken lenge [...] er at man appellerer til foreldre, og at man spiller på frykt.» (Spinnangr, Forskningsintervju, 16.03.22). Spinnangr beskriver det som en «tenk på barna»-retorikk, som lenge har vært til stede i rusdebatten. Her blir retorikken rettet mot foreldre og deres ansvar for å vokte barna mot rusmidler. Foreningen Tryggere Ruspolitikk diskuterte derfor om denne «tenk på barna»-retorikken kunne omdirigeres. At en burde tenke på barna, men at frykten må være at barna ikke tør å ringe hjem, eller å kontakte

ambulansen om noe skulle gått galt. Basert på dette, forklarer Spinnangr, ble målgruppen for *Straff skader* derfor foreldregenerasjonen, mennesker i alderen 40-50 år. Det var også bevisst å velge denne målgruppen, fordi dette er gruppen som i dag viser størst motstand til rusreformen (Spinnangr, Forskningsintervju, 16.03.22).

Basert på denne målgruppen ble historiene som fortelles i kampanjen dermed aldersgruppen 17-22 år, som altså skal være den omtrentlige alderen til barna til målgruppen. Denne målgruppen blir også det retoriske publikummet, som har mulighet til å løse det påtrengende problem. Dette viser at Foreningen Tryggere Ruspolitikk har tatt bevisste valg for å forme retorikken for å treffe det retoriske publikum. I intervju med Jørn Mjelva, underbygger han Spinnangrs betraktninger av denne «tenk på barna»-retorikken:

Vi observerte hvordan de som ikke ønsket en endring av politikken spilte mye på frykt og bekymring i sin retorikk [...]. Vi ser at bekymring brukes, og at det er ganske effektivt. Er det noen mulighet for oss å snu den bekymringen, og gjøre at det folk er redde for er straffen og konsekvensene av kriminalisering, snarer enn eventuelle konsekvenser av avkriminalisering? (Forskningsintervju, 18.03.22).

På spørsmål om *Straff skader* var en respons til Norsk Narkotikapolitiforenings kampanje *Foreldreoppropet*, svarer informanten at han ser hvordan *Straff skader* kan ha vært inspirert til å fungere som en respons, men at det ble diskutert å lage en lignende kampanje uavhengig (Mjelva, Forskningsintervju, 18.03.22). Isak Gundrosen svarer på spørsmål om kampanjens formål ved å sammenligne en tidligere kampanje Foreningen Tryggere Ruspolitikk har utviklet, nemlig *Rusopplysningen*.

Formålet [med *Straff skader*] ble litt annerledes fordi vi visste at det skulle bli en nasjonal kampanje og at det ble flere plakater rundt i de store byene. Vi ville ha plakater som vi selv vil se i byen, som ikke tar for mye oppmerksomhet eller er skrikende, men som formidler budskapet, gjennom kunstneriske og fine bilder (Gundrosen, I., Forskningsintervju, 24.03.22)

Gundrosen legger til at kampanjen derfor kan være lett å passere uten å tenke så mye over det, fordi det visuelle ikke er laget på en «skrikende» måte. Men om du stopper opp, så kan det trigge ganske vonde følelser (Forskningsintervju, 24.03.22). Som nevnt innledningsvis fikk kampanjen *Rusopplysningen* mye kritikk og framprovoserte mange reaksjoner. Gundrosen forklarer at Foreningen Tryggere Ruspolitikk diskuterte mye rundt fokuset og retorikken for

neste kampanje. Han forteller at «Selv om det var litt fristende å gå for noe som provoserte slik som forrige gang, så følte det ikke tidsriktig, eller det viktigste å fokusere på.» (Gundrosen, Forskningsintervju, 24.03.22). Her viser Gundrosen at Foreningen Tryggere Ruspolitikk har tatt hensyn til både kairos og aptum i utviklingen av *Straff skader*. Dette er to forhold som er vesentlig for god retorikk: å ha fornemmelse for det rette øyeblikk (kairos) og for hva som er sømmelig og passende (aptum) (Kjeldsen, 2019, s.70). Jeg vil drøfte videre *Straff skader* hensyn til kairos og aptum, i diskusjonen av de retoriske vilkår.

5.2 Retoriske valg og grep.

I denne delen vil jeg presentere informantenes svar på hvilke eventuelle retoriske valg og beslutninger som er tatt i utviklingen og distribueringen av *Straff skader*. På spørsmål om hvorfor Foreningen Tryggere Ruspolitikk har valgt å fortelle historier basert på ekte hendelser i *Straff skader*, svarer Spinnangr følgende:

Jeg visste at å bare gi masse fakta og informasjon når sjeldent frem, så det var en bevisst strategi og forslag at vi skulle prøve å fortelle historier. Det har vi også gjort i den forrige kampanjen *Rusopplysningen*. Det var et bevisst virkemiddel som vi vet fungerer. Vi ville prøve å nå folks følelser, sånn som vi har blitt fanget av det selv. Det er en grunn til at vi er engasjert selv, og det har vært på grunn av historier vi har hørt eller opplevd (Forskningsintervju, 16.03.22)

Alle informantene viser til at det var en bevisst avgjørelse å fremme budskapet i *Straff skader* gjennom historiefortelling. Informantene har derimot ulike betraktninger ved spørsmål om hvorfor akkurat de åtte historiene i *Straff skader* ble valgt. Mjelva forteller at det var litt tilfeldigheter som spilte inn i utvelgelsen. Spinnangr har tydeligere kriterier på utvelgelsen, som at alderen må stemme med det retoriske publikum. Likevel svarer alle informantene likt om at menneskene bak kampanjehistoriene er ekte, og at det er reelle scenarioer, og at menneskene var på denne alderen.

Et annet valg som informantene selv trekker fram som mye diskutert er tittelen på kampanjen, *Straff skader*. Mjelva svarer at Foreningen Tryggere Ruspolitikk diskuterte hva hovedbudskapet var i kampanjen, og at de kom fram til at det de forsøkte å formidle var at straff faktisk skader. Mjelva trekker fram at han er fornøyd med hvor effektivt det oppsummerer kampanjen (Forskningsintervju, 18.03.22). Spinnangr reflekterer over prosessen hvor hun var usikker på om publikum ville forstå meningen med *Straff skader*, men ser seg i

ettertid fornøyd med valget (Forskningsintervju, 16.03.22). Gundrosen uttrykker i sitt svar en større skepsis til valget, og mener «Hjelpe, ikke straffe» ville vært mer direkte forståelig (Forskningsintervju, 24.03.22).

Informantene får spørsmål om hvilke retoriske valg som er tatt i utviklingen av verbalteksten i *Straff skader*. Jeg viser eksempel til bruken av «rusmiddelbruker», og ber informantene komme med sine betraktninger. Spinnangr svarer følgende:

Denne debatten har vært preget av veldig stigmatiserende ordbruk. Vi mener det gjør at man i mindre grad ser på folk som vanlige personer, eller med samme verdig som alle andre. [...]. De aller fleste som bruker ulovlige rusmidler har ikke et rusproblem – Og da blir det feil. For hva betyr det å være en misbruker? Hvis man bruker cannabis en gang i halvåret, er du da en misbruker av cannabis, eller er du bare en bruker? (Forskningsintervju, 16.03.22)

Mjelva mener mange har ønsket å gå bort fra en slik type språkbruk som lenge har blitt brukt. Han trekker fram begrep som «Narkoman» eller «Narkotika» som ekstremt ladede begreper (Mjelva, Forskningsintervju, 18.03.22). Dette mener han at kan føre til følelser av avsky, fordi det assosieres med noe fælt. Foreningen Tryggere Ruspolitikk er derfor relativt konsekvent med å unngå slike begrep «både for å menneskeligjøre dem, men og for å normalisere det å prate om det. At det å prate om det ikke i seg selv er noe som er skummelt eller ekkelt» (Mjelva, Forskningsintervju, 18.03.22). Gundrosen svarer på spørsmålet om retoriske valg i verbalteksten, og svarer at «[a]lt er ordlagt på en måte for å minimere den innebygde stigma folk har mot rusbrukere. Bare å formulere deg på en måte som ikke nødvendigvis gir deg de assosiasjonene du vanligvis har når folk tenker på rus.» (Forskningsintervju, 24.03.22).

Mjelva forklarer i intervjuet hvordan han mener «folkehelseargumentet» har vært med på å endre politikken. «Min analyse er at hele ruspolitikken har gått i et skyttergravspor, der frihet ble satt opp mot solidaritet- (...) slik at de eneste argumentene som var tilgjengelig for folk som ønsket en endringspolitikk var de mer liberalistiske argumentene.» (Forskningsintervju, 18.03.22). Mjelva eksemplifiserer slike liberalistiske argumenter som at «man skal ha lov til å gjøre det man vil med egen kropp», men at dette var en retorikk som ikke appellerte stort til befolkningen. Da retorikken i større grad ble vinklet fra et helseperspektiv, var det lettere for folk å relatere (Mjelva, Forskningsintervju, 18.03.22).

Gundrosen viser også til en diskusjon om vinklingen på verbalteksten vi først møter i kampanjehistoriene. Han gir et eksempel med kampanjehistorien til «Emilie», hvor sluttresultatet ble: «Emilie (17) døde av ecstasy på festival. Hun svelget alle pillene sine i panikk da hun så politiet.» (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). Et alternativ til dette var å i enda større grad fokusere på følelsene i historiene, ved å skrive «Emilie (17) var redd. Derfor svelget hun alle pillene sine på festival». Begrunnelsen for å velge det første alternativet forklarer Gundrosen slik: «Det hadde fungert godt for å formidle historier, men her er det en blanding av å formidle historier, og å påvirke politikken, og da er *straff skader* mer effektivt.» (Gundrosen, Forskningsintervju, 24.03.22).

På spørsmål om valg av de visuelle elementene i kampanjen, uttrykker informantene det samme. Det var nødvendig å ta egne bilder, fordi det ikke ville vært realistisk å utvikle *Straff skader* på ønsket måte ved å bruke bilder fra en bildebank. Spinnangr svarer:

Det å finne bilder var vanskelig, får ser man i en bildebank så finner man de med skitne hender, en joint, eller et skudd heroin. Det er vanskelig å finne bilder som ikke stigmatiserer og forsterker ideen om at alle som bruker ulovlige rusmidler har et problem, eller er et offer (Forskningsintervju, 16.03.22)

Bildene i kampanjen er tatt av Pernille Sandberg. Isak Gundrosen er grafisk designer og har utviklet de grafiske elementene i *Straff skader*. Han forteller også at det var nødvendig å ta egne bilder. Da kunne også Foreningen Tryggere Ruspolitikk velge ønsket visuelt uttrykk for kampanjen.

Gundrosen forteller at de ønsket å utforme en kampanje med kunstnerisk preg og som skulle «[b]ryte litt med den persepsjonen som folk gjerne har av rus generelt.» (Forskningsintervju, 24.03.22). Det var samtidig viktig at det visuelle ikke tok vekk fokuset fra historiene. Han utdyper: «Det er ganske brutale og voldelige historier, og alle er triste. Det var å finne balansen mellom bilder som fungerte, uten å ta vekk fokuset fra verbalteksten.» (Gundrosen, Forskningsintervju, 24.03.22). Gundrosen vurderte også å bruke fargefoto, men mente at sort-hvitt fotografi ville styrke det kunstneriske preget over kampanjen. På spørsmål om valg av fotografi til de åtte kampanjehistoriene, svarer Gundrosen at det var en krevende prosess og at noen bilder måtte velges vekk fordi de ble for eksplisitt. Han trekker særlig fram kampanjehistorien til «Sofie», som forteller; «Sofie (20) turte ikke anmelde voldtekten. Hun var redd for å bli straffet for narkotikabruk.» (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020).

Gundrosen legger vekt på at historiene er basert på ekte hendelser, og av respekt for ofrene og andre som har opplevd lignende, ønsker ikke Foreningen Tryggere Ruspolitikk å trigge vonde følelser (Forskningsintervju, 24.03.22). Informanten trekker fram den tidligere kampanjen *Rusopplysningen*, hvor menneskene i kampanjehistoriene var fiktive og derfor ble det brukt en helt annen type bilder. *Straff skader* er basert på ekte historier som gjør at det må behandles på en helt annen måte. Samtidig er det til hensyn for menneskene bak historiene, og at fotografiene skal fungere som representasjoner (Gundrosen, Forskningsintervju, 24.03.22). Derfor vises aldri ansiktet helt i noen av kampanjehistoriene. Spinnangr svarer likt, og forteller hvorfor Foreningen Tryggere Ruspolitikk valgte vekk noen bilder, særlig i kampanjehistorien til «Sofie»: «Det ville gjerne vært mer kraftfullt for å skape en følelsesmessig reaksjon. Men vi fant ut at den emosjonelle reaksjonen der, ikke nødvendigvis ville tjene saken fordi folk får en [vemmelse] og reagerer negativt uavhengig av budskapet» (Forskningsintervju, 16.03.22). Spinnangr trekker også fram kampanjehistorien til «Isak», som forteller om et selvmord. Her valgte FTR et bilde med en tom seng. Begrunnelsen for dette var av respekt for menneskene bak kampanjehistorien (Spinnangr, Forskningsintervju, 16.03.22).

Intervjuene viser igjen at Foreningen Tryggere Ruspolitikk har tatt flere valg i utviklingen av *Straff skader* som tar hensyn til aptum. Det kommer også tydelig fram at patosappellen i kampanjen er bevisst og strategisk.

5.3 Distribuerings og ettervirkninger

Siste kategori jeg vil presentere er distribueringen av *Straff skader*, og ettervirkningene. Uavhengig av at rusreformen ikke fikk flertall på Stortinget i juni 2021 (Bahus, 2022), sier alle informantene seg fornøyd med kampanjen, og regner den som vellykket. På spørsmål om responsen på kampanjen, svarer informantene at sammenlignet med kampanjen *Rusopplysningen*, har *Straff skader* fått lite negativ omtale. Likevel har ikke kampanjen bare fått positiv omtale, Spinnangr viser til kritikk fra motstandere av rusreformen som ikke mener at *Straff skader* er representativt, og at tilfellene er ekstreme og ikke noe som kan generaliseres (Forskningsintervju, 16.03.22) Spinnangr forstår kritikken til en viss grad, men reflekterer slik:

Det er ikke slik at det skjer så mange ganger om dagen. Men vi mener likevel at det har skjedd flere ganger, og én gang er én gang for mye. For det burde være alvorlig nok at politikken har slike

konsekvenser. Spesielt med tanke på at ingen har klart å finne positive effekter av straffepolitikken (Forskningsintervju, 16.03.22)

Mjelva får også spørsmål om reaksjonene på kampanjen, og reflekterer rundt dette:

Litt av tanken her var at istedenfor å bare rette oss mot fakta og rettferdighet og de kjernebudskap, så skulle vi spille litt på følelser. Men det var viktig for oss at det var en faktisk basis for de følelsene, så vi gjennomførte en undersøkelse for å se på 'hjelpesøkende atferd'. Da så vi at det var mange som ikke tilkalte ambulanse av frykt for straff blant annet. Mange som ikke kontaktet, eller var ærlige med helsearbeidere av frykt for straff. Så vi hadde et motsvar til den kritikken om at det var ekstreme tilfeller, eller at det ikke var representativt (Forskningsintervju, 18.03.22).

Annen form for respons *Straff skader* har fått, er at kampanjen normaliserer ulovlige rusmidler, forteller informantene. Spinnangr forteller at kritikken går på at *Straff skader* forteller historier til «vanlige mennesker» som bruker ulovlige rusmidler. Hun svarer at hun forstår kritikken mot normalisering, men hun mener alternativet til normalisering er stigmatisering (Spinnangr, Forskningsintervju, 16.03.22). Gundrosen svarer også at det har vært lite kritikk, og forteller at *Straff skader* har vist seg å være en treffende kampanje for å skape sympati. «Den er ikke like direkte som *Rusopplysningen* på noen måte, det er ikke noen oppfordring til bruk, det er ikke noen glorifisering av bruk. Det er egentlig bare de negative konsekvensene.» (Forskningsintervju, 24.03.22)

5.4 Oppsummering

Jeg har i dette kapitlet presentert funnene i de tre dybdeintervjuene med Foreningen Tryggere Ruspolitikk. Funnene er presentert gjennom de tre kategoriene:

- Formål og planlegging
- Retoriske valg og grep
- Distribuering og ettervirkning

Informantene forteller at *Straff skader* hadde flere formål. Kampanjen skulle informere om rusreformen, samt skape støtte. Det var også et formål at kampanjen skulle vise et bilde av rusbrukere som ikke stigmatiserer. Intervjuene viser at Foreningen Tryggere Ruspolitikk har tatt hensyn til kairos og aptum, som er vesentlig for god retorikk, ved flere anledninger. Informantene forteller at det ikke var tidsriktig å lage en kampanje som provoserte, og at det

ikke ville tjent formålet. Informantene påpeker også i intervjuene flere retoriske valg i utviklingen av *Straff skader*. Foreningen Tryggere Ruspolitikk har valgt et tydelig retorisk publikum, og rettet kommunikasjonen mot dem. Å fortelle historier har vært et strategisk valg. Det har også patosappellen i kampanjen vært. Igjen viser intervjuene at *Straff skader* tar hensyn til aptum ved å velge vekk bilder som ikke regnes som sømmelig. På den måten tilpasser Foreningen Tryggere Ruspolitikk kampanjen til situasjonen. Likevel kan vi peke på et misforhold mellom formålet om å informere om rusreformen, og å i størst grad benytte seg av appellformen patos. *Straff skader* har, ifølge informantene, mottatt lite kritikk i etterkant. Det som har vært kritisert er at *Straff skader* forteller ekstreme tilfeller som ikke er representative.

6. Diskusjon av *Straff skaders* retoriske situasjon

I dette kapitlet skal jeg diskutere *Straff skaders* retoriske situasjon basert på Bitzers teori (1968). Jeg vil trekke inn funnene fra den retoriske analysen av de tre kampanjehistoriene, og fra intervjuene med Foreningen Tryggere Ruspolitikk. Funnene fra de to forskningsmetodene vil gi større innsikt i kampanjens påtrengende problem, retoriske publikum og retoriske vilkår, samt svare på oppgavens problemstilling. Jeg vil i denne delen av oppgaven diskutere *Straff skader* som en helhet.

«Forsøk på å overbevise skjer aldri i et vakuum: Vi befinner oss alltid i en bestemt kulturell og historisk sammenheng. Enhver retorisk analyse forutsetter derfor at retoriske ytringer forstås i lys av den sammenhengen de er ytret i.» (Johannessen et al., 2018, s.188). Det er derfor helt sentralt å se på *Straff skader* i sin kulturelle og historiske sammenheng, for å forstå hvordan den retoriske ytringen har blitt formet av omgivelsene. Bitzers teori om den retoriske situasjonen blir derfor rammeverket for diskusjonene. Bitzer mener altså at en retorisk situasjon består av tre konstanter: det påtrengende problem, det retoriske publikum, og retoriske vilkår (1968, s.3). Jeg vil starte med å diskutere de tre konstantene i *Straff skader*, og trekke inn funnene fra den retoriske analysen og intervjuene. Deretter vil jeg diskutere hvorvidt retorikken kan regnes som hensiktsmessig. Her vil jeg trekke inn det eksterne pentagrammet, som er en modell for å måle om kommunikasjon kan regnes å være formålstjent og sømmelig (Kjeldsen, 2019, s.71).

6.1 Påtrengende problem

Det påtrengende problemet regnes som retorisk hvis det helt eller delvis kan løses ved bruk av kommunikasjon (Kjeldsen, 2019, s.82). Først må vi svare på hva det påtrengende problemet er i *Straff skader*, for deretter å svare på om det kan løses gjennom kommunikasjon.

I en pressemelding skriver Foreningen Tryggere Ruspolitikk at «[h]ensikten med kampanjen er å skape økt oppmerksomhet omkring de negative konsekvensene av å straffe folk for rusmiddelbruk, gjennom historier om personer som på ulike måte har vært skadelidende av dagens ruspolitikk» (2021a, avsn.1). Foreningen Tryggere Ruspolitikk peker her på *straff for rusmiddelbruk* som et påtrengende problem. I analysen av kampanjen ser vi hvordan dette

gjentatte ganger blir fremhevet som et påtrengende problem. Navnet på kampanjene, *Straff skader*, er i seg selv en fragmentering av budskapet til Foreningen Tryggere Ruspolitikk (Kjeldsen, 2019, s.66). Som Mjelva forteller i intervjuet diskuterte FTR hva budskapet i *Straff skader* egentlig var, og fant ut at det de egentlig ønsket å formidle var nettopp det at straff faktisk skader (Forskningsintervju, 18.03.22). Dette ble også en effektiv oppsummering av kampanjebudskapet. I analysen av de tre kampanjehistoriene ser vi at Foreningen Tryggere Ruspolitikk avslutter de lengre verbaltekstene med «Etter rusreformen [...]». (2020), og deretter hvordan en rusreform ville helt eller delvis løst problemene som presenteres i de ulike kampanjehistoriene. Her gjøres det tydelig hva FTR mener det påtrengende problemet er, nemlig straff av rusmiddelbruk. Løsningen som presenteres er rusreformen, som innebærer at de som blir tatt for bruk og besittelse av rusmidler ikke skal straffes, men i stede møtes med hjelp og behandling (Bahus, 2022). For at et påtrengende problem skal regnes som retorisk, er det avgjørende at det kan løses eller modereres ved hjelp av kommunikasjon. Hvis det retoriske publikummet her blir overbevist, vil det kunne ha mulighet til å påvirke politikere og dermed politikken. Det retoriske publikummet kan også bestå av politikere som kan skape endring ved det påtrengende problemet. Problemet kan derfor løses gjennom kommunikasjon, og er derfor retorisk. *Straff skader* forsøker å løse det påtrengende problemet ved å fortelle historier som viser de negative konsekvensene av å straffe folk for rusmiddelbruk (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). Et påtrengende problem må ifølge Bitzer bestå av to faktorer: De faktiske forholdene og en interesse (Kjeldsen, 2019, s.82). Vi starter ved å se på de faktiske forholdene for det påtrengende problemet.

I 2018 satt Solberg-regjeringen ned et rusreformutvalg som skulle «[...] forberede gjennomføringen av regjeringens rusreform der ansvaret for samfunnets reaksjon på bruk og besittelse av illegale rusmidler til eget bruk overføres fra justissektoren til helsetjenesten.» (NOU 2019:26, s.18). Foreningen Tryggere Ruspolitikk lanserer sin kampanje, *Straff skader*, ved årsskiftet 2020/2021. På en pressekonferanse februar 2021 presenterte daværende helse- og omsorgsminister Bent Høie, og kunnskaps- og integreringsminister Guri Melby Solberg-regjeringens forslag til rusreform (Aasen & Lepperød, 2021). På pressekonferansen sto fotografiene fra *Straff skader* utstilt i bakgrunnen. Stortinget skulle i juni 2021 stemme over rusreformen. Et flertall bestående av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Fremskrittspartiet stemte mot, og forslaget fikk derfor ikke flertall (Bahus, 2022). De faktiske forholdene rundt *Straff skader* er altså en opphetet debatt før rusreformen skal stemmes over i Stortinget. Samtidig forteller Mjelva i intervjuet hvordan debatten i årene før har fått en annen vinkling

hvor flere nå bruker «folkehelseargumentet», for å snu tankegangen som straff (Mjelva, Forskningsintervju, 18.03.22). Forholdene for å snakke om avkriminalisering av rusmidler har endret seg, og gjort at det ikke lenger er like sjokkerende. Foreningen Tryggere Ruspolitikk har hatt flere mål med kampanjen *Straff skader*. At den skal informere om rusreformen, samt skape støtte. Spinnangr trekker fram i intervjuet at det foregikk feilinformasjon og forvirring over hva rusreformen faktisk ville innebære. Derfor skulle *Straff skader* fungere som en informativ kampanje som skal rette opp i denne feilinformasjonen. Feilinformasjonen Spinnangr henviser til er i stor grad hvorvidt den foreslåtte rusreformen egentlig er en legalisering og ikke en avkriminalisering (Forskningsintervju, 16.03.22).

Jeg har nå belyst de faktiske forholdene som foreligger i det påtrengende problemet, men som Bitzer forklarer: «I seg selv er disse faktiske forholdene ikke annet enn nøytrale fakta. For å utgjøre et påtrengende problem må de knyttes til interesse.» (Kjeldsen, 2019, s.82). Interessen for de faktiske forholdene er det som skaper muligheten for den retoriske responsen. Foreningen Tryggere Ruspolitikk har fattet tydelig interesse og engasjement for de faktiske forholdene. Dette skrives FTR på sine nettsider:

Vi jobber for å flytte samfunnets reaksjoner på ulovlig rusmiddelbruk fra justis- til helsesektoren. En kriminell identitet gjør det ikke lettere å ta gode valg, og skam og frykt for straff kan heve rusmiddelbrukeres terskel for å be om hjelp (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, u.d).

Grunnlaget for at Foreningen Tryggere Ruspolitikk er dannet er for å skape endring i ruspolitikken, og hvordan samfunnet reagerer på rusbrukere. Endringen forsøker FTR å gjøre gjennom ulike former for retorikk. Vi kan derfor slå fast at Foreningen Tryggere Ruspolitikk har stor interesse for de faktiske forholdene, og har skapt *Straff skader* som en retorisk respons. Til sammen skaper disse to faktorene, faktiske forhold og interesse, et påtrengende problem. Vi kan derfor konstantere at *Straff skader* oppfyller Bitzers første konstant i en retorisk situasjon.

6.2 Retorisk publikum

Den andre konstanten som skaper en retorisk situasjon, er det retoriske publikum. «Retorikk er adressert kommunikasjon, den søker en bestemt form for svar eller respons hos dem som tiltales.» (Kjeldsen, 2019, s.83). Bitzer mener en retorisk situasjon alltid krever et publikum, noen som kan påvirkes av retorikken og dermed skape endring ved det påtrengende problemet

(1968, s.8). Fordi det retoriske publikummet er helt essensielt for den retoriske situasjonen, må Foreningen Tryggere Ruspolitikk også velge en retorikk som har effekt hos det retoriske publikum. Talerens oppgave i en retorisk situasjon er å overbevise publikum om sitt syn på situasjonen, og skape enighet om dette synet, slik at det retoriske publikummet kan modifisere eller løse det påtrengende problemet (Kjeldsen, 2019, s.84). Retorikeren må derfor velge publikum med utgangspunkt i hvem som kan skape endring ved det påtrengende problemet. Som redegjort for i teorikapitlet, kan også det påtrengende problemet være *i* det retoriske publikummet, hvor det er publikums holdninger eller meninger som må endres (Kjeldsen, 2019, s.84).

For at noen skal regnes som et retorisk publikum, må mottakerne være i stand til å skape endring eller å påvirke det påtrengende problemet (Bitzer, 1968, s.8). I intervjuene ser vi at Foreningen Tryggere Ruspolitikk har pekt seg ut et tydelig retorisk publikum. Målgruppen for *Straff skader* ble «foreldregenerasjonen», mennesker i alderen 40-50 år (Forskningsintervju, 16.03.22). Ifølge Spinnangr kan vi trekke fram to grunner til at dette er det retoriske publikum. Det første er at denne gruppen er størst motstander av rusreformen. Det andre er at motstandsbevegelsen ofte retter sin retorikk mot denne gruppen (Forskningsintervju, 16.03.22). Bitzer mener det foreligger noen kriterier for det retoriske publikum:

Et retorisk publikum, skriver Bitzer, består utelukkende av mennesker som ved hjelp av retoriske ytringer både (1) kan påvirkes og overbevises til å tenke eller handle på en bestemt måte, og som har (2) mulighet og (3) vilje til å skape den forandringen som kan avhjelpe situasjonens påtrengende problem. (Kjeldsen, 2019, s.83-84).

Foreningen Tryggere Ruspolitikk har altså valgt publikum med utgangspunkt i hvem som kan skape endring. Vi kan si at foreldregenerasjonen oppfyller de to første kravene, men at *viljen* til å skape forandring er mer usikkert. Vi kan derfor se her et tilfelle hvor taler, altså Foreningen Tryggere Ruspolitikk, og publikum, foreldregenerasjonen, deler den samme interessen, men er uenig i de faktiske forholdene. Da har ikke taler og publikum samme oppfatning av det påtrengende problemet (Kjeldsen, 2019, s.85). Her ligger det påtrengende problemet *i* det retoriske publikum, fordi det er deres meninger og holdninger Foreningen Tryggere Ruspolitikk forsøker å endre. Derfor er det nødvendig å rette kommunikasjonen mot dem som er motstander av rusreformen, for å forsøke å overbevise dem. Ser vi på analysen av de tre kampanjehistoriene igjen med funnene fra intervjuene, ser vi at *Straff skader* retter seg

mot det retoriske publikum. Her fortelles historiene til en aldersgruppe som omtrent vil være på samme alder som barna til det retoriske publikum. Historiene er også svært vonde å lese, særlig for foreldre som frykter at sine egne barn kan komme i lignende situasjoner.

Jeg har tidligere redegjort for de forskjellige plattformene kampanjen foregår på, som på sosiale medier, fysiske kampanjeplakater og nettsiden straffskader.no. På de forskjellige plattformene vil kampanjen nå ut til en rekke ulike grupper. Dette gir kampanjen mye spillerom for å nå et større omfang. Likevel kan vi stille spørsmål til hvor det retoriske publikum, altså foreldregenerasjonen og motstandere av rusreformen, møter kampanjen. Er det mest sannsynlig at det retoriske publikum ikke møter kampanjen på nettsiden, men heller på sosiale medier eller fysiske kampanjeplakater? For å se kampanjen på nettsiden må en aktivt trykke seg inn gjennom en lenke, eller oppsøke den selv. Det betyr i så fall at store deler av det retoriske publikum ikke får med seg den lengre verbalteksten i hver kampanjehistorie, som appellerer til logos og etos. Da vil Straff skader hovedsakelig appellere til patos hos det retoriske publikum. Jeg vil nå se nærmere på bruken av logos- etos- og patosappell, og andre retoriske vilkår i *Straff skader*.

6.3 Retoriske vilkår

Retoriske vilkår, eller tvingende omstendigheter, er på mange måter rammene for retorikken. Det dekker omstendigheten rundt budskapet, både innholdet, men også når, hvor og hvordan det blir sagt. Som redegjort for i teorikapitlet skaper retoriske vilkår både muligheter og begrensninger som taler må forholde seg til (Kjeldsen, 2019, s.86). Vi kan dele retoriske vilkår i to hovedkategorier: de fagtekniske, og de ikke-fagtekniske vilkårene. De fagtekniske vilkårene er retoriske vilkår som taler selv bringer inn i situasjonen, og kan benytte til sin fordel. De ikke-fagtekniske vilkårene er vilkår som ikke kan løses med retorikk, men som taler må innrette seg etter og forholde seg til uavhengig av situasjonen (Kjeldsen, 2019, s.87). Vi skiller også mellom retoriske vilkår som er fysiske, og vilkår som er kulturelle eller psykiske.

Retoriske vilkår er del av den retoriske situasjonen, og påvirker både taler og publikum. Taler må derfor oppdage og utnytte de retoriske vilkår som er passende og hensiktsmessige (Kjeldsen, 2019, s.87). Jeg vil her fokusere på de fagtekniske vilkår, som er de retoriske vilkår som styres av taler, og bringes inn i situasjonen.

6.3.1 De retoriske appellformene

Jeg startet med å belyse de fagtekniske vilkårene for *Straff skader*, som altså er de retoriske vilkårene som Foreningen Tryggere Ruspolitikk selv bringer inn i situasjonen. Her finner vi de retoriske appellformene etos, patos og logos, samt andre retoriske begreper som kairos og aptum.

Patosappell

I analysen av de tre kampanjehistoriene, ser vi at Foreningen Tryggere Ruspolitikk i stor grad benytter seg av patosappell. I analysen av fotografiene i *Straff skader*, kan vi belyse hvordan Foreningen Tryggere Ruspolitikk har benyttet seg av patosappell. Verdier av naturalistisk og sensorisk koding, sammen med utsnitt, blikkretning og synsvinkel er verktøy FTR har tatt i bruk for å fremme følelsesmessige reaksjoner hos publikum og for å skape nærhet eller distanse til personen(e) som er avbildet. Valg av sort-hvitt bilder og bruk av kontrast og skygger er elementer som skaper en stemning i de ulike fotografiene. Fotografiene i kampanjen har en dekontekstualisert framstilling, som kan gi en effekt at den som er avbildet fremstilles mer generalisert og hevet over tid og sted (Skovholt & Veum, 2014, s.64). Vi får ikke alltid ta del i verden til den avbildede, slik som ved kampanjehistoriene til «Jon» og «Emil». Kampanjehistorien til «Emilie» kan gi en følelse av bli kontaktet direkte, og av at hun krever noe av publikum.

Verbaltekstene i kampanjehistoriene benytter seg også av patosappell. Alle historiene er vonde å lese. Dette blir forsterket ved at menneskene i kampanjehistoriene er så unge. Foreningen Tryggere Ruspolitikk bruker også et språk som appellerer til følelser, som at «Emilie» svelget alle pillene sine i *panikk*, da hun så politiet (2020). Kampanjen appellerer til frykt i det retoriske publikummet. Verbaltekstene kan også gi en følelse av at det har oppstått urett mot menneskene i kampanjehistoriene.

Vi ser gjennom intervjuene med Foreningen Tryggere Ruspolitikk at det har vært en bevisst strategi å fokusere på patosappell i *Straff skader*. Informantene forteller at det hele tiden har vært en balanse mellom å fortelle de vonde historiene slik at publikum blir truffet, og samtidig ta hensyn til menneskene bak historiene (Gundrosen, Forskningsintervju, 24.03.22). Det er særlig interessant å diskutere hvordan Foreningen Tryggere Ruspolitikk forsøker å utnytte en «tenk på barna»-retorikk. Informantene forklarer hvordan motstandsbevegelsen av

rusreformen ofte spiller på frykt og bekymring mot foreldre. *Straff skader* skal forsøke å flytte denne frykten over på noe annet, at det en bør være redd for er om barna ikke tør å be om hjelp, eller at de ikke ringer ambulansen (Spinnangr, Forskningsintervju, 16.03.22). I stor grad appellerer *Straff skader* til frykt i det retoriske publikum. En kan tenke seg at deler av det retoriske publikum allerede sitter med en frykt for rusmidler og at det skal bli lettere tilgjengelig. Vi må derfor stille spørsmål til hvor hensiktsmessig det er å møte denne frykten ved å appellere til frykt for noe annet.

I intervjuet forteller Spinnangr at et mål med *Straff skader* var at den skal informere om rusreformen, fordi det fantes mye feilinformasjon om hva det ville innebære (Forskningsintervju, 16.03.22). Likevel har Foreningen Tryggere Ruspolitikk i størst grad tatt i bruk patosappell. Dette kan være en svært effektiv måte for å skape holdningsendringer, slik som Aristoteles skriver: «Det er følelsene som gjør at folk skifter mening og tar forskjellige avgjørelser.» (Aristoteles, 2006, s.104). Spinnangr forteller i intervju at hun erfarer at å dele fakta og informasjon i en kampanje sjeldent når fram, og at det derfor var et bevisst valg og strategi å fortelle historier i *Straff skader* (Intervju, Spinnangr). Videre forteller hun at dette er et virkemiddel som tidligere har vist seg å fungere for å appellere til publikums følelser. Her er det retoriske publikum mennesker som er mot rusreformen, og derfor er Foreningen Tryggere Ruspolitikk ute etter å endre det påtrengende problemet i det retoriske publikum. Det forsøker de i stor grad å gjøre gjennom å appellere til publikums følelser. Det er derfor ikke veldig hensiktsmessig å ha som målsetting at *Straff skader* skal informerer om rusreformen, når en benytter seg av patos i mye større grad enn logos. Jeg vil nå se på bruken av logosappell i *Straff skader*.

Logosappell

Logos appellerer til publikums fornuft. Vi ser særlig på to ting for å måle talers logos, de sentrale påstandene og begrunnelsen for å legitimere dem (Johannessen et al., 2018, s.200). Logos er ikke like styrt av framføring som patos og etos, men hva som er innholdet. Vi ser i analysen av de tre kampanjehistoriene at patosappell er vektlagt. Likevel kan vi se på innholdet i verbaltekstene for å se hva Foreningen Tryggere Ruspolitikk argumentere for. *Straff skader* presenterer åtte kampanjehistorier som skal vise «[...] konsekvensene av dagens ruspolitikk.» (2020). Hver kampanjehistorie er et forsøk på å vise hvordan straff kan skape farlige situasjoner. Foreningen Tryggere Ruspolitikk ønsker en rusreform, og jobber for «[...] å flytte samfunnets reaksjoner på ulovlig rusmiddelbruk fra justis- til helsesektoren.» (u.d.).

Vi ser i den lengre verbalteksten at Foreningen Tryggere Ruspolitikk benytter seg av logosappell ved å presentere saker fra virkelige hendelser. Dette ser vi i kampanjehistoriene til «Emilie» og «Jon», hvor eksempler fra virkeligheten blir presentert, for å legitimere at kampanjehistoriene forteller om reelle problemstillinger (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). I kampanjehistorien til «Emil» presenterer også verbalteksten en svensk nettundersøkelse som studerte hjelpesøkende atferd i narkotikarelaterte nødsituasjoner. Undersøkelsen viser at 32% av de spurte ville utsette og søke hjelp, og kun kontakte nødhjelp som siste utvei, på grunn av frykt for juridiske konsekvenser og stigma (Kjellgren & Soussan, 2019, s.532). Foreningen Tryggere Ruspolitikk har også utført en egen undersøkelse om hjelpesøkende atferd. Som vi ser i den retoriske analysen har undersøkelsen noen begrensninger som FTR selv påpeker, som innebærer at funnene må tolkes med en viss forsiktighet. Undersøkelsen konkluderer med at: «[...] funnene [gir] støtte til påstanden om at straff og frykt for straff har en negativ effekt på hjelpesøkende atferd, slik Rusreformutvalget peker på i sin utredning.» (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, u.d.). Her appellerer Foreningen Tryggere Ruspolitikk til logos, hvor påstandene i kampanjehistoriene blir legitimert gjennom egen forskning.

Argumentasjonen i *Straff skader* er at etter rusreformen vil en ikke lenger trenger å frykte konsekvensene ved staff for rusmiddelbruk. Dette kommer tydelig fram i den lengre verbalteksten til for eksempel «Jon», som avslutter med: «Etter rusreformen kan ruskontrakter fortsatt inngås med foreldre eller barnevern, men dagens ruskontrakter med politiet, under trussel om straff, vil erstattes av obligatoriske rådgivningssamtaler – som ikke fremmer bruk av farligere stoffer.» (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). Ved å vise til virkelige hendelser og forskning legitimerer FTR argumentene sine. Samtidig må vi vurdere utvalget av eksemplene som det vises til. Vi ser i den retoriske analysen Foreningen Tryggere Ruspolitikk til tider plukker ut ulik informasjon fra eksemplene, for å skape et eget narrativ. Her vil egen undersøkelse løfte logosappellen igjen.

Etosappell

Etos handler om publikums tillit til taleren, og appellerer til talerens troverdighet. Det er inntrykket publikum får av taleren, og ikke talerens faktiske egenskaper (Johannessen et al., 2018, s.193). Det er altså inntrykket av troverdighet publikum får gjennom *Straff skader*, vi må undersøke. Med første blick, kommer det ikke særlig tydelig fram hvem som er avsender

av *Straff skader*. At avsender er Foreningen Tryggere Ruspolitikk, en interesseorganisasjon som arbeider for en rusreform, vil kunne svekke etosen. Om publikum oppfatter avsender pålitelig, avhenger også om de forventer at de snakker sant (Kjeldsen, 2019, s.121).

Foreningen Tryggere Ruspolitikk presenterer her en godt gjennomført kampanjen. Kampanjen er godt planlagt og utført, og gir dette inntrykket til publikum. Det kan gi publikum følelsen av at FTR tar tematikken på alvor og appellerer til etos. Etos er ikke bare en måte for publikum å måle avsenders troverdighet på, men det fungerer også som et retorisk verktøy som avsender kan bruke til sin fordel. Taler kan iscenesette seg selv på en måte for å fremstå som en person med sterk etos. Eksempler på dette er talemåte, plattform og tidspunktet for kommunikasjonen (Johannessen et al., 2018, s.194). Det må også foreligge en korrelasjon mellom fremføring og ytring for at publikum skal få inntrykk av tillit.

Funnene fra den retoriske analysen og intervjuene, viser at Foreningen Tryggere Ruspolitikk har tatt hensyn for at fremføringen skal samsvare med ytringen. *Straff skader* appellerer i stor grad til patos, men det er tydelig at det foreligger en overordnet respekt i kommunikasjonen av et betent tema. Vi ser i den retoriske analysen at FTR er bevisst sin talemåte i *Straff skader*, og benytter begreper som *rusbruker*, og aldri *rusmisbruker*. Gundrosen forklarer at det har vært bevisst fra Foreningen Tryggere Ruspolitikk å ordlegge seg på en måte som minimerer sigmaen mot rusbrukere (Forskningsintervju, 24.03.22). Å vise aktsomhet i verbalteksten kan styrke publikums tillit. Vi har sett at ved å bruke eksempler fra virkeligheten og forskning om hjelpesøkende atferd, appellerer *Straff skader* til logos. Det appellerer også til etos, og styrker troverdigheten publikum får av Foreningen Tryggere Ruspolitikk. Det viser at *Straff skader* ikke er fiksjon, men reelle scenarier. Samtidig forteller informantene i intervjuene at kritikken rettet mot *Straff skader* går ut på at Kampanjen viser ekstreme tilfeller som ikke er representative (Intervju, Spinnangr). Om publikum ikke tror på at kampanjehistoriene er basert på ekte historier, kan det svekke etosen. I intervjuene forteller informantene at noen bilder måtte velges vekk fordi de ble for eksplisitte (Forskningsintervju, 24.03.22). Det styrker etosen at Foreningen Tryggere Ruspolitikk har valg bilder til kampanjen som ikke er for provoserende eller eksplisitt, men som respekterer menneskene i historiene.

Tidligere i oppgaven har jeg redegjort for de ulike plattformene *Straff skader* fungerer på. Plattformen kan også ha en effekt på bruk av etosappell. På nettsiden straffskader.no finner vi den lengre verbalteksten som preges av logos- og etosappell. Men som allerede påpekt er det

uvisst om denne verbalteksten treffer det retoriske publikum, fordi publikum aktivt må trykke seg inn for å lese det.

Omgivelsene rundt kommunikasjonen er også en avgjørende faktor for hvordan publikum tolker kommunikasjonen. Da daværende helseminister Bent Høie presenterte Solberg-regjeringens rusreform på en pressekonferanse i februar 2021 (Aasen & Lepperød, 2021), ble fotografiene fra *Straff skader* stilt ut i bakgrunnen. Dette forsterker etosen i stor grad. Møter publikum *Straff skader* som en kampanjeplakat i byen, vil ikke etosen være like sterk. Etosen vil derfor avhenge av hvor det retoriske publikum mottar *Straff skader*

6.3.2 Kairos og aptum

Kairos og aptum er to sentrale begreper i retorikken når vi skal undersøke overbevisning og vurdere sammenhengen mellom teksten og konteksten. Kairos dreier seg om det rette øyeblikket til å si noe. Det er også et uttrykk for de retoriske mulighetene som finnes i en situasjon (Kjeldsen, 2019, s.69). Det gjelder for taler å finne riktig tidspunkt for retorikken, og utnytte det. På den måten er kairos «[...] en situasjonell anledning som gir talere mulighet til å fremme en sak.» (Kjeldsen, 2019, s.69).

Foreningen Tryggere Ruspolitikk lanserer *Straff skader* på omtrent samme tid som Solberg-regjeringens rusreform presenteres. En reform som går ut på at mennesker som blir tatt for bruk og besittelse ikke skal straffes, men møtes med hjelp og behandling (Bahus, 2022). Et par måneder senere i juni 2022 skulle Stortinget stemme over rusreformen. Tidspunktet for kampanjen er derfor svært gunstig, og Foreningen Tryggere Ruspolitikk har her utnyttet muligheten for å fremme sin sak.

Mjelva forteller i intervjuet hvordan han mener «folkehelseargumentet» har vært med på å endre politikken. Han mener at da retorikken i større grad ble vinklet fra et helseperspektiv, var det lettere for folk å relatere (Forskningsintervju, 18.03.22). Vinklingen over på folkehelseargumentet blir ofte koblet opp med Bent Høies skifte i standpunkt i 2017, hvor han ble en pådriver for å endre ruspolitikken (Bahus, 2022). Kampanje kommer derfor på et tidspunkt hvor flere snakker om en avkriminalisering i ruspolitikken.

Aptum dreier seg om retorikken er sømmelig, og tilpasset situasjonen (Kjeldsen, 2019, s.71). Som redegjort for i teorikapitlet skiller vi mellom to former for aptum, som måler ulike deler

av retorikken som bør ha passende forhold: ekstern og intern aptum (Kjeldsen, 2019, s.71). Ekstern aptum dreier seg om det passende forholdet mellom taleren og talen på en side, og emnet, tilhørerne og talesituasjonen på den andre (Kjeldsen, 2019, s.70-71). Det eksterne pentagrammet, presentert av Cicero, er derfor en god modell for å drøfte om kommunikasjonen i *Straff skader* er formålsrettet og sømmelig. Jeg vil nå benytte meg av Ciceros modell som måler ekstern aptum, også kalt for det eksterne pentagrammet (Kjeldsen, 2019, s.73). Ved å benytte denne modellen vil jeg kunne måle om kommunikasjonen i *Straff skader* er formålsrettet.

6.3.3 Det eksterne pentagrammet

Ekstern aptum betyr at retorikken må være sømmelig, anstendig og respektabel. Hvis en uttrykker seg usømmelig, og språkbruken ikke er tilpasset situasjonen vil det ikke virke overbevisende, og kan skade talers troverdighet (Kjeldsen, 2019, s.71). Ekstern aptum ser også på om retorikken er formålstjenlig. Å ta hensyn til ekstern aptum er helt avgjørende for at den retoriske ytringen lykkes (Kjeldsen, 2019, s.71).

Det eksterne pentagrammet ser på forholdene mellom de fem konstantene: 1. Avsender, 2. Saken, 3. Uttrykksmåten, 4. Mottageren og 5. De konkrete omstendighetene (Kjeldsen, 2019, s.73). For at en retorisk ytring skal være vellykket og formålstjenlig må de fem konstantene har et passende forhold. Jeg vil først kort redegjøre for de fem konstantene i *Straff skader*, før jeg diskutere forholdet mellom dem.

Avsender – Avsender er Foreningen Tryggere Ruspolitikk, en partipolitisk og religiøst uavhengig ideell og frivillig Organisasjon (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2021b, s.3). Ved første blick er det ikke veldig tydelig hvem avsender av *Straff skader* er. Tryggere Ungdom står også som avsender, med støtte fra flere aktører som arbeider for en rusreform. Disse aktørene er Ferd, RIO, Marborg, NORMAL Norge, Psynapse, LEAP Scandinavia, Chemfriendly Norge, Pion, RUSken Recovery og Shoot Gallery (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2021a, avsn.1).

Saken – Foreningen Tryggere Ruspolitikk forsøker gjennom *Straff skader* å vise konsekvensene av dagens ruspolitikk, for å overbevise om at vi trenger en rusreform (2020). Ved å fortelle de åtte historiene i *Straff skader*, viser FTR hvordan straff for rusmiddelbruk kan få store konsekvenser.

Uttrykksmåten – I den retoriske analysen av de tre kampanjehistorien ser vi at Foreningen Tryggere Ruspolitikk uttrykker seg gjennom visuelle elementer og verbaltekst. *Straff skader* har størst vekt av patosappell, men også logos- og etosappell, særlig i den lengre verbalteksten på nettsiden. Foreningen Tryggere Ruspolitikk forteller vonde, direkte historier på en måte som opprettholder en overordnet respekt for tematikken.

Mottageren – Funnene fra intervjuene viser at Foreningen Tryggere Ruspolitikk tidlig pekte seg ut en målgruppe for kampanjen, foreldregenerasjonen. Dette blir derfor det retoriske publikum, og mottagerne av retorikken.

De konkrete omstendighetene – I juni 2021 skulle Stortinget stemme over Solberg-regjeringens rusreform, hvor mennesker som blir tatt for bruk og besittelse av rusmidler ikke skal bli straffet, men møtes med hjelp og behandling (Bahus, 2022). Fram mot avstemningen var debatten opphetet. I 2020 døde 324 mennesker av narkotikautløste dødsfall i Norge (Folkehelseinstituttet, 2021). Tematikken vekker sterke følelser fra begge sider av debatten.

For at den retoriske ytringen skal fungere formålstjenlig og vellykket, må altså relasjonene mellom de fem konstantene være passende. Hvis alle fem konstanter har et passende forhold, legger vi vanligvis ikke merke til det (Kjeldsen, 2019, s.72). Av de fem komponentene i *Straff skader* kan vi peke på mottager som ikke har et fullstendig passende forhold med saken og uttrykksmåten. Gjennom den retoriske analysen og intervjuene med Foreningen Tryggere Ruspolitikk, ser vi at mottagerne har vært tydelig utpekt. Min analyse er at taler og publikum deler den samme interessen, men er uenig i de faktiske forholdene. Det retoriske publikum ønsker ikke nødvendigvis konsekvensene av straff, men støtter nok en annen løsning enn en rusreform, nemlig å slutte med rusmidler. Det vil derfor ikke være et passende forhold mellom mottager og saken. På samme tid forsøker Foreningen Tryggere Ruspolitikk å overbevise det retoriske publikummet ved å appellere til patos i *Straff skader*. Vi ser det gjennom bruk av «tenk på barna»-retorikken, ved å spille på frykt hos foreldre. Å appellere til følelser kan være effektivt for å skape meningsendring, men det er trolig at det retoriske publikum allerede sitter med en frykt. Vi må derfor stille spørsmål til hvor hensiktsmessig det er å appellere til frykt, i noen som allerede kjenner på en frykt for omstendighetene. Dermed er det heller ikke et passende forhold mellom mottager og uttrykksmåte.

Likevel ser vi hensyn til aptum og kairos i *Straff skader*. Foreningen Tryggere Ruspolitikk forteller i intervjuet at det ikke ville vært tidsriktig eller formålstjenlig å lage en kampanje som provoserer. Derfor er budskapet moderert, særlig sammenlignet med den tidligere kampanjen *Rusopplysningen*. Å ha fornemmelse for det rette øyeblikk (kairos), og for taktfulle og passende forholdet mellom de ulike elementene i talesituasjonen og selve talen (aptum), er vesentlige forhold for god retorikk (Kjeldsen, 2019, s.70). Her ser vi at ikke alle konstantene i det eksterne aptum har et passende forhold, noe som betyr at *Straff skader* ikke er fullstendig formålstjent.

7. Refleksjon og videre forskning

Det finnes mange måter å analysere en kampanje på. Jeg ønsket med denne oppgaven å belyse en del av språket vi bruker i rusdebatten i dag, og hvordan Foreningen Tryggere Ruspolitikk forsøker å overbevise og påvirke ved hjelp av kampanjen *Straff skader*. Derfor var det et naturlig valg å se på den retoriske situasjonen *Straff skader* befinner seg i. Jeg mener derfor at oppgavens metodikk og teorigrunnlag er hensiktsmessige for å svare på de spørsmålene jeg stiller i denne oppgaven. Ved å kombinere to forskningsmetoder har jeg fått ulike innsyn, som alt styrker diskusjonen av *Straff skaders* retoriske situasjon. Ved å gjøre et utvalg av tre kampanjehistorier fikk jeg belyst og drøftet hvordan det visuelle og verbaltekstlige er utformet i et retorisk perspektiv. Å avgrense analysemateriale til tre kampanjehistorier er helt nødvendig for oppgavens omfang. Likevel hadde en retorisk analyse av alle de åtte kampanjehistoriene gitt betydningsfull innsikt i en større oppgave. De tre semistrukturerte dybdeintervjuene har også gitt verdifull innsikt i formålet med *Straff skader*, men også retoriske valg og ettervirkninger. Funnene fra intervjuene er med på å styrke diskusjonen av hvor hensiktsmessig retorikken i *Straff skader* kan regnes å være. En annen metode kunne vært å se på påvirkningen fra publikums perspektiv, ved å utføre for eksempel fokusgrupper.

Det er også viktig å reflektere over oppgavens kvalitet og fremstilling. Oppgaven opprettholder god validitet. Det foreligger en logisk sammenheng mellom oppgavens utforming og funn, og de spørsmål jeg stiller. Jeg har også vist åpenhet i valg av forskningsmetode og teori. I metodekapitlet drøftet jeg kort min egen rolle som forsker, og hvordan dette påvirker oppgavens reliabilitet. Valg av oppgavetemaet grunner i en interesse og et engasjement for språket i dagens rusdebatt. Jeg har derfor forsøkt å opprettholde balansen mellom å bruke dette engasjementet som en ressurs, og samtidig ikke veie det for tungt. Selv om det er innforstått at det i kvalitativ retorisk analyse ikke vil være mulig å oppnå fullstendig nøytralitet, er det viktig å strebe etter det. Jeg har derfor gjort tiltak for å styrke oppgavens reliabilitet, som å benytte diktafon-appen i intervjuprosessen, og å vise åpenhet i oppgavens ulike prosesser. En retorisk oppgave er fortolkende, hvor jeg som forsker tar med meg personlige erfaringer inn i analysene. Oppgavens generaliserbarhet vil derfor ikke være høy, fordi en annen forsker vil ta med sine egne personlige erfaringer inn i analysen. Som Marcel Danesi sa om prosessen å analysere visuelle elementer: vi ser på det visuelle materialet først med følelser, før vi ser på faktaene bak (2017, s.2).

For videre forskning hadde det vært interessant å diskutere den retoriske situasjonen til den tidligere kampanjen til Foreningen Tryggere Ruspolitikk, *Rusopplysningen*. Det hadde så vært interessant å sammenligne funnene med funnene fra denne oppgaven. På den måten kan en diskutere hvilken retorikk som er mest formålstjenlig og sømmelig.

Målet med denne masteroppgaven har vært å belyse en del av retorikken vi bruker i rusdebatten i dag. I denne oppgaven har jeg undersøkt retoriske ytringer fra én interesseorganisasjon, fra den ene siden av debatten. I en større undersøkelse ville det vært interessant å også analysere retoriske ytringer fra en annen interesseorganisasjon på den andre siden av debatten. For eksempel kunne en undersøkt Norsk Narkotikapolitiforening sin retorikk i kampanjen *Bry deg* (u.d.). Særlig hadde det vært interessant å belyse de ulike patosappellene i kampanjene, i en komparativ analyse. Da kunne en gjennomgått bruken av «tenk på barna»-retorikken fra begge sider.

8. Konklusjon

I denne oppgaven har jeg diskutert *Straff skaders* retoriske situasjon. Jeg har gjennomført en retorisk analyse av tre kampanjehistorier fra *Straff skader*. Her har jeg undersøkt hvordan kampanjen er utformet retorisk, ved å benytte meg av teorier innenfor retorikk og visuell retorikk. Jeg har så utført tre semistrukturerte dybdeintervju med Foreningen Tryggere Ruspolitikk for å undersøke formålet med *Straff skader*, samt retoriske valg og ettervirkninger. Funnene fra den retoriske analysen og forskningsintervjuene har gitt verdifull innsikt i *Straff skaders* retoriske situasjon. Oppgavens problemstilling har vært som følger:

Hvordan er kampanjen Straff skader utformet retorisk, og hvor hensiktsmessige er valgene?

I tillegg til oppgavens problemstilling utformet jeg tre forskningsspørsmål:

1. *Hvordan er tre av kampanjehistoriene visuelt og verbalt utformet i et retorisk perspektiv?*
2. *Hva er Foreningen Tryggere Ruspolitikk's formål med kampanjen?*
3. *Hvor hensiktsmessig er de retoriske valgene for formålet med Straff skader?*

Straff skader forteller åtte historier som er basert på virkelige hendelser, og som skal vise konsekvensene av dagen ruspolitikk (Foreningen Tryggere Ruspolitikk, 2020). I den retoriske analysen tok jeg for meg et representativt utvalg av tre kampanjehistorier. Målet med den retoriske analysen var å avdekke hvordan de tre kampanjehistoriene var visuelt og verbalt utformet i et retorisk perspektiv. Utgangspunktet for den retoriske analysen er slik kampanjen ser ut på nettsiden straffskader.no. For å svare på hvor hensiktsmessige de retoriske valgene kan regnes å være, var det først nødvendig å kartlegge formålet med *Straff skader*. Jeg har derfor utført tre semistrukturerte dybdeintervju med daglig leder av Foreningen Tryggere Ruspolitikk, Ina Roll Spinnangr, og styremedlemmene Jørn Kløvfjell Mjelva og Isak Gundrosen.

Det påtrengende problemet i *Straff skaders* retoriske situasjon er straff for rusmiddelbruk. Foreningen Tryggere Ruspolitikk har fattet tydelig interesse for de faktiske forholdene, og skapt *Straff skader* som en retorisk respons. Funnene i den retoriske analysen forteller oss at

kampanjen forsøker å overbevise det retoriske publikum ved å vise de negative konsekvenser av straff. Kampanjen presenterer først et tydelig påtrengende problem, at straff faktisk skader, og deretter presenterer løsningen på det påtrengende problemet: en rusreform. Det er essensielt at det påtrengende problemet kan løses eller modereres av kommunikasjon, for at det skal regnes som retorisk. Her vil det retoriske publikummet, hvis overbevist, ha mulighet til å påvirke politikerne og dermed politikken. I tillegg kan det retoriske publikum også bestå av politikere som kan løse eller moderere det påtrengende problemet. Det er derfor et retorisk påtrengende problem.

Det retoriske publikummet er foreldregenerasjonen. Funnene fra intervjuene viser at foreldregenerasjonen ofte er størst motstander av rusreformen. Derfor er det påtrengende problemet *i* det retoriske publikummet, og det er publikums egne holdninger og meninger som må forsøkes endres. I tillegg er denne gruppen ofte mottagere av retorikk fra foreninger som er motstandere av rusreformen. Funnene fra intervjuene og den retoriske analysen viser at *Straff skader* er formet for å ha effekt hos det retoriske publikummet. Et retorisk publikum må ikke bare ha muligheten til å skape forandring, men også *vilje*. Her ser vi at Foreningen Tryggere Ruspolitikk og foreldregenerasjonen deler den samme interessen, men er uenig i de faktiske forholdene. Da vil ikke taler og publikum ha samme oppfatning av det påtrengende problemet, og derfor ikke ha vilje til å skape forandring. Retoriker må velge publikum med utgangspunkt i hvem som kan skape endring ved det påtrengende problemet. Samtidig er det påtrengende problemet her *i* det retoriske publikummet. Foreningen Tryggere Ruspolitikk må derfor overbevise dette retoriske publikummet for å skape endring.

De retoriske vilkårene som Foreningen Tryggere Ruspolitikk benytter seg av er i stor grad patosappell, særlig rettet mot foreldregenerasjonen. Funnene fra den retoriske analysen av de tre kampanjehistoriene viser sterk patosappell. *Straff skader* benytter en «tenk på barna»-retorikk, som blir rettet mot det retoriske publikummet. Men vi finner også bruk av logos- og etosappell, særlig i den utvidende verbalteksten. Analysen av *Straff skaders* visuelle elementer, peker på flere semiotiske ressurser Foreningen Tryggere Ruspolitikk har tatt i bruk. Vi ser hvordan det visuelle i stor grad appellere til patos, og ved å bruke ulike visuelle framstillinger forsøker å fremme følelsesreaksjoner i publikum. Bildenes utsnitt, synsvinkel og blikkretning tildeler publikum ulike roller, som er knyttet til ulike følelser. Hvor «Emilie» *krever* noe direkte fra publikum, forsvinner «Jon» og «Emil» lenger fra oss. Publikum blir stående som observatører i en verden vi ikke får delta i. Kampanjen appellerer til frykt i det

retoriske publikummet, ved å fortelle vonde historier om unge mennesker. Deretter argumentere verbalteksten for hvordan en rusreform vil skape endring, og legitimerer argumentene ved å vise til eksempler fra virkeligheten. Dermed appellerer kampanjen til patos, logos og etos.

Foreningen Tryggere Ruspolitikk har tatt hensyn til kairos og aptum i *Straff skader*. Tidspunktet for kampanjen er svært gunstig, og *Straff skader* utnytter derfor situasjonen til egen fordel. Foreningen Tryggere Ruspolitikk har egnet å gripe det rette øyeblikket. Funnene fra intervjuene forteller at FTR har tatt hensyn i sin utvikling av *Straff skader*, og tilpasset kampanjen til situasjonen ut ifra hva som er hensiktsmessig og sømmelig. Likevel ser vi i gjennomgangen av det eksterne pentagrammet, at mottager, saken og uttrykksmåten ikke har et fullstendig passende forhold. Her deler taler og publikum den samme interessen, men er uenig i de faktiske forholdene. Det vil derfor ikke være et passende forhold mellom mottager og saken. Samtidig forsøker *Straff skader* å overbevise publikum ved å appellere til frykt. Å appellere til følelser er ofte effektivt for å skape meningsendringer. Uansett virker det her lite hensiktsmessig å appellere til frykt i noen som allerede sitter med en frykt for konsekvensene av rus. Dermed er det heller ikke et passende forhold mellom mottager og uttrykksmåte. *Straff skader* makter derfor ikke å overbevise det retoriske publikum om løsningen på det påtrengende problemet: en rusreform. Likevel er *Straff skader* en velutviklet kampanje, som er gjennomtenkt og som tar hensyn til den retoriske situasjonen den befinner seg i.

Jeg ønsket med denne oppgaven å belyse en del av retorikken i vi finner i rusdebatten i Norge i dag. Jeg håper også at oppgaven legger et grunnlag for en diskusjon om hvilken retorikk som sømmer seg i rusdebatten.

9. Litteraturliste

- Aasen, E., S. & Lepperød, T. (2021, 19.februar). Helseminister Bent Høie (H) presenterer regjeringens forslag til rusreform fredag. *Nettavisen*.
<https://www.nettavisen.no/nyheter/regjeringen-disse-narkomengdene-bor-ikke-lenger-straffeforfolges/s/12-95-3424091279>.
- Aristoteles (2006). *Retorikk*. (1.utg). Vidarforlaget.
- Aukrust, M. (2020, 11.mars). avkriminalisering. I *Store norske leksikon*.
<https://snl.no/avkriminalisering>
- Azuma, R., T. (1997) A Survey of Augmented Reality. *Presence: Teleoperators and Virtual Environments* 1997; 6 (4): 355–385. doi: <https://doi.org/10.1162/pres.1997.6.4.355>
- Bahus, M. K. (2022, 22.september). Rusreformen. I *Store norske leksikon*.
<https://snl.no/Rusreformen>.
- Bakken, R., S., Haukenes, H., W. & Ytreland, H., S. (2019). *Bry deg: Si nei til narkotika*. [Bacheloroppgave, Handelshøyskolen BI]. BI Open. <http://hdl.handle.net/11250/2619513>
- Bitzer, L. F. (1968). The Rhetorical Situation. *Philosophy & Rhetoric*, 1(1), 1–14.
<http://www.jstor.org/stable/40236733>
- Bratberg, Ø. (2017). *Tekstanalyse for samfunnsvitere* (2.utg.). Cappelen Damm akademisk
- Coldwell, W. (2017, 22.juli). ‘Five friends go out and take ecstasy, one doesn’t come home’: the rise of super-strength pills. *The Guardian*.
<https://www.theguardian.com/society/2017/jul/22/friends-out-ecstasy-deaths-highest-level-pills>
- Danesi, M. (2017). Visual rhetoric and semiotic. In *Oxford research encyclopedia of communication*.
- Falkanger, T. (2021, 30.november). Legalisering. I *Store Norske Leksikon*. <https://snl.no/legalisering>
- Fjørtoft, M. & Hammerstad, K. (2011, 7.november) Fanger lurer narkotester med «ekstrem-cannabis». *NRK* https://www.nrk.no/norge/_ekstrem-hasj_-lurer-narkotester-1.7865658.
- Folkehelseinstituttet (2021, 10. juni). *Høyeste antall overdoser på 20 år*.
<https://www.fhi.no/nyheter/2021/hoyeste-antall-overdoser-pa-20-ar/>

- Foreningen Tryggere Ruspolitikk. (2021a, 6.januar). *Straff skader - Vil vise hvorfor rusreformen haster* [Pressemelding]. Hentet fra <https://docs.google.com/document/d/1L-fFkisGrC1NGFXsx-qu6iHaIGY4Eg5FtqKn40iR9yE/edit>.
- Foreningen Tryggere Ruspolitikk. (2021b, 2.mai). *Strategi 2021-2023*. <https://www.rusreform.no/strategi>
- Foreningen Tryggere Ruspolitikk (2021c, 28.januar). *Straff Skader*. [Videoklipp]. Hentet fra <https://youtu.be/-31b2QEKBGg>
- Foreningen Tryggere Ruspolitikk. (2020). *Straff Skader*. <https://straffskader.no/>.
- Foreningen Tryggere Ruspolitikk. (2019). *Rusopplysningen*. <https://rusopplysningen.no/>
- Foreningen Tryggere Ruspolitikk (u.d.). *Rusreform*. <https://www.rusreform.no/>
- Fragell, G. (2014, 24. April). Skal kartlegge alle overdoser. *Porsgrunn Dagblad* <https://www.pd.no/lokale-nyheter/skal-kartlegge-alle-overdoser/s/1-89-7315965>
- Gundersen, D. (2018, 4.mai). Kampanje. *I Store Norske Leksikon*. <https://snl.no/kampanje>
- Hickey, P. (2012, 5. desember). Inquest over teen Gemma Thoms' WA festival ecstasy death. *Perth Now*. <https://www.perthnow.com.au/news/nsw/inquest-over-teen-gemma-thoms-wa-festival-ecstasy-death-ng-c5592c8e14ebbef1809773fb76960291>
- Johannessen, L., E., F., Rafoss, T., W. & Rasmussen, E., B. (2018). *Hvordan bruke teori?: Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. (1.utg.). Universitetsforlaget.
- Kjeldsen, J. E. (2002). *Visuell retorik*. The University of Bergen.
- Kjeldsen, J., E. (2019). *Retorikk i vår tid*. (1.utg.) Spartacus forlag / Scandinavian Academic Press.
- Kjellgren, A. & Soussan, C. (2019). Alarming attitudinal barriers to help-seeking in drug-related emergency situations: Results from a Swedish online survey, 36(6), 532-541. <https://doi.org/10.1177/1455072519852837>
- Kløve-Graue, I. (2021, 4.september). André vart tatt med to jointar – straffa han fekk førte til at han rusa seg meir. *NRK*. https://www.nrk.no/vestland/andre-vart-tatt-med-to-jointar-_-straffa-han-fekk-for-te-til-at-han-rusa-seg-meir-1.15635701

- Kress, G., & Leeuwen, T.V. (2020). *Reading Images: The Grammar of Visual Design* (3rd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003099857>
- Lilleås, H., S. (2019, 25.oktober). Frp-topp tordner mot reklamekampanje fra Rusopplysningen.no: - Farlig, misvisende og ulovlig. *Nettavisen* <https://www.nettavisen.no/nyheter/frp-topp-tordner-mot-reklamekampanje-fra-rusopplysningen-no-farlig-misvisende-og-ulovlig/s/12-95-3423867649>
- Lund-Johansen, H. (2011). *Staten tar røyken fra deg: en retorisk analyse av antirøykekampanjer*. [Masteroppgave, Universitetet i Oslo]. Duo research archive. <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-28968>.
- Løvland, A. (2010). Multimodalitet og multimodale tekster. *Tidsskriftet Viden om læsning*, 7, 1-5.
- Malins P. (2019) Drug dog affects: Accounting for the broad social, emotional and health impacts of general drug detection dog operations in Australia. *International Journal of Drug Policy*.
- McGowan, M. (2019, 8. juli). Festival overdose victim took multiple pills before event 'to avoid police detection'. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/australia-news/2019/jul/08/festival-overdose-victim-took-multiple-pills-before-event-to-avoid-police-detection>
- Norsk Narkotikapolitiforeningen (u.d.). *Bry deg: Si nei til narkotika*. Hentet 31.oktober fra <https://nnpf.no/brydeg/>
- NOU 2019:26 (2019). *Rusreform – fra straff til hjelp*. Helse- og omsorgsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet.
- Østbye, H., Helland, K., Knapskog, K., Larsen, L., O. & Moe, H. (2013). *Metodebok for mediefag*. (4.utg.). Fagbokforlaget.
- Prop. 92 L (2020–2021). *Endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og straffeloven m.m. (rusreform – opphevelse av straffansvar m.m.)*. Helse- og omsorgsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-92-l-20202021/id2835248/?ch=1>
- Ramberg, E., Rognsvåg, S. & Rønning, M. (2021, 16.april). Støre sier nei - rusreformen splitter Ap. *NRK*. <https://www.nrk.no/norge/store-sier-nei---rusreformen-splitter-ap-1.15458738>
- Rice, R. E., & Atkin, C. K. (Eds.). (2012). *Public communication campaigns*. SAGE publications.
- Richard Nixon Foundation (2016, 29. juni). Public Enemy Number One: A Pragmatic Approach to America's Drug Problem. *Nixonfoundation*. <https://www.nixonfoundation.org/2016/06/26404/>

- Rudberg, K., J. (2019). *Kjendiser og lidelse i humanitær kommunikasjon: En retorisk analyse av to kampanjer rettet mot ungdom i Norge*. [Masteroppgave, Universitetet i Agder]. Aura. <http://hdl.handle.net/11250/2627658>
- Rusinfo (u.å. a) *Store pupiller etter bruk av rusmiddel*. Rusinfo.no. Hentet 25.oktober 2022 fra <https://rusinfo.no/2017/02/store-pupiller-etter-bruk-av-rusmiddel/>
- Rusinfo (u.å. b) *Pissings – hva er ruskontrakt?* Rusinfo.no. Hentet fra <https://rusinfo.no/aktuelt/pissings-hva-er-ruskontrakt/>
- Simonsen, A. (2005, 5. juni). Hvorfor virker ikke holdningskampanjer - eller gjør de? *Forbundet mot rusgift*. <https://www.fmr.no/index.php?id=246867&showtipform=1&cat=37594>.
- Skovholt, K. & Veum, A. (2014). *Tekstanalyse: Ei innføring* (1.utg.). Cappelen Damm Akademisk.
- Slettholm, A. (2021, 18. februar). «You had right. I had wrong.». *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/nA4lmd/you-had-right-i-had-wrong>.
- Støbakk, T. (2015, 13.juli). Egil (22) ble «dødshasjens» første kjente offer. *VG*. <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/6bn43/egil-22-ble-doedshasjens-foerste-kjente-offer>.
- Svensden, R., H. & Rydland, K. (2009, 12.august). Lurer fengselet trill rundt med GHB. *NRK* <https://www.nrk.no/vestland/lurer-fengselet-trill-rundt-med-ghb-1.6727737>.
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder: i praksis* (3.utg.). Gyldendal
- Vatz, R. E. (1973). The Myth of the Rhetorical Situation. *Philosophy & Rhetoric*, 6(3), 154–161. <http://www.jstor.org/stable/40236848>
- Wolff-Hansen, E. S., Nyborg, J. N., Tørdal, R. M., Aftret-Sandal, M. (2017, 4. desember). Holdningskampanjer. *NDLA*. <https://ndla.no/article/4901>
- Yenawine, P. (1997). Thoughts on visual literacy.

Intervjuguide - Foreningen Tryggere Ruspolitikk

Mål og strategi - Organisasjonen: Foreningen Tryggere Ruspolitikk

1. Hva er målet med organisasjonen Foreningen Tryggere Ruspolitikk?
  - Hvorfor mener du at en slik organisasjon er nødvendig?
  - Hvordan skiller denne organisasjonen seg fra f.eks. Norsk narkotikapolitiforening?
2. Kan du fortelle litt om hva organisasjonen ønsker å endre ved ruspolitikken?

STRAFF SKADER:

Mål og strategi:

1. Hva er formålet med *Straff skader*? Hva er din rolle i kampanjen?
2. Hva vil dere si er hovedmålgruppen for kampanjen?
3. Kan du fortelle om prosessen fra ide til ferdig produkt?
4. Denne kampanjen foregår på mange plattformer samtidig, fysisk plakat, SoMe, Nettside og kunstutstilling. Hvorfor har dere valgt å distribuere den så mange steder?

Retoriske valg:

1. Hvorfor har dere valgt å bruke fotografier i kampanjen
2. Dere bruker konsekvent “rusmiddelbruker”, og ikke “rusmisbruker” i kampanjen, hvorfor det? Kan du fortelle om dine tanker rundt språkbruken i rusdebatten?
3. Alle menneskene i kampanjen er mellom 17- 23 år. Hvordan har dere valgt disse historiene, og hvorfor har dere valgt så unge folk?
4. I de to siste historiene har dere en siste setning som forteller “OBS! Ambulanse bør *alltid* kontaktes ved psykoser eller andre medisinske nødsituasjoner. Hvorfor har dere inkludert en slik setning, og hvorfor kun i disse to?

Reaksjoner:

1. Hvilke responser har dere fått på kampanjene?
  - Hvilke reaksjoner har dere fått fra hovedmålgruppen?
  - Hvilke reaksjoner har dere fått fra politikere/politiske partier?

- Hvilke negative/positive reaksjoner har dere fått?
2. Har dere utført en undersøkelse om rekkevidde og effekt av *Straff skader*, slik som ved Rusopplysningen?
    - Konkrete besøkstall?
  3. I hvor stor grad vil du si at dere har oppnådd det dere ønsker med kampanjene?
  4. Kampanjen Rusopplysningen er blitt beskrevet som “farlig, misvisende og ulovlig og at dere sprer falsk trygghet om rusmidler”
    - Hva tenker du om kritikken?
    - Lignende kritikk av *Straff skader*?